DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

YIL : 2 SAYI: 15 EYLÜL - EKİM 1991 FİYATI 5000 TL (KDV DAHİL)

Düzen Partilerine Oy Yok!

Yurtsever, Devrimci, Demokrat Bağımsız Adayları Destekle!

- *Erken Genel Seçimler ve Tavrımız*
- *Uluslararası Kürt Konferansı*

www.arsivakurdi.org

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi
Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Kamil ERMİŞ

HUKUK MUŞAVİRLERİ
Ercan KANAR - Eren KESKİN
Kamber SOYPAK

YAZIŞMA ADRESİ
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B. Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28
Aksaray-İSTANBUL
Tel: 513 23 56 Tel-Fax: 513 87 36

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU
Mazhar KARA
İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat: 2 No: 13
DİYARBAKIR
Tel-Fax: 136 63

ANKARA İRTİBAT BÜROSU
Ziya KÖSEOĞLU
Necatibey Cad. Top İşhanı No: 40/17
Sıhhıye-ANKARA
Tel-Fax: 229 93 54

VAN İRTİBAT BÜROSU
Seyfettin KIZILYILDIZ
Kazım Karabekir Cad.
Zafer Matbaası Üstü No: 28
VAN

MERSİN İRTİBAT BÜROSU
Hasan ASLAN
Kiremithane Mah. 146. Sok.
Rızabey Apt. 1/6
MERSİN

AVRUPA TEMSİLCİSİ
N. KESEN
Postfach 1541 5040 Brühl 1
F. ALMANYA

BANKA HESAP NO
Yıllık: 50.000 TL Altı Aylık: 25.000 Tl
Avrupa: 60 DM ABD: 40 Dolar
AVUSTRALYA: 45 Avustralya Doları

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 50.000 TL **Altı Aylık**: 25.000TL
Avrupa: 60 DM **ABD**: 40 Dolar
Avustralya: 45 Avustralya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 600.000 TL İç Kapak: 450.000TL
İç sayfalar: 300.000TL
Yarım Sayfa: 150.000 TL 1/4 Sayfa: 75.000 TL
Baskı: Baran Ofset

İÇİNDEKİLER

DENG'den SUNU 1
OLAYLAR ve GÖRÜŞLER
Erken Genel Seçimler ve Tavrımız
A. CİHAN 2-9
1975'ten Günümüze IRAK ve İRAN KÜRDİSTANI (III. Bölüm)
Kemal BURKAY 10-17
Resmi Tarihin Kompleksi
Ahmed BELÛL 18-19
Uluslararası Kürt Konferansı
R. ADIGÜZEL 20-29
ROPARTAJ
KAWA Dergisi Sahibi Abdullah SOYDAN İle Röportaj 30-32
Fatoş GÜNEY İle Röportaj 33-37
GÜNCEL GELİŞMELER-HABER-YORUM
Devlet Terörüne Karşı Kitlesel Mücadele Yükseleyior
N. DARA 38-39
Segura İşçilerinin Onurlu Direnişi sürecek
Mahmut DİCLE 40-41
Seyyar Satıcılar ve Devlet Terörü
İlhan IŞIKTAŞ 42-44
Diyarbakır Belediyesi'nde Direniş
Şemsettin GÜRBÜZ 45-47
Yurtsever Demokrat Bağımsız Adayların Seçim Bölgelerinden Haberler
Sedat KARAKAŞ 48-49
KÜLTÜR - SANAT/ÇAND Û HUNER
Dersên Zmanê Kurdi
BARAN 50-52
Bo Biranina Cigerxwin û Yılmaz GÜNEY 53-55
ARYA Ressamlar Gurubu İle Röportaj 56-59
Çağdaş Kürt Tiyatrosunda Yeni Bir Soluk : "ŞANOYA ROJA AZADİ"
S. ŞİRİN 60
Pêkeni - Kerê Şekro
H. DİYAR 61
Helbest (Şiir) 62
Tıştenok (Bilmece) 63
Musıq (Müzik) 64

www.arsivakurdi.org

DENG'den SUNU

Merhaba;

14. sayımızın çıktığından bu güne bir buçuk ay geçti. Okumakta olduğunuz sayımız zamanında elinize ulaşamadı. Bu gecikmeden dolayı üzgünüz. Ancak bilindiği gibi son bir buçuk aylık sürede Türkiye önemli bir gündemi yaşıyor: Erken Genel Seçimler.

DENG Dergisi olarak, bu güne kadar izlemiş olduğumuz tutarlı politik hattımız gereği, Erken Genel Seçim sürecine yönelik perspektif belirleme çalışması içine girdik. Bu çalışmalarımızda temel şiarımız; "Düzen Partilerine Oy Yok, Yurtsever, Devrimci-Demokrat Bağımsız Adayları Destekle!" şeklinde oldu.Bunun gereği olarak da, Türkiye ve Kürdistan'ın bir çok yerinde siyasi çevreler ve diğer demokrasi güçlerinin oluşturduğu çeşitli seçim platformlarında yer aldık. Bu anlayış doğrultusunda Bağımsız Milletvekili Adayı olarak seçimlere katılan yurtsever, devrimci-demokrat kişilerin çalışmalarına maddi, teknik ve politik katkılarda bulunmaya çalıştık. Gecikmemizde, bu yoğun çalışmanın büyük etkileri oldu. Okurlarımızın bizi hoş karşılayacaklarına inanıyoruz.

Değerli Okurlarımız,

Düzen partileri, zam, zülüm, baskı, terör ve yoksullaştırma politikalarının onayı için, halkımızdan tekrar destek istiyorlar. Devlet, bu partilere, ayırım gözetmeksizin destek olurken; halkımızın istemleri doğrultusunda Bağımsız Milletvekili Adayı olmuş yurtsever insanların çalışmalarına engel oluyor. Ağrı'da, Siirt'te, Bitlis'te bağımsız adayların Kürtçe basılı afişleri mahkeme kararıyla toplatılıyor, terör yöntemleriyle büroları tahrip ediliyor.

TC Devleti, herkesin seçimle ilgilendiği bu günlerde Güney Kürdistan'a yönelik saldırılarını yoğunlaştırdı. Basına yansıdığı kadarıyla 09.10.1991 günü Hava Kuvvetleri, Türkiye-Irak sınırı boyunca uzanan Güney Kürdistan'daki yerleşim birimlerini bir kez daha bombalıyor. Gerekçe, yine her zamanki gibi karakol baskını! Oysa hedef seçilen alanda ikamet edenler sivil halktır. TC'nin bu tür saldırıları, halkımızın barış, özgürlük ve demokrasi mücadelesine geçmişte engel olamadı, bu gün de engel olamayacaktır. Saldırgan Türk Ordusu'nun bir an önce Güney Kürdistan'dan elini çekmesini istiyoruz.

Kürdistan yeni bir katliamla daha karşı karşıya. Bir yandan Türk Ordusu saldırıken, bir yandan da Faşist Saddam saldırıyor. Köyler, kasabalar bombalanıyor, insanlar katlediliyor, doğa tahribediliyor. Sözüm ona, Saddam'ın Kürdistan'a yönelik saldırılarına engel olacak olan Çekiç Güç kolunu kıpırdatmıyor. "Çekiç Güç'ün harekete geçmesi" için yeni Halepçeler'in yaşanması mı bekleniyor?

Halkımızın bir kez daha göçe maruz bırakılmasına dünya demokrasi güçleri seyirci kalmamalı, bu hazin tabloya zamanında müdahele etmelidir. Kuzey Kürdistan'daki Kürt halkı, Güney Kürdistan'daki kardeşlerimizin katledilmesine seyirci kalmamalı, onlara destek olmalıdır.

Değerli DENG Okurları,

Kürt sorunu gün geçtikçe dünya diplomasi alanına her zamankinden daha güçlü yansıyor. Uluslararası düzeyde Kürt sorunu ciddi biçimde tartışılıyor, çözüm önerileri değerlendiriliyor.

26-27 Eylül tarihlerinde Bonn'da yapılan Kürt Konferansı bu anlamda atılan önemli bir adımdı. Konferans, Aşağı Saksonya Eyaleti Parlamentosu, Mediko Enterrasyonal'in girişimleri ve KOMKAR'ın desteğiyle gerçekleşti. Çeşitli ülkelerden 250 çağrılının katıldığı Konferans, uluslararası barış, demokrasi güçlerinin Kürt ulusunun kendi kaderini belirlemesi konusundaki görüşlerini içtenlikle dile getirmesi bakımından önemli bir adımdı. Konferans'ta Kürdistan İnsan Hakları Derneği'nin oluşturulması sevindirici bir gelişmeydi.

Değerli Okurlar,

Dergimiz DENG, her zaman okuyucularına sayfalarını açtı. Bu sayımızda da okuyucumuz A. Belûl'ün resmi ideolojiyi irdeleyen yazısını sizlere sunmaktan mutluluk duyuyoruz. Bu tür çalışmalara karşı duyarlılığımızı, okurlarımızın düşüncelerine açık olduğumuzu bir kez daha belirtiyor, okurlarımızın bu tür katkılarını bundan sonra da beklediğimizi vurgulamak istiyoruz.

Dergimiz, gün geçtikçe daha geniş bir okuyucu kitlesine hitabetme olanağı buluyor. Okuyucularımızın istemi ve somut gereklilik karşısında bürolarımıza, iki yeni büromuz daha katıldı: İzmir ve Mersin Büroları. Türkiye ve Kürdistan'a yayılan geniş bir iletişim ağına sahip olmanın sevincini okurlarımızla paylaşıyoruz. Yeni bir sayıda buluşmak dileğiyle. Saygılar, sevgiler.

DENG

ERKEN GENEL SEÇİM VE TAVRIMIZ

A. CİHAN

Neden Genel Seçim

1987 Genel Seçimi'nden beri, muhalefet partileri bir "Erken Genel Seçim"den sözediyorlar. Özellikle bitkin süvari Süleyman'la, paşazade Erdal, erken genel seçimi ağızlarına sakız etmişlerdi. ANAP iktidarı ise, erken genel seçimden öcü gibi korkuyor, onu bir türlü gündeme alma yürekliliğini gösteremiyordu. ANAP Genel Kurultayı'ndan sonra Mesut YILMAZ, ANAP Genel Başkanı ve Başbakan oldu. Çiçeği burnunda Başbakan, deyim yerindeyse, Başbakanlık değil bir ateşten gömlek devraldı: Ekonomi tıkanma noktasına gelmiş, enflasyon yüzde yüzlere tırmanmakta, işçi eylemleri, gösteriler, grev ve yürüyüşler tüm kentleri sarmış, Kürdistan halkı devletle bağını koparma aşamasına dayanmış...

Tüm bu gelişmeler, iktidarın, dilediğini yapabilmesine ciddi engeller oluşturmaktaydı. YILMAZ Hükümeti, önce devlet memurlarına göstermelik bir ücret zammı uyguladı, ardından küçük memurlara bir derece terfi verme tasarısına koyuldu. Fabrikalardaki grevlerin sona erdirilmesi için patronlarla oturumlar düzenlendi, bir çok fabrikada toplu iş sözleşmesi bağıtlandı.

Bu çabaların ANAP iktidarını 1992'ye dek götüremeyeceği açıktı. Erken genel seçimle iktidar, halktan yeni bir baskı ve sömürü için onay istemek zorundaydı. YILMAZ bu aşamada şovenizmi şahlandırmayı da ihmal edemezdi. Hakkari'deki Samanlı Karakolu baskınını bahane ederek Güney Kürdistan'a saldırdı. Bu saldırıda başta SHP olmak üzere tüm düzen partilerinin onay ve desteğini de almış, Kuzey Kürdistan'daki zulme, Güney Kürdistan'ı da ekleyerek, ırkçı-şoven kesimlerin desteğini de sağlamıştı.

İşte tam bu ortamda erken genel seçime gitmek, ANAP iktidarının işine yarayabilirdi. Ani bir kararla, bucak bucak kaçtığı "Erken Genel Seçimi" kendisi gündeme getirerek, diğer partileri hazırlıksız yakalama avantajına kavuştu.

Katılım ve Takvim

Yangından mal kaçırır gibi erken genel seçimlere sarılan ANAP iktidarı, kararını parlamentoya getirdi. İlk saptamalarına göre, "mecliste temsil edilen tüm partiler" seçime katılabilecekti. Bu belirlemeye göre HEP seçime katılabilecek partiler arasındaydı. ANAP'ın apar topar verdiği bu karar, egemen güçlerin, Özel Harp Dairesi'nin engeline takıldı. HEP'i seçim dışı bırakmak gerekirdi. Bu nedenle "parlamentoda temsil edilen tüm partiler" ibaresi yasadan çıkarıldı. Böylece HEP'in önüne ilk engel konulmuş oluyordu. Bunun yerine, seçim yasasının ilgili maddesi işletildi: "Seçim tarihinden altı ay önce örgütlenmesini tamamlamış olan partiler seçime girebilir" dendi. İlk taslakta seçim tarihi 27 Ekim 1991 olarak belirlenmişti. Bu tarihe göre de HEP seçime girebilirdi. HEP'i seçime sokmamak için, seçim tarihi 20 Ekim 1991 olarak değiştirildi. Böylece HEP, seçime yasal gerekçelerle sokulmadı.

Devlet ve onun düzen partilerini, HEP konusunda bu denli duyarlı kılan neydi? Neden HEP'siz bir seçim öngörülüyordu? Bununla amaçlanan neydi? Bu soruların yanıtı, devletin, onun savunucusu düzen partilerinin HEP'e yönelik tavırlarının nedenini anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Yapılacak bir seçimde HEP'in parlamentoya girmesi, ya da parlamentoya giremezse bile, Kürdistan'da alabileceği oy, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ideolojisinin iflası olacaktı. Onun alacağı oy, Kürt halkının, TC'ye tepkisinin bir ifadesi olacak, uluslararası arenada bir refarandum niteliği taşıyacaktı.

Halkın Emek Partisi, programıyla devletin resmi ideolojisinden kopuşu ifade eden ilk parti olma onuruyla, Türk ve Kürt halklarının yanı sıra, tüm demokrasi güçlerinin sempatisini kazandı. O, kadrolarıyla, politika sahnesine çıkış mantığıyla, Türkiye halklarına, demokrasi güçlerine güven verdi. Çünkü; programında, demokrasinin önündeki engellerin aşılmasını, 1982 Anayasası'nın tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasını, Kürt sorununun tartışılabilir hale getirilmesini, emekçi kesimlerin ekonomik, demokratik sorunlarının irdelenmesini önüne hedef olarak koymuştu. En önemlisi devletin resmi ideolojisi Kemalizm'e bağlı olmadığını cesaretle programına almıştı.

TC'nin yetmiş yıllık geçmişinde, 45 yıllık çok partili döneminde, bu cesaretle ortaya çıkan bir parti olmamıştı. Demokrasicilik oyununun oynandığı 45 yıllık Cumhuriyet tarihi, Türkiye emekçi sınıflarına işkenceler, hapishaneler, zindanlar, açlık, işsizlik getirdi. Onlara polis, jandarma, cop, işkence hediye etti. Emekçilerin, çalışanların örgütlenmesini yasakladı. En sıradan demokratik istemlerini kanla bastırdı. Kürt halkına sömürgecilik zincirlerini reva görmekle kalmadı, Koçgiri, Dersim, Zilan, Ağrı soykırımlarını dayattı. Kürt halkının dilini, kültürünü, tarihini yasakladı. Türkülerine, ağıtlarına zincir vurdu. Tüm bunları yaparken de ülke bütünlüğüne, ulusal birliğe, bir başka deyişle Kemalizm'e sığındı.

Böylesi bir geçmişi yaşayarak gelen emekçi sınıflar ve Kürt halkı, HEP'i sevinçle karşıladı ve ona destek oldu. HEP özellikle Kürdistan'da ciddi bir destek buldu. Öyle ki, düzen partilerinin bir çoğu tabela partisi olarak bile varlıklarını sürdüremediler Kürdistan'da. Bunun yanısıra metropollerdeki Kürt halkı da HEP'i bağrına bastı. Kürt halkının dostu demokrasi güçleri HEP'e omuz verdi. HEP kısa bir sürede kitlesel ve dinamik bir parti haline geldi.

Bu durum, yapılacak genel bir seçimde HEP'in barajları yıkabileceğini, parlamentoya güçlü bir şekilde yansıyabileceğini gösteriyordu. HEP'le ilgili haberleri sansür eden burjuva basını bile, bu olguyu ifade etmekte tereddüt etmiyordu.

Yapılacak bir seçimde HEP'in parlamentoya girmesi, ya da parlamentoya giremezse bile, Kürdistan'da alabileceği oy, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ideolojisinin iflası olacaktı. Onun alacağı oy, Kürt halkının, TC'ye tepkisinin bir ifadesi olacak, uluslararası arenada bir refarandum niteliği taşıyacaktı. Türkiye Cumhuriyeti'nin hiç bir temsilcisi, uluslararası diplomaside Kürt halkıyla ilgili demogojilerini, Kürt halkını inkar politikalarını kimseye yutturamayacaktı. Bu, TC ve onun savunucuları düzen partileri için bir handikaptı. Devlet, onun egemen güçleri, bu ciddi tehlikeyi bertaraf etmeliydiler, hem de elbirliğiyle.

HEP Operasyonunda Parmağı Olanlar

Egemen sınıflar, resmi ideolo ji savunucusu tüm düzen partile ri, düzenin kollayıcısı devlet HEP'in gelişmesinden, Kürt hal kının ve demokrasi güçlerinii HEP'te somutlanan demokratil örgütlenmesinden, onun seçimlerle ifade edilebilecek somut tepkisinden tedirgindi. Onlar, yasalarıyla kurulmuş olan HEP'i kapatmak, bu demokratik örgütlü gücü dağıtmak için yasalarını işletmeyi göze alamadılar. Türkiye

ve dünya demokrasi güçlerinden çekiniyorlardı. Öyleyse HEP'i yok etmenin başka yolları da olmalıydı. HEP'i seçime sokmamak.

Egemen sınıfların, HEP'i seçim dışı bırakmasıyla birlikte HEP'in kendi içinde olumsuz bir takım gelişmeler başgöstermeye başladı.

Elbette ki bu olumsuzluklar daha önceden beri vardı. HEP'in 1. Büyük Kongresi sürecinde oluşan Merkez Yürütme Kurulu, HEP'in bu güne kadarki yükselişini sürdürebilecek, yetenekli, cesur ve azimli insanlardan oluşmadı. HEP'i ve demokrasi mücadelesini yanlış yorumlayan, HEP'in demokrasi mücadelesindeki yerini tesbit edemeyen, onu kendi çıkarları için koltuk değneği sayanlardan oluştu.

HEP'in Haziran ayında toplanan Büyük Kongresi'nde oluşan bu Merkez Yürütme Kurulu, kongrenin hemen sonrasında tökezledi, gelişen politik ortamın gündemine giremedi, politikalar üretemedi, halkımızın özgürlük mücadelesinde etkili olamadı. Sırtlarındaki yük onları iki büklüm etmiş, bellerini kırmıştı. Sözkonusu kurulun durumu HEP'in seçim siyasetinin sağlıklı bir şekilde oluşmasına da engeldi.

Oysa, HEP Parti Meclisi 24 Ağustos 1991 günü yaptığı toplantıda üç temel düşünce üzerinde tartışmıştı:

1- Bağımsız adaylarla seçime girme,

2- Koşulları uygun bir partiyle seçim ittifakı yapma,

3- Seçime katılmama ve bu doğrultuda boykotu geliştirme.

Bu seçeneklerden "Bağımsız adaylarla seçime girilmesi" bu aşamada en doğru tavır iken, bunun koşulları hiç araştırılmadan, peşin yargılarla bu seçenek yok sayıldı.

SHP aracı edilerek bizzat devlet tarafından gerçekleştirilen bu operasyon, gerçekte Kürt halkının özgürlük mücadelesine yöneliktir. Günübirlik politikalarla savrulan kimileriyle, milletvekilliği sevdasında olan küçük çıkarcılar ise bu operasyonda hiç tereddüt etmeden neşterlerin altına yattılar. Kendileriyle beraber Kürt halkını da bu operasyona yatmaya çağırdılar.

Parti Meclisi'nin sözkonusu toplantısında bağımsız adaylarla seçime girme eğilimi daha ağır bastığı halde, Genel Başkan Fehmi IŞIKLAR tarafından saptanan bir komisyon RP ve SHP ile görüşmelere başladı.

Refah Partisi'nin seçim ittifakını geri çevirmesi üzerine, söz konusu komisyon SHP ile görüşme masasına oturdu. SHP ile yaptığı görüşmeleri yoğunlaştıran komisyon, bir seçim işbirliğinden de öte, birleşmek istediklerini belirtti. Bu süreçten sonra HEP Genel Başkanı Fehmi IŞIKLAR, SHP ile görüşmeleri sürdürmek üzere Parti Meclisi'nden tam yetki istedi. Onun bu istemi Parti Meclisi'ndeki kimi yurtsever, demokrat üyeler tarafından reddedilirken; kimileri tarafından ise kabul edildi. Bu süreçten itibaren Fehmi IŞIKLAR ve onunla birlikte hareket eden bir ekip, parti içi demokrasiyi, parti tabanının istemlerini, onun sesini gözardı ederek, HEP'i SHP'ye iltihak ettirdiler.

SHP aracı edilerek bizzat devlet tarafından gerçekleştirilen bu operasyon, gerçekte Kürt halkının özgürlük mücadelesine yöneliktir. Günübirlik politikalarla savrulan kimileriyle, milletvekilliği sevdasında olan küçük çıkarcılar ise bu operasyonda hiç tereddüt etmeden neşterlerin altına yattılar. Kendileriyle beraber Kürt halkını da bu operasyona yatmaya çağırdılar.

HEP Genel Başkanı Fehmi IŞIKLAR, HEP'i SHP'yle birleştirmeden daha bir kaç gün önce, gazetelere ve bu arada STAR-1'e verdiği demeçlerde "tabanımız bağımsız adaylar politikasını savunuyor", "Parti Meclisimiz bağımsız adaylar çıkarma kanaatine vardı" demesine rağmen; HEP'in tabanını ve onun sesini, SHP'li baylarla yaptığı kulislerde aldığı cazip tekliflerle kendisi de duymamaya başladı.

Görüşmeler sırasında Kürt oylarının "taşaron"luğu yapıldı. Halkın onuru, davası, umutları küçük çıkarcıların ince hesapları sonucu SHP'ye taşınmaya çalışıldı, bir diğer deyişle pazara çıkartılıp satıldı.

Tüm düzen partileri ve bu arada SHP Kürdistan'da zaten bitmişlerdi. Bu bitişte şüphesiz HEP'in büyük bir katkısı vardı. O her yerde burjuva partilerini ve özellikle de SHP'yi teşhir ederek, onlara karşı çıkarak, onların halkın gerçek dostları olmadığını günışığına çıkarmıştı. Düzen partilerinin Kürdistan'daki bu önlenemez tükenişi devlet katlarında hazırlanan bir operasyonla durdurulmaya çalışıldı.

Operasyon SHP aracılığıyla gerçekleştirildi ve HEP'teki baylarımız hemencecik bu operasyona yattılar. Bunun üzerine "devlet büyükleri" ellerini oğuşturdular, zevkten dörtköşe oldular. Bu bir seçim işbirliği de değildi üstelik. Bir iltihak, bir birleşme sözkonusuydu. Paşazade Erdal Bey'in ağzı kulaklarına varıyor, "arkadaşlarımız yuvaya dönüyor" demekten kendini alamıyordu.

SHP'nin kapısını çalıp bir daha çıkmamak üzere "yuvaya" teşrif etmiş bulunanlar gerçekte 12 Eylül fırtınasının yarattığı boşlukta ucuz şöhret peşinde koşup parsa toplayanlardı. Bunlar, milletvekilliği yolu kapanınca düne kadar Kürt halkı üzerine, barış, özgürlük ve demokrasi mücadelesi üzerine, SHP'nin şovenizmi üzerine söylediklerini bir anda unutup yıldırım hızıyla Paşazade Erdal Bey'in kollarına atıldılar. O Erdal Bey ki daha dün onları "bölücülük yaptıkları iddiasıyla" SHP'den kovmuştu.

Bu baylar HEP'in tabanında bir ağızdan yükselen "bağımsız adaylar çıkarmalıyız" haykırışını duyunca oynadıkları çirkef oyuna HEP'in tabanını, Kürt halkını da dahil etmek için binbir dereden su getiriyorlar. Onlar defalarca, yaptıklarının bir birleşme değil, ittifak olduğunu, belirli birtakım ilkelerinin olduğunu "fısıltı" gazetesi aracılığıyla kitleye yaymaya çalışıyorlar. Gerçekte ise bir ittifak değil, birleşme sözkonusu olduğu için böyle bir "ittifak"ın hangi ilkeler üzerine kurulu olduğunu, bunun protokolünün ne olduğunu kitlelere açıklayamıyorlar. Üstelik onların bu son çırpınışlarına rağmen Paşazade Erdal Bey ikide bir "yapılanın bir ittifak değil, bir birleşme olduğunu" açıklıyor, onlar da Erdal Bey'e herhangi bir şey söylemiyorlar.

Tüm bu çirkin oyunlarla, Halkın Emek Partisi yokedilmek, bitirilmek isteniyor. Kürt halkının mücadelesinde önemli bir mevzi olan HEP, bizzat HEP Merkez Yürütme Kurulu ile Genel Başkan Fehmi IŞIKLAR tarafından günübirlik politikalarla harcanıyor, milletvekilliği koltuğu onlara daha cazip geliyor. Kürt halkı bir kez daha bu baylarımızın tutumuyla aldatıldı, ihanete uğradı.

Kuşku yok ki HEP'i ve bu arada Kürt halkını SHP gibi ırkçı, şoven bir düzen partisine satmaya çalışanlar halkımızın dostları olamazlar. Onlar bugün, bu tutumlarıyla, peşine düştükleri milletvekilliği sevdasıyla halkımızın özgürlük mücadelesinin önünde bir engel oluşturmaktadırlar.

Pragmatist Politikaların Bariz Örnekleri

SHP, HEP birleşmesi, Kürt halkı arasında olduğu gibi, sol ve yurtsever çevrelerde de büyük tepki aldı. Sol ve yurtsever çevreler, SHP, HEP ilişkisini birleşme olarak değerlendirdi ve şiddetle eleştirdiler. Bu anlamda oynanan oyunlara dikkat çekilerek kamuoyu uyarıldı. Bu gün, SHP, HEP birleşmesini savunanlar, birleşme gerçekleşmeden önce, aynen şöyle diyorlardı:

Bağımsız adaylar belirlemenin elbette çeşitli reiskleri var. Ama halkımızın özgürlük mücadelesi zaten baştan sona riskli girişimler gerektirmektedir. Demokrasi mücadelesi Türkiye gibi bir ülkede başlıbaşına riskli bir iştir ve bu mücadeleye atılan herkes daha işin başında tüm riskleri göğüslemeye aday olmalıdır.

"HEP'in seçimlere girmesinin en onurlu yolu, bağımsız aday göstermek, kendisini bağımsız adaylarla seçimde temsil ettirmesidir. Halkımızın onurlu mücadelesinin geldiği aşama bu yolun en doğru yol olduğunu bize göstermektedir. Ancak bağımsız adaylarla seçime girmenin büyük rizikoları da vardır. Bunlardan en önemlisi halkımızın can güvenliğinin sağlanmasıdır. (...) Seçimlerde halkımızın ve bağımsız adaylarımızın can güvenliği nasıl sağlanacaktır? Bu sorunun cevabını vermek güç olmaktadır. (...) Ancak halkımızın talebi bu yönde ise, şüphesiz seçimlere katılmanın en onurlu yolu da bağımsız olarak girmektir."

Benzer sularda kulaç atan başka bir yazar da:

"(...) Son dönemde SHP-HEP **ittifakı** (a.b.ç.) gelişti. Her iki parti, genel seçim konusunda anlaşarak ortak listede buluştular. **Bizce bu önemli bir gelişmedir.** (a.b.ç.) Her şeyden önce burjuva sol kanat partilerin ittifakı şeklinde de gelişse, bu oluşuma demokratik bir platform olarak bakıp "sol blok" şeklinde bir dayanışmayla ile yanıt verilebilir mi, tartışmak gerekir. Bu platform, bu güne kadar halklarımız üzerinde özel savaş politikası güdüp ortalığı kan gölüne çeviren rejimin birçok uygulamalarına karşı çıkıp bazı demokratik tepki ve çözümlerle soruna yaklaştıkları gözleniyor. (...) Bu ve **diğer bazı nedenlerden dolayı** (a.b.ç.) "sol" cephede kurulan SHP-HEP ittifakının mümkün olan en geniş katılımla desteklenmesi sorunu ciddiyetle ele alınmalıdır."

Sormak gerekiyor: "önemli bir gelişme" olarak nitelendirilen "SHP-HEP ittifakı" nasıl bir ittifaktır? Bu bir ittifaksa bunun ilkeleri nelerdir? Bunun bir protokolünün olması ve kitleye açıklanması gerekmiyor mu? Tüm bu lafazanlıklara rağmen neden halen bunun bir ittifak olduğu savunuluyor? SHP-HEP birleşmesini bir "platform" olarak lanse etmeye çalışıyorsunuz? Bu "platform" dediğiniz şey ne menem bir şeydir? İçinde kimler var? Türk ve Kürt halklarının hangi sol, demokratik ve yurtsever güçlerini kapsıyor? SHP bugüne kadar sömürgeci rejimin hangi politikasına karşı çıkmıştır? Daha dün Kürt kitle hareketleri sırasında "silah, silah" diye haykıran Paşazade Erdal Bey değil miydi?

Öte yandan "diğer bazı nedenler" dediğiniz şey de nedir? Neden açıklayamıyorsunuz? Milletvekili pazarlığı mı, yoksa, "hep birlikte korkuyu yeneceğiz" diyenleri anider saran telaş ve korku mu?

Türkiye ve Kürdistan koşulları, bağımsız adaylarla seçime girilmesini olanaksız kılan koşullar değildir. Bağımsız adayların önündeki güçlükler elbette çetindir. Ancak, halkımız en güç dönemlerde bile bağımsız adaylarını destekleyip, koruyabildiğini göstermiştir.

Özcesi bu kalemler milletvekili pazarlığına teorik kılıf bulma çabasındadırlar. Onlar birkez daha günübirlik politikalarla, küçük çıkar arayışlarıyla halkımızın geleceğini belirsizliğe yöneltiyorlar.

İttifaklara Nasıl Bakmalı

Devrimci, demokrat güçler ittifakları reddetmezler. İttifaklar, ortak sorunların aşılmasında, sorunu aşmak isteyen güçlerin, belli ilkelerde anlaşarak güçbirliği yapması anlamını taşır. İttifakın yapılmasında sorunun ortaklığı yanında, taraf olan güçlerin ilkelerine zarar vermeyecek, onları kamuoyundan yalıtmayacak, temel istemleriyle çelişmeyecek, taraflara kazanç sağlayabilecek güçbirliği olmasına özen gösterilir. Taraflardan birinin veya birkaçının temel isteklerinin hiçe sayıldığı, çiğnendiği bir ittifak, ilgili tarafa yarar getirmez. Kısa vadede yararlıymış gibi gözüken sonuçlar, uzun vadede zarara dönüşür.

HEP'le SHP arasında yapıldığı iddia edilen ittifakta bu ilkelere ne ölçüde uyulduğuna bakalım:

İttifakın hangi temel ilkeler esas alınarak yapıldığı bilinmemektedir.

İttifakın taraflarından olan SHP, resmi ideolojinin savunucusu olmanın ötesinde, Kemalizm'in bu alandaki temel kurumudur. Bu anlayışının değiştiğine, esnetildiğine ilişkin hiç bir açıklama yapılmamıştır. SHP, CHP'nin devamı, resmi ideolojinin en güçlü temsilcisi olarak kalmaya devam ediyor.

HEP'in resmi ideolojiyi kabul ettiğine ilişkin bir açıklama yok.

Ortak seçim bildirgesinde tarafların düşüncesi açıklanmadı, kaldı ki böylesine ortak bir seçim bildirgesi de yok.

Paşazade Erdal Bey, HEP'lilerin yuvaya döndüğünü açıklıyor. Bunun karşısında, ittifak taraftarı HEP'lilerin sesi çıkmıyor. "Ulusal birliği SHP çatısı altında sağladık" diyen İNÖNÜ'ye "Resmi İdeolojiyle ulusal birlik olmaz" diyen yok.

Anlaşılan o ki, HEP yürütmesi ve eski Genel Başkan, asıllarına rücu ederken HEP'in varlığını, tabanın istemlerini düşünmeden alışverişe çıkmış, Milletvekilliği uğruna HEP'i pazarlamışlardır.

Sözkonusu yazıda SHP'ye ilişkin olarak da şunlar yer alıyor:

"(...) SHP'nin durumu ortadadır. SHP düzen partisidir, devlet partisidir. Kaynağını ve kökünü İttihat ve Terakki'den almaktadır. Üstelik SHP Kürt sorunu konusunda 70 yıldan bu yana sabıkalı olan bir partidir."

Yine aynı yazıda devamla:

"Seçimlerde Türkiye genelinde yüzde 20 oy alsa dahi, SHP'nin parlamentoya sokacağı milletvekili sayısı 60-70'i geçmeyecektir. **'Ah bir milletvekili seçilsem'** mantığı HEP'in uzun dönemli mücadele hedeflerine ters düşecektir" denilmekte, sonuç olarak da şunlar belirtilmektedir: "Politika uzun solukludur. Kısa vadeli kazanımlar, HEP'in uzun vadedeki hedeflerini imha eder. HEP Türkiye'de demokrasinin umududur. HEP erken genel seçimlerde bu umudu tüketecek ittifaklara girmemelidir."

Yukarıdaki görüşlere katılıyoruz. Ne var ki, aynı kalemler, bir hafta sonra aniden bu düşüncelerini değiştirip şöyle demeye başladılar:

"(...) HEP (Halkın Emek Partisi) SHP ile **seçim ittifakında** (a.b.ç.) anlaştı. **Varılan anlaşmada Özal-ANAP, Demirel-DYP gibi Türkiye'de egemen olan sağ iktidarlara karşı Türkiye çapında devrimci-demokrat ve sol güçlerden oluşan genel bir sol blok oluşturmak hedeflendi. (...) Genelde oluşan bu devrimci demokratik sol ittifak ve blokla Türk ve Kürt emekçi halkına uygun zemin ve ortam hazırlayarak, Kürt ve Türk halkının özgürlük ve demokrasi mücadelesine önemli yararlar sağlaması hedefleniyor. Kürt ve Türk halkının genel çıkarları düşünülerek "milletvekilliği" gibi küçük hesapların üzerinde durulmadığı gözleniyor.** (a.b.ç.)"

Bu alıntılara ilişkin iki nokta üzerinde durmak istiyoruz.

Birincisi:

"Halkımızın onurlu mücadelesinin geldiği aşamada "bağımsız adaylar belirleme" en doğru yol ise, neden SHP-HEP birleşmesini onaylıyor ve üstelik bunu "Türkiye çapında devrimci-demokrat ve sol güçlerden oluşan genel bir sol blok" gibi sunmaya çalışıyorsunuz? Halkımızın talebi bağımsız adaylar yönünde olduğu halde neden siz SHP-HEP birleşmesine olumlu bakıyorsunuz? Üstelik "halkımızın talebi bu yönde ise, şüphesiz seçimlere katılmanın en onurlu yolu da, bağımsız olarak girmektir" dediğiniz halde neden bağımsız aday politikalarında değil de SHP'nin kollarında çözümü arıyorsunuz? Yoksa halkımızın talebi bağımsız adaylar çıkartma yönünde değil mi? Değilse bugün Kürdistan'ın birçok yerinde çıkan bağımsız adaylar gökten zembille mi indiler?

Bağımsız adaylar belirlemenin elbette çeşitli riskleri var. Ama halkımızın özgürlük mücadelesi zaten baştan sona riskli girişimler gerektirmektedir. Demokrasi mücadelesi Türkiye gibi bir ülkede başlıbaşına riskli bir iştir ve bu mücadeleye atılan herkes daha işin başında tüm riskleri göğüslemeye aday olmalıdır. Halkın can güvenliği ise yine halkın kendisiyle beraber sağlanabilinecek bir olgudur, geçmişte çıkartılan bağımsız adaylarda olduğu gibi bugün de halkın can güvenliği bizzat halkla el ele, kol kola sağlanılacaktır. Halkın can güvenliği bahane edilerek yanlış politikalara yönelinemez, özgürlük ve demokrasi mücadelesi farklı kanallara taşınamaz, halk SHP gibi ırkçı, şoven bir düzen partisinin kollarına atılamaz.

İkincisi şu:

Nasıl oluyor da SHP-HEP birleşmesini "devrimci-demokrat ve sol güçlerden oluşan genel bir Sol Blok" olarak gösterebiliyorsunuz? SHP'yi devrimci, demokratik ve Sol Blok'un bir bileşeni olarak mı görüyorsunuz? Öyle ya devrimci, demokrat olan, sol olan kim? SHP mi? Öyleyse bir önceki sayınızda söylediklerinizi ne çabuk unuttunuz. Hani SHP düzen ve devlet partisiydi. Devlet ve düzen partisi nasıl aynı zamanda devrimci, demokratik ve sol bir parti olabiliyor? Hem de Türkiye'de.

"Kürt ve Türk emekçi halkının genel çıkarları düşünülerek milletvekilliği gibi küçük hesapların üzerinde durulmadığı gözleniyor" diyorsunuz. Türk ve Kürt halklarının genel çıkarlarını SHP mi düşünüyor? Bunun bugüne kadar bir tek belirtisi bile görüldü mü? "Kürt sorunu konusunda 70 yıldan bu yana sabıkalı olan SHP", nasıl oluyor da Kürt halkının genel çıkarlarını düşünebiliyor?

Özcesi bu baylar programsızlığın, ilkesizliğin, pragmatizmin derin sularında kulaç atıyorlar. Onlar korkunç bir kafa karışıklığı içerisindeler, bir hafta önce ne yazıp çizdiklerini unutuyorlar, dün söylediklerini bugün kendileri yalanlıyorlar.

Böylesi ciddi bir karar aşamasında tabanın görüşlerinin alınması demokratik merkeziyetçi işlerlikle oldukça önemlidir. Tabanın görüşleri, İl Başkanları kanalıyla iletilmiş, ancak kaale alınmamıştır. İttifak söylentilerinin çıktığı günlerde tabanın sesi "Bağımsız adaylarla seçime girme" doğrultusunda yükselirken, merkez yürütme, kararı tabanla tartışmamış, demokrasiyi işletmemiştir. Anti-demokratizmi temel ilke edinen merkez yürütme, tabanı kararsızlaştırmak için bir ay boyunca oyalama taktiği gütmüş, tabanı dalgalanmaya bırakmıştır. Böylece, tabanda kararsızlığın, ikircikliğin, politikasızlığın geliştirilmesinde tarihi teslimiyet görevini yerine getirmiştir. Yaptıkları da ittifak değil ilhaktır.

madı. Metropollerdeki demokrasi güçlerini desteğini yitirmişti. HEP'se, her iki alanda SHP'den daha şanslıydı. Bu potansiyellerin ilkeli bir ittifakla birleştirilmesine "hayır" diyemezdi.

Oysa, SHP ile yapılan birliktelik ilkeli bir ittifak görünümü vermekten çok uzaktır. Tüm veriler bunun bir iltihak olduğunu göstermektedir.

Halkın Emek Partisi Yaşatılmalı Bağımsız Adaylar Desteklenmelidir

Devlet ve düzen partileri HEP'i seçime sokmamakla HEP'in önündeki seçeneklerin tümünü yok etmiş sayılmazlar. Çünkü, Bağımsız Adaylarla Seçime Girmenin önüne engel koyamazlardı ve koyamadılar. Türkiye ve Kürdistan koşulları, bağımsız adaylarla seçime girilmesini olanaksız kılan koşullar değildir. Bağımsız adayların önündeki güçlükler elbette çetindir. Ancak, halkımız en güç dönemlerde bile bağımsız adaylarını destekleyip, koruyabildiğini göstermiştir.

Kuşku yok ki HEP'i ve bu arada da Kürt halkını SHP gibi ırkçı, şoven bir düzen partisine satmaya çalışanlar halkımızın dostları olamazlar. Onlar bugün, bu tutumlarıyla, peşine düştükleri milletvekilliği sevdasıyla halkımızın özgürlük mücadelesinin önünde bir engel oluşturmaktadırlar.

Oysa koşulları uygun bir partiyle, ya da SHP ile, HEP'in ilkelerine ters düşmeyen, Kürt halkının ve demokrasi güçlerinin onuruna koruyan, SHP'den aday olacak HEP'lileri zor durumda bırakmayan bir ittifakın koşulları yaratılabilirdi. Bu da Türk ve Kürt halklarının çıkarına olurdu.

SHP'nin böylesine ilkeli bir ittifaktan kaçma olasılığı ve olanağı da yoktu. Çünkü; o Kürdistan'da tabelalarını dahi koruyamadı.

Bugün esas olarak yapılması gereken de, yurtsever, demokrat bağımsız adayları desteklemek, onlara omuz vermektir.

Unutulmamalıdır ki halklarımızın gerçek dostları post derdinde olan bir avuç küçük çıkarcı ve kaşarlanmış burjuva politikacıları değil, gerçekten yurtsever, demokrat, sosyalist bağımsız adaylardır. Yurtsever, demokrat ve sosyalist bağımsız adaylar halklarımızın gerçek dostlarıdırlar ve halklarımızın gerçek sesi de onlardır.

Bu seçimlerde demokrat, yurtsever, sosyalist bağımsız adaylar desteklenmeli;

1- Düzen partilerine karşı durulmalı, bunların zam ve zulüm partileri olduğu unutulmamalı, halklarımızın çektiği çilenin baş sorumlularının bunlar olduğu vurgulanmalı,

2- Yasaklı, zindanlı, işkenceli demokrasi oyunu teşhir edilmeli,

3- Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü yüksek bir sesle dile getirilmeli,

4- Bölge Valiliği'ne, Özel Tim'e, Korucu'ya hayır denmeli,

5- Kürt halkının kendi kaderini özgürce tayin etme hakkı dile getirilmeli, Kürt sorunu çözülmeden Türkiye'ye demokrasinin gelemeyeceğini, Türkiye'ye demokrasi gelmeden de Kürt sorununun çözülemeyeceği unutulmamalıdır.

6- Halkın gerçek dostlarının SHP'nin kapısını çalanlar değil, yurtsever, demokrat bağımsız adaylar politikasında birleşen yurtsever güçler olduğu unutulmamalıdır.

Çirkin oyunlarla halkımızın özgürlük mücadelesinde önemli bir mevzi olan Halkın Emek Partisi yokedilmek, SHP'ye tabi kılınmak isteniyor.

Halkın Emek Partisi'nin tabanı bugün, SHP'yle birleşme yolunu seçen birkaç Genel Merkez Yöneticisi ile milletvekilliği hevesinde olan diğer yöneticilerin yolunda değildir. Onlar ülkenin her yanından sesini yükseltiyor, bu iltihaka şiddetle karşı çıkıyorlar.

Halkın Emek Partisi kurulduğu günden bu yana Türk ve Kürt halklarını ve onların sosyalist, demokrat ve yurtsever çevrelerini de önemli ölçüde etki altına aldı. Türk ve Kürt halkları Halkın Emek Partisi'ne büyük bir sempatiyle bakıyordu.

Giderek kitleselleşen Halkın Emek Partisi, Türkiye'de demokrasinin umudu haline gelmişti.

Çünkü Halkın Emek Partisi;

1- Devletin Kürt, Türk, Laz, Arap, Çerkes, Arnavut demeden ezdiği insanların insanca ve özgür olarak yaşayabilmesi için devlet politikalarına ve resmi ideolojiye karşı ödünsüz bir demokrasi mücadelesi vereceğini, özgürlük ve barış için çalışacağını,

2- Kürt sorunu çözüme kavuşmadan Türkiye'ye demokrasinin gelmeyeceğini,

3- En geniş emekçi kitlelerinin ve ezilen halkların tüm sorunlarına sahip çıkıp, bunları kararlı bir şekilde savunacağını, ilan etmiş ve bu konuda önemli adımlar atmıştı.

HEP kurulduğu günden bu yana resmi ideolojiye, Kemalizm'e karşı çıkmış, düzen partisi olmayı değil, özgürlük, demokrasi ve barış savunucusu bir parti olmayı hedef olarak önüne koymuştu.

Ne var ki tüm bu onurlu ilkeler ve çalışmalar egemen sınıfların operasyonu ile, küçük çıkarcıların pragmatist anlayışların girişimleri sonucu heder edilmeye çalışıldı. HEP bitirilmek, yok edilmek istendi.

Oynanan tüm bu çirkin oyunlara karşı durmak yurtseverlerin ve devrimci, demokratların başta gelen görevidir. Halkın Emek Partisi yaşatılmalı, bir avuç merkez yöneticisinin ve koltuk peşinde olan milletvekillerinin hesapları boşa çıkartılmalıdır.

Çünkü bu hesaplar Kürt halkını ve onun özgürlük mücadelesini doğrudan doğruya tehdit etmektedir.

Halkın Emek Partisi'ni SHP'ye iltihak ettirenler bu halkın istikbalini değil, kendi istikballerini düşünüyorlar, hesaplarını bu yönde yapıyorlar.

Halkın Emek Partisi'nin Kürt sorunu açısından halklarımıza kazandırdığı mevzi son derece önemlidir. Bu mevzi korunmalı, daha ileri mevziler için önemli bir işlevi bulunan Halkın Emek Partisi yaşatılmalıdır.

Unutulmamalıdır ki halklarımızın gerçek dostları post derdinde olan bir avuç küçük çıkarcı ve kaşarlanmış burjuva politikacıları değil, gerçekten yurtsever, demokrat, sosyalist bağımsız adaylardır. Yurtsever, demokrat ve sosyalist bağımsız adaylar halklarımızın gerçek dostlarıdırlar ve halklarımızın gerçek sesi de onlardır.

www.arsivakurdi.org

1975'ten Günümüze

IRAK ve İRAN KÜRDİSTANI

• Kemal BURKAY

III. BÖLÜM

ŞAHLIK SONRASI İRAN ve KÜRDİSTAN

İran'da Şah'ın kurduğu terör çarkı 1978 yılının ikinci yarısında patlak veren halk ayaklanmasına dayanamadı. Şah önce polis gücüyle olayları engellemeye çalıştı. Arkasından sıkıyönetim ilan etti ve orduyu devreye soktu. Tahran'da ve öteki büyük kentlerde gösteri yapan kitlelere ateş açıldı ve katliam yapıldı. Ancak tüm bunlar para etmedi. Alanlara taşan ve dalga dalga yürüyen yığınlar karşısında tüfekler de çaresiz kaldı. Askerler silah kullanamaz oldu ve birçok yerde halkın saflarına katıldılar. Şah çareyi ülkeden kaçmakta buldu. Giderken de kendisine yakın Bahtiyar'a bir hükümet kurdurdu.

Halkın direnişi sürdü ve bir süre sonra Bahtiyar hükümeti de devrildi, Mehdi Bazergan başkanlığında Geçici Devrim Hükümeti kuruldu.

Şahlığın yıkılışını ve Geçici Devrim Hükümeti'nin kuruluşunu izleyen, anti-emperyalist ve devrimci coşkunun yüksek olduğu bir dönemde oldukça olumlu adımlar atıldı. İran CENTO'dan çıktı. Emperyalist güçlerin İran'daki askeri varlığına ve petrol üzerindeki denetim ve imtiyazlarına son verildi, bankalar ve bazı yabancı şirketler millileştirildi. Şahlığın acımasız polis örgütü SAVAK dağıtıldı, ordu etkisizleşti. Politik tutuklular özgürlüklerine kavuştular. Şahlık döneminde uzun yıllar yeraltında çalışan örgütler legale çıktılar.

Ne var ki bu dönem kısa sürdü. Şahlığa karşı muhalefet etmiş güçler içinde, mollalar kesimi öne çıktı, ötekileri biryana iterek iktidar gücünü kendi elinde topladı ve devrimin ileri akışını durdurdu, ülkedeki demokratik yaşama son vererek yeni bir baskı rejimi kurdu.

Mollaların bunu nasıl yapabildikleri, bu gücü nerden aldıkları, zalim bir despotluktan kurtulan yığınların, yirminci yüzyılın bitimine yaklaşırken ve böylesi bir dünyada nasıl olup da Ortaçağ türü bir yaşama biçimini kurmaya kalkışan yeni bir despotluğa sürüklendikleri çoğu insanı düşündürmüş, hatta şaşırtmıştır. Ancak İran toplumunun yapısı ve sözkonusu tarihsel dönemin özellikleri göz önüne alındığında ortaya çıkan durum hiç de şaşırtıcı değil.

İran'da müslüman halkın büyük çoğunluğu şiidir ve bu mezhepte din adamlarının, en alt düzeydeki molladan başlayıp üst düzeydeki ayetullahlara kadar hiyerarşik ve yaygın bir örgütlenmesi vardır. Onlar Şahlık döneminde de böylesi doğal, dokunulmaz bir örgüte sahiptiler. Her türlü muhalefetin bastırıldığı, rejime karşı her türlü örgütlenmenin amansızca ezildiği koşullarda bu önemlidir.

Diğer yandan, Şah yönetiminin acımasız terörü ve sömürüsü kitleleri dini kanallara yöneltti. Yönetim de bunu kendisi için yararlı bulmuştu. O, bu yönelişi sola, radikal eğilimlere karşı bir güvence gibi görmüştü. Dünyanın başka yerlerinde, başka despotlar da halk hareketini böyles mistik kanallara yöneltmeyi yararl buluyor, umutlarını tanrıya, öbü dünyaya, gelecekteki bir cennete bağ layan insanları zararsız sayıyorlar. N var ki herzaman böyle olmuyor. Ni tekim İran olayı bu teorileri boşa çı kardı, hem Şahı hem de onu arkasındaki güçleri şaşırttı.

Değişik kanallarda kitleleri oyala manın da bir sonu vardır. Bazan si lah geri tepebilir. Nitekim İran'da acımasızca bastırılan muhalefet, bel li bir özgürlüğe sahip olan camilerd yeşerme olanağı buldu. Demokratik kanallar tıkanınca, terör çarkı acıma sızca işleyince kitleler dine yöneldi ler ve orada kurtuluş aradılar. Halkı direnişi önemli derecede bu örtü al tında çimlendi. Halk hareketinde din adamlarının öne çıkmasının, liderlik konumu edinmelerinin nedeni budur

Şah kitleleri dine yönelterek pasi fize etmek istedi, ama bu kitle hare ketini yok etmedi, din adamların güçlendirdi. Ve sonunda halk ayak lanması patlak verdiğinde, din adam ları Şah için değil, kendileri için oynadılar.

Elbet, Şahlığa karşı muhalefet baş ka kanallarda da gelişti, bir dizi ör güt, rejime karşı silahlı-silahsız dire nişte bulundu. Ama Şahlık yıkılıp da muhalefet güçlerinin yolları ayrıldı ğında, iktidar mücadelesi başladığın da, kitlelerle en geniş bağları olan ve kararlı davranan kesim kazandı; bu da din adamları kesimiydi.

Devrimin sürmesinde veya demok

rasinin yerleşmesinde çıkarı olan muhalefet kesimleri ise dağınıktılar, kendi aralarında bir cephe oluşturamadılar, aksine, mollalar ipleri ele alıp kitle hareketini çıkmaz sokaklara sürüklerken, onlar bir bölümüyle seyrettiler, bir bölümüyle ise destek oldular.

Destek olanların başında Sovyet yanlısı solcu TUDEH (İran Halk Partisi) vardı. TUDEH, mollaların anti-emperyalist tutumlarını abartıyor ve onlara destek vererek devrimi bu doğrultuda sürdürme anlayışını izliyordu. Öyleki, özgürlükleri ve demokratik hakları için rejime karşı direnen güçleri bile, emperyalizme hizmet etmekle suçladı. Bu tutum TUDEH'i rejimin kuyruğuna taktı, onun muhalefeti ve demokratik hareketi bölme, bastırma çabalarını kolaylaştırdı ve sonuçta TUDEH'e de yaramadı. Mollalar yönetimi, bir süre sonra, onun kendisine verdiği koşulsuz desteğe aldırmaksızın, yöneticilerini ve yüzlerce üyesini tutuklayıp işkence çarkına gönderdi, bir bölümünü kurşuna dizdi ve TUDEH'in çalışmalarını yasakladı.

Mollalar, muhalefeti ezerek kısa sürede kendi parlamentolarını, kendi hükümetlerini oluşturdular. Onlar yaptıklarına "islami devrim" dediler ve hala da öyle diyorlar. Bir devrim kitlelere getirdiği hak ve özgürlüklerle ölçülür. Onlar ise, gerçekte devrimi yolundan saptırdılar, kısa dönemin kazanımlarını da yok ettiler. Kültür, sanat, bilim ve kadın hakları konularında Şahlık döneminden bile daha geri gittiler. Bir dönem üniversiteleri kapattılar, açtıklarında ise bilimsel çalışmaları önemli ölçüde sınırlandırdılar. Sinema, tiyatro gibi kültür kurumlarını yer yer ateşe verdiler, devletin radyo ve televizyonunda şarkı söylemeyi bile yasakladılar. Çarşafı kadın için zorunlu giysi haline getirdiler.

Mollalar yönetimi İran'da bir Ortaçağ toplumu yaratmaya çalıştı ve kendi "devrimini" dünyaya yayma hevesine kapıldı. Irak-İran savaşının patlak vermesinde, Saddam'ın yayılmacı çabalarının yanısıra, İran yönetiminin bu devrim yayma tutkusunun da birhayli payı vardır.

Mollalar yönetiminin İran'da ve dünyada sözde devrim adına yapmak istedikleri şey çağdaş dünyayla, tarihle çatışan bir çabaydı ve elbet, olmayacak birşeydi. Onların İran'da iktidarı alışlarından bu yana 12 yıl geçti. Bu süre içinde İran ne ekonomik, ne de sosyal alanda bir gelişme göstermedi, tersine oldukça geriledi.

Mollalar rejimi, Kürt halkına ve öteki halklara karşı Şahlığın baskı politikasını aynen benimsedi ve sürdürdü. Azerbaycan, Türkmenistan ve Belucistan'daki kimi ulusal kıpırdanış ve direnişleri ezdi. O, Özerklik isteyen Kürt halkına karşı ise başından beri savaşmaktadır.

Kürt halkı monarşik diktatörlüğe karşı mücadelede etkin bir rol oynadı ve onun yıkılışını bir bayram havasında karşıladı. Zindanlardaki Kürt yurtseverleri özgürlüklerine kavuştular ve yurt dışındakilerin birçoğu döndüler. Yurtsever güçler bu özgürlük ortamında hızla toparlanmaya başladılar. 18 Şubat 1979'da Mahabad kışlası yurtsever güçlerin eline geçti. Bunu Kürdistan'daki diğer bazı kışla ve karakollar izledi. Halk hızla silahlandı. KDP'nin Mahabad'da düzenlediği toplantıya seksen bin kişi katıldı. Ulusal coşku yüksekti ve Kürt halkı ulusal haklarının tanınmasını istiyordu. Kürdistan'da KDP'nin ardından maocu görüşler benimsemiş KOMELA örgütü varlık gösteriyordu. Bu iki örgüt, aralarındaki kimi sorunlara ve ideolojik sürtüşmelere rağmen, başlarda, merkezi yönetimle diyalogda ortak bir tutum benimseyebildiler.

Daha Mart 1979'da Kürtler bir heyet oluşturup Mehdi Bazergan liderliğindeki Geçici Devrim Hükümeti'ne istemlerini ulaştırdılar. Heyetin başkanı Şeyh İzzeddin Hüseyni, sözcüsü ise KDP Genel Sekreteri Dr. Abdurahman Kasımlo idi. Kürt istemleri sekiz noktada toplanmıştı ve şunları içeriyordu: İran'da ulusal baskıya son verilmesi ve bunun için federatif bir devlet yapısı oluşturulması; devrimde önemli bir rol oynayan işçi ve köylülerin temsilcilerinin Geçici Devrim Hükümetinde yer alması; doğal kaynakları zengin olan Kürdistan üzerindeki ekonomik sömürüye son verilmesi ve bölgenin ekonomik gelişmesine yardımcı olunması; ordu içindeki gerici, halk düşmanı unsurların temizlenmesi ve onun bir halk ordusuna dönüştürülmesi.

Ancak bu istemler Tahran'daki yeni yönetim tarafından reddedilirken Kürtlere silahlarını teslim etmeleri istendi. Yurtsever güçlerin bunu reddetmeleri üzerine KDP ve KOMELA yasaklandı. Bu örgütlerin liderleri ve Şeyh İzzeddin Hüseyni haklarında idam fermanları çıkarıldı. Seferberlik ilan edildi ve dini lider Ayetullah Humeyni halkı, Kürdistan'a karşı açılan bu "kutsal savaşa" katılmaya çağırdı. Bunun ardından İran ordusu ve adına "devrim muhafızı" denen **Pasdaran** birlikleri ağustos ayında Kürdistan'a karşı harekete geçti. Mahabad, Sanandaj, Sakız, Baneh ve Merivan gibi büyük kentler de içinde olmak üzere, pekçok kent, kasaba ve köy bombalandı. İran ordusu bu saldırıda fantom uçaklarını, kobra helikopterlerini, tank ve topları yoğun biçimde kullandı. Bazı kentlere, örneğin Sakız'a, havadan indirme yapıldı. Yüzlerce insan katledildi ve onbinlerce insan evsiz barksız kaldı. KDP'nin, KOMELA'nın, TUDEH'in Halkın Fedaileri örgütünün üyelerine yönelik tutuklama operasyonları yapıldı. Bunlar çoğu zaman, ayaküstü sorgulanıp kurşuna dizildiler. Böylesine kurşuna dizilen insanların resimleri Tahran basınına da yansıdı. Rejimin yargıçlığını ise Ayetullah Halhali yürütüyordu ve bu kişi zalimliği ve hunharlığıyla ün yaptı.

Aynı zamanda, Kürdistan'a karşı yoğun bir ekonomik abluka başlatıldı; petrol, yiyecek ve ilaç dahil, bölgeye hertürlü mal ve hizmet akışı engellendi.

Bunun yanısıra, başkent Tahran'da ve ülkenin diğer yerlerinde de demokratik örgütlere ve basına karşı saldırılar yoğunlaştı. Bazı örgütlerin çalışmaları yasaklandı. TUDEH'in yayın organı Mordom da dahil 40 ka-

dar gazete ve dergi kapatıldı.

Ancak Kürt halkı bu azgınca saldırıya baş eğmedi. Partizan birlikleri yiğitçe direndi ve kısa süre sonra karşı saldırıya geçip düşmana büyük darbeler indirdi. Partizan hareketi hızla örgütlendi yayıldı ve Kürdistan'ın geniş bölümünü İran ordusundan arındırarak özgürleştirdi.

Tahran yönetimi, bu ummadığı direniş karşısında geri çekildi, Kürtlerin istemlerini görüşmeyi kabul eder göründü. Kürdistan'a karşı girişilen saldırı ve kıyımların sorumluluğunun nedenini, başta Savunma Bakanı Kamran olmak üzere, Şah'ın ve CIA'nın adamları olmakla suçladığı bazı unsurlara yükledi. Kürdistan Demokrat Partisi de 25 Kasım'da 20 günlük bir ateşkes ilan etti ve sorunun görüşmeler yoluyla çözümünden yana olduğunu belirtti.

Mart 1980'de bir KDP heyeti Tahran'a giderek Cumhurbaşkanı Beni Sadr'la görüştü. Kürt istemleri şu 6 noktada toplanıyordu:

1. Kürt halkının ulusal hakları İran anayasasında garanti altına alınmalı;
2. Otonom Kürdistan'ın sınırları belirlenmeli. Bu yapılırken tarihsel, ekonomik, kültürel ve coğrafi faktörler gözönünde tutulmalı ve halk oylaması yapılmalı;
3. Otonom Kürdistan'ın, halk tarafından seçilecek temsilcilerden oluşan bir yasama meclisi olmalı;
4. Bölgesel yürütme gücü bu meclisçe seçilmeli ve o, ekonomik, kültürel, idari işlerden sorumlu olmalı;
5. Kürt dili Kürdistan'da resmi dil olmalı; Farsça da Kürtçenin yanısıra okutulmalı;
6. Otonom Kürdistan'ın tüm organları Kürt halkının denetiminde olmalı.

Beni Sadr bu istemlere sözlü olarak evet dedi ve "Devrim Komitesi" ile görüşeceğini söyledi. Ancak, daha sonra bu istemler geri çevrildi ve İran ordusu Kürdistan üzerine yeni bir saldırıya geçti. Kent ve kasabalar, hastane ve okullar da dahil olmak üzere yoğun şekilde bombalandı. Bu bombardımanlar sırasında 100 bin dolayında insan evsiz kalırken 2000'in üzerinde insan da katledildi. (*) Humeyni liderliğindeki mollalar yönetimi, Kürtlere otonomi tanımanın merkezi hükümeti ve dolayısıyle islam devrimini zayıflatacağını söyledi; zaten tüm müslüman halkların kardeş olduğu demagojisini yaparak bu tür bir özerkliğe gerek olmadığını ileri sürdü.

Böylece, Kürtlerle görüşmelerin, gerçekten barışçı bir çözüme ulaşmak amacına değil, oyalamaya ve zaman kazanmaya yönelik olduğu, mollalar yönetiminin de, islam kardeşliği ve devrim üzerine tüm lafazanlığına karşılık, ulusal sorun konusunda Şah'tan farklı bir politikası olmadığı, fars şovenizmini miras alıp sürdürdüğü ve geçmişin despot yönetimlerinin tüm hile, aldatma, terör yöntemlerinden medet umduğu kanıtladı.

İRAN-IRAK SAVAŞI DÖNEMİ

Irak ve İran arasında bir süre devam eden söz düellosu ve kimi sınır çatışmalarının ardından, 22 Eylül 1980'de Saddam'ın ordusunu İran'a sokmasıyla iki ülke arasında savaş patlak verdi ve bilindiği üzere sekiz yıl sürdü.

İki ülke arasında gerilimin ortaya çıkmasında, bir yanıyla İran yönetiminin izlediği islam devrimini yayma anlayışının payı vardır. Irak'da nüfusun çoğunluğunu şiiler oluşturuyordu ve bu İran'daki islami yönetime cesaret vermekteydi. Ayrıca, daha önce sürgün yıllarında bir süre Irak'ta kalmış olan Humeyni, burdaki faaliyetleri nedeniyle Irak yönetimiyle sürtüşmüş, bu yüzden ülkeyi terke zorlanmış olduğu için Baas yönetimine ve Saddam'a özel bir kin de duymaktaydı. Ancak savaşın patlak vermesinde Saddam liderliğindeki Bağdat yönetiminin, İran'a yönelik öc alma, hesaplaşma tutkularının payı daha büyüktür.

Bağdat, 1970'li yıllarda Kürt direnişi karşısında sıkışınca, kendi çıkarları için bu direnişe arka çıkan Şah'a ciddi tavizler vererek Kürtleri lojistik destekten yoksun bırakmış ve onunla 1975 Cezayir Anlaşması'nı imzalamıştı. Buna göre Irak Şattülarap su yolunu Irak'la bölüşmeyi kabul etmişti. Şahlığın yıkılışından sonra ise İran ordusunun büyük ölçüde dağılması ve İran'ın kendi iç sorunlarına gömülmesi Bağdat yönetimine cesaret verdi. O, bu fırsattan yararlanarak daha önce İran'a verdiklerini, hatta daha da fazlasını geri almak için harekete geçti. Irak-İran sınırının güney kesiminde İran tarafında, Huzistan eyaletinde yaşayan halk Arap asıllıdır. Humeyni'nin Irak şiilerine oynaması gibi, Saddam da bu kesime oynadı ve Arap duygularını gıdıklayıp bu bölgeyi topraklarına katmayı amaçladı.

Şahlığın yıkılışının ardından yeni İran yönetimiyle kanlı bıçaklı olan Batılılar, özellikle de ABD, iki ülke arasında gerilimi kışkırttı ve Saddam'ı İran seferine özendirdiler.

Saddam kendi ordusunun üstünlüğüne ve İran'daki kargaşaya güvenerek kolay ve hızlı bir zafer kazanacağı umudundaydı. Ne var ki yanıldı. Humeyni'nin sahip olduğu kitle desteğinin ve İran'ın geniş insan potansiyelinin önemini hesaplıyamadı. İranlılar, büyük insan kayıpları pahasına da olsa, kendi ülkelerini savunmakta şaşırtıcı bir direnç ve fedakarlık gösterdiler. Savaşanlar, ölmeleri halinde cennete gidecekleri konusunda Humeyni'den güvence almışlardı, bu nedenle ölmeye hazır ve gönüllüydüler.

Bağdat'ın da içerde kendi güçlükleri vardı. Bu savaş için Arap halkının duyguları aşırı derecede gıdıklanmış olsa da, kitleler haksız bir yayılma savaşının bilincinde idiler ve bu nedenle savaş için gönüllü oldukları söylenemez. Baas rejimi ülke içinde muhalefeti ezip susturmuştu, terörle ayakta duruyordu. Diğer yandan Irak Kürdistanı'nda halk yıllardır rejime karşı savaşıyordu. 1975 yenilgisinden

(*) *Dengê Komkar*, 1980, sayı 15-16

kısa süre sonra direniş yeniden başlamış ve partizan hareketi birhayli güçlenmişti.

Emperyalist güçler de, el altından Bağdat'ı savaşa kışkırtmış olmalarına rağmen, hiç de onun erken bir zaferinden yana değillerdi. Onlar, hem Batı karşıtı yeni İran yönetiminden, hem de, Batı ile ilişkileri eskiye oranla birhayli düzelmiş de olsa, Sovyet dostu Baas rejiminden hoşnut değillerdi. İkisini de cezalandırmak, bir taşla iki kuş vurmak için bu savaşı bir fırsat saydılar. ABD eski Dışişleri Bakanı Kissinger bunu, "hiçbiri yenmemeli, iki taraf da yenilmeli" biçiminde formüle etti. Böylece savaşı uzattıkça uzattılar, bir taraf ağır basınca ağırlıklarını öbür taraftan yana koydular. Bu savaş onlar için büyük pazar yarattı. Hem savaşan bu iki ülkeye, hem de, gerilimin artması nedeniyle yoğun biçimde silahlanan tüm bölge ülkelerine bol bol silah sattılar. Savaşın kangren olup sekiz yıl uzamasında bu politikanın payı vardır.

Bu sekiz yıllık savaş iki taraftan bir milyon dolayında insanın ölümüne, bir okadarının sakatlanmasına, halkın ölçülemez acısına, iki ülkenin de yıkımına ve kaynaklarının heder olmasına yolaçtı. Ve o, en büyük zararı da iki ülke arasında tampon bir bölge olan Kürdistan'a ve Kürt halkına verdi. Hem iki tarafın orduları birbirleriyle Kürdistan'da savaştılar, kentler köyler bombalandı, insanlar telef oldu, hem de her iki taraf da Kürdistan'daki direniş güçlerine karşı savaşa ara vermediler, ordularının bir bölümünü bu işe ayırdılar.

İran-Irak savaşı patlak verdikten sonra dünyanın dikkatleri bu savaş üzerinde toplandı ve genellikle Kürt halkına karşı süren savaş unutuldu. Oysa bu savaş iki tarafta da durmadı, tüm hızıyla sürdü. Örneğin 100 bini aşan ve zaman zaman 200 bine ulaşan büyüklükte bir İran ordusu sürekli olarak İran Kürdistanı halkımıza karşı savaştı.

Ancak Tahran yönetimi, kutsal bir renk vermeye çabalıyarak Kürdistan'a karşı yürüttüğü bu askeri kampanyalardan bir sonuç alamadı. Güneyden kuzeye geniş bölgeler, kentler de dahil olmak üzere, ulusal güçlerin denetimine geçti. Ordu bu seferler sırasında Kürdistan içinde belli yerlere kadar ilerlese, bazı kentlere girse bile, kısa sürede yine oraları terketmek zorunda kaldı.

İran Kürdistanı'nda partizan mücadelesi yürüten örgütler Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve KOMELA'dır. Ama hem sayıca, hem de alan olarak iyi örgütlü olan KDP'dir. İran Kürdistanı'nın hemen her tarafında siyasi ve askeri olarak örgütlü olan KDP'nin partizan güçleri, 1981 yılında 10.000 dolayında idi. Aynı dönemde KOMELA'nın partizan gücünün 1000-1500 dolayında olduğu tahmin ediliyordu. Kürtçede partizana *pêşmerge* denmektedir ve "fedai" anlamındadır. Kürt Partizan birliklerinin tipik örneği *Hêz*'dir ("güç" anlamında). Birlikler adlarını genellikle bir ulusal kahramandan almaktalar. Örneğin Mahabat yöresindeki pêşmerge birliğinin adı *Hêza Peşawa*'dır ve bunu 1946 Cumhuriyeti'nin önderi Gazi Muhammed'in bir lakabından almaktadır.

Hareketli partizan birliklerinin yanısıra, üretimle uğraşan köylüler arasında örgütlenmiş ve gerektiğinde partizan birliklerinin yardımına koşan ve savunma görevi yapan *hêza bargiri milli* denen silahlı bir güç daha vardı. Bunların sayısı KDP kaynaklarının verdiği bilgiye göre, 1981-1982 yıllarında 40-50 bine ulaşmaktaydı.

1980 yılı ortalarından itibaren dört yıla yakın bir süre İran Kürdistanı'nda kalan PSKT üyesi Yadin, bu konuda şu bilgileri veriyor:

Hêzlerin pêşmerge sayısı sabit değil. Savunmak durumunda olduğu bölgenin genişliği, düşman saldırılarının yoğunluğu, gönüllü olan pêşmergeye halkın ilgisi, donatım ve beslenme gibi sorunlar sayıyı yükseltip azaltabiliyor.

*Hêzler kendi arasında **Lıq**'lara ayrılıyor. Genellikle Lıq'lar, her yöre komitesine birer tane düşecek şekilde ayarlanmış. Ancak kurtarılmış bölge az olduğunda iki veya daha fazla yöreden bir lıq sorumlu oluyor. Ağaçta dal anlamına gelen lıq sorumlularına "serlıq" deniyor.*

Lıqlar, yaprak anlamına gelen "pel"lere, peller "deste"lere ayrılıyor, bunların sorumlularına da "serpel", "ser deste" deniyor.

Pel ve destelerin görev alanları, lıqın görev alanı içinde sabit olabileceği gibi, gezgin de olabiliyor. Hêz ve lıqlar ise savaş anı dışında sabit, yerleri ise korunaklı.

Genel olarak hêzler 300, lıqlar 90, peller 40, desteler 20 kişiden az olmuyor." (*)

Kürdistan'ın büyük bölümünün, özellikle kırsal kesimin kurtarılmış olduğu ilk yıllarda, pêşmerge birlikleri sabit ve yarı sabit üslere sahiptiler. Zaman zaman birden fazla birliğin gerek savunma, gerekse geniş çaplı saldırı eylemleri için biraraya geldiği oluyordu. O dönemde kurtarılmış bölgeleri elde tutma taktiği esastı ve bu nedenle gerilla birlikleri zaman zaman cephe savaşı yapmaktaydılar. Kürtler düzenli bir orduya ve tank, top, uçak gibi ağır silahlara sahip olmadıkları için, bu tür cephe savaşları onlar için dezavantajdır. İlk dönemlerde, özellikle moral üstünlük nedeniyle bu tür savaşlarda bile şaşırtıcı başarılar gösterdiler. Ancak daha sonra İran ordusu toparlanıp ısrarlı biçimde ve daha büyük birlikler halinde saldırıya geçince, kurtarılmış bölgeleri elde tutmak zorlaştı. Bunun üzerine partizan güçleri taktik değiştirip vur-kaç türü eylemin, pusu kurmanın ağır bastığı hareketli partizan savaşına geçtiler ve bazı istisnaların dışında, sabit üslerini terk etmek zorunda kaldılar. Savaş bu haliyle yıllardır sürüp gelmektedir. 1980 yı-

(*) Yadin, **"İran Kürdistanı, Nasıl Anlatmalı?"**, *Dengê Komkar*, Sayı 63, 65, 67, 68

lından 1989'a kadar İran Kürdistanı'nda ve merkezi politik ve askeri kadrolarla birlikte olan Rênas, durumu şöyle yansıtıyor:

Yüzbin kişilik kuvvetlerle, tank, top ve uçakların desteğiyle girişilen bu saldırılar sadece pêşmergeleri değil, tüm bir halkı hedef alıyordu. Şehirlerin daha fazla viran olmaması ve daha fazla masum insanın ölmemesi için önce şehirler terk edildi. Daha sonra ise bölge bölge, kırsal alanlar da düşmanın eline geçti. Pêşmergeler cephe ve yarı cephe savaşı yürütüyorlardı ki bu hem fazla can kaybına yol açıyor, hem de ekonomik olarak ulusal kurtuluş mücadelesine pahalıya maloluyordu. İKDP, henüz kurtarılmış bölgelerin tamamı elden çıkmamışken partizan savaşı yürütme kararı aldı. (*)

Rênas sözkonusu yazısında, hareketli partizan savaşına geçişten sonraki bir yıllık dönem için KDP eylemlerinin dökümünü, kendi kaynaklarına dayanarak şöyle veriyor:

Bir yıl içinde yapılan askeri eylemlerde düşman kuvvetlerinden 4630 kişi öldürülmüş, 4570 kişi yaralanmış, ve 431 kişi esir alınmıştır. (Verilen bu rakamlara 326 operasyondaki düşman kayıpları bilinmediği için dahil edilmemiştir.) 565 askeri araç (tank, panzer ve kamyon) ve 27 ağır silah (top, havan topu, katyuşa) tahrip edilmiş, 1116 kabza silah ve bunlara ait 3168 şarjör ve 111.796 mermi ile 88 adet ağır silah mermisi (RPG ve top güllesi, sam-3 füzeleri) ele geçirilmiştir. Buna karşılık 406 pêşmerge ile, düşmanın köyleri bombalaması sonucu halktan 219 kişi şehid olmuştur. ***(İran Kürdistanı Haber Bülteni,*** *sayı 121, Farsça).*

Yukardaki rakamlara bakılırsa pêşmergelerin kaybının 1/11 olduğu görülür. 1983 yılının sonlarına kadar yürütülen cephe ve yarı cephe savaşlarında 32.000'den fazla insanın öldüğü, yalnızca Sine (Senendej) savaşında 4000'den fazla kişinin hayatını kaybettiği gözönünde tutulunca, eğer iyi yürütülürse gerilla mücadelesinin bugünkü aşamada İran Kürdistanı'nda tek geçerli silahlı eylem biçimi olduğu açığa çıkar.''

İran yönetimi Kürt toplumu üzerindeki politik ve ideolojik denetimi de daha baştan tümüyle yitirdi. 1979 yılında yapılan seçimlerde, Kürdistan'ın bazı bölgeleri seçim dışı bırakılmakla birlikte, seçim yapılan yerlerde Kürtler kendi temsilcilerini seçtiler. Ama mollalar yönetimi bu sonuçları tanımadı. Ancak Humeyni rejimi Kürdistan'da politik ve ideolojik bir destek bulamadı ve teröre başvurdukça daha da kaybetti.

Şahlık döneminde acımasızca izlenmiş olan yurtsever güçler, Şahlığın yıkılışının ardından hızla örgütlendiler. KDP'nin üye sayısı 1982 yılında 30 bine ulaştı ve o Kürdistan'da en etkili ve yığınsal politik güç haline geldi.

Maocu bir ideolojiye sahip olan KOMELA örgütü ilk yıllarda İran Kürdistanı'nın güney kesiminde Sakız ve Bokan yörelerinde oldukça etkindi. Ancak zamanla etkinliği azaldı. Daha sonra başka İran'lı sol gruplarla birleşerek oluşturduğu ''İran Komünist Partisi''nin Kürdistan seksiyonu haline geldi. Daha sonraki dönemlerde Maoist çizgiye eleştiriler getirdi ve ondan ayrıldığını belirtti. KOMELA, KDP-İran'a karşı genellikle sekter bir politika izledi. Onu tümüyle burjuva sayarak İran yönetimiyle, yani düşmanla aynı kefeye koydu. Bu tutum, iki örgüt arasındaki ilişkilerin gergin olmasına, zaman zaman da silahlı çatışmalara yol açtı ve ortak bir cephenin kuruluşunu engelledi.

İran bütününde yasaklanan birçok örgüt, rejimin elinin ulaşmadığı Kürdistan'daki özgür ve demokratik ortamda serbestçe çalışmalarını sürdürdüler. Bunlar arasında İran Halk Partisi (TUDEH), Halkın Fedaileri, Halkın Mücahitleri ve Peykar gibi örgütler vardı. Ancak bunlar zamanla etkinliklerini yitirdiler ve Kürdistan'da silinip gittiler.

Kürdistan'daki ulusal harekete karşı tavır alması ve yurtsever örgütleri haksız olarak emperyalizme hizmet etmekle suçlaması, TUDEH'in durumunu Kürdistan'da son derece zayıflattı. TUDEH bu dönemde, kendisine bağlı bazı unsurlar eliyle, (ki bunlardan biri, Şah döneminde uzun yıllar hapiste kalan Gani Bûluryan'dı) KDP içinde, ''heft nefer'' (yediler) olayı olarak adlandırılan bir bölünme yarattı. Ancak ''Yediler'', Tahran yönetiminin de açık desteğine rağmen Kürt hareketi içinde bir varlık olamadılar ve tümüyle soyutlandılar.

Şahlığa karşı mücadele yıllarında oldukça aktif olan ve devrim sonrası birhayli güç toplayan Halkın Fedaileri örgütü ise, bir bölümüyle TUDEH'i izleyerek Humeyni rejimine destek olduğu, diğer bölümüyle ise pasif ve tavırsız kaldığı için bölündü ve kısa sürede etkisizleşti.

Kararlı biçimde Mollalar yönetiminin baskılarına karşı koyan bir örgüt Halkın Mücahitleri oldu. Mücahitler rejimin üst kadrolarına karşı yaygın ve büyük çapta sabotajlar düzenlediler. Cumhurbaşkanı Recai ile birlikte başbakanın ve İslami Cumhuriyet Partisi'nin birçok önde gelen kadrosunun ölümüne yolaçtılar. Ancak bu tür yöntemlerle iktidarın elde edilemiyeceği birkez daha görüldü. Kitle desteğine sahip olan yönetim Mücahit hareketini büyük ölçüde ezmeyi başardı. Daha sonra Irak'ta üslenme, oraya dayanma ve oradan alınan destekle Tahran yönetimine karşı mücadeleyi yürütme çabası ise, Irak'la kıyasıya bir savaşa girişmiş olan İran'da Mücahitler'in kitlesel desteğinin daha da azalmasına yolaçtı.

Kürdistan Demokrat Partisi ile Halkın Mücahitleri arasında bir ara sıcak ilişkiler vardı ve bu iki örgütün yanısıra diğer bazı küçük örgütlerin ve ba-

(*) Renas, **İran Kürdistanı'ndaki Silahlı Mücadelenin Yeni Aşaması,** *Riya Azadi,* Şubat-Mart 1986, sayı 44-45

ı küçük örgütlerin ve bazı demokrat işilerin de katıldığı "Ulusal Direniş ürası" denen bir cephe oluşturuldu. ncak bu iyi ilişkiler devam etmedi. Mücahitler birlik içinde hegemonya- ı bir tutum izlediler ve Kürt ulusal orunuyla ilgili olarak merkezi hükümetten pek de farklı düşünmedikleri- i zamanla ortaya koydular. Bu üzden iki örgütün ilişkileri koptu ve özkonusu şüra da dağıldı.

KDP-İran, Kürdistan'ın bu parçaında politik, yönetsel ve askeri plana başlıca otoritedir. Parti, İran'a emokrasi, Kürdistan'a otonomi öneiyor. Yani çözümü İran çerçevesi çinde düşünüyor. Kürdistan için ilk şamada, toprak reformunu, ekonomik ve kültürel gelişimi içeren bir demokratik program öneriyor. Daha eriye yönelik olarak sosyalizmi de edefliyor. Kendileri bunu çok parliliğe, serbest seçimlere dayanan 'demokratik sosyalizm" olarak niteiyorlar. 1973 yılında yapılan 3. ongre'de Genel Sekreterliğe getirien ve Viyana'da pusuya düşürülerek ldürüldüğü 1989 yılına kadar bu göevi sürdüren Dr. Abdurahman Kaımlo, partinin ideolojik biçimlenesinde başlıca rolü oynadı.

KDP'nin saflarında işçilerden yurtever toprak sahiplerine kadar geniş ir sınıfsal yelpaze yeralıyor. Ama ğırlığın yoksul ve orta köylülükle irlikte kent küçük burjuvazisinde olluğu söylenebilir. İran Kürdistanı'da Sanandaj yöresindeki petrol esislerinin dışında modern büyük işetmeler yoktur ve bu nedenle ne sayi burjuvazisinden ne de sanayi roletaryasından söz edilemez. Tarına yer yer traktör, biçer döver girniştir. Ama tarım alanında da apitalist ilişkilerle birlikte ücretli işilik henüz oldukça zayıftır ve yeni eni uç vermektedir. Yıllardır süren avaş ise ekonomik gelişmeyi daha da altaladı, kesintiye uğrattı.

Şahın son döneminde "beyaz levrim" adıyla yapılan toprak reformu, ülkenin bütününde olduğu gibi, Kürdistan'da da ancak sınırlı uygulanmış. Birçok yerde, özellikle de kuzeye düşen Soma Bradost yöresinde feodal aileler geniş topraklarını ve nüfuzlarını korumuşlardı. Bunlar arasında ünlü Sımko'nun oğlu Tahir Han, Senar Mamedi, Cihangirê Dırı gibi feodaller vardı. Bunların Kürdistan devrimine karşı politikaları da duruma ve güç dengesine göre değişti. KDP-İran'ın güçlü olduğu, bölgeyi denetlediği zamanlarda onunla işbirliği yapıp saflarına katılırken, işler kötüye gittiğinde İran yönetimine yanaşıyorlardı. Bu tür aileler için ulusal amaç ve istemlerden ziyade kendi çıkarları ve statükoyu koruma kaygısı ağır basıyordu.(*) Ancak zaman onların da aleyhine işledi. Savaş statükoyu sarstı, bölge alt-üst oldu ve onlar da bundan paylarını aldılar. Zaman zaman mollalar yönetimi ile savaştılar, köyleri İran ordusunun saldırılarına uğradı ve sonunda yakınlarıyla birlikte bölgeyi terk edip Avrupa'da mülteci konumuna düştüler.

İran Kürdistanı'nın diğer bölgelerinde de büyük toprak sahiplerinin Kürdistan'daki devrim karşısında tutumu benzer biçimde oldu. Bunlardan kimisi KDP saflarına katılıp savaşırken ve devrime maddi destek verirken, birçoğu, Mahabad yöresindeki *Mangur* ağaları gibi, merkezi hükümetle işbirliğini ve ihaneti seçtiler. KDP bunların mallarına elkoydu.

KDP kentte ve köyde yaygın biçimde örgütlüdür ve halk yığınlarının geniş desteğine sahiptir. PSKT'nin yukarda sözü edilen 1981 tarihli broşüründe KDP-İran'la ilgili olarak şu bilgiler veriliyor:

Köylerde köy komiteleri var. 10-15 kadar köyün ortak bir üst komitesi var, buna "rêkxıraw" deniyor. Bunların üstünde bir kenti ve çevresindeki kırsal kesimi kapsayan ve "teşkilat" denen bölge komitesi bulunuyor. Teşkilatlar ise Merkez Komitesi'ne bağlı.

Yüzlerce, hatta binlerce kişinin çeşitli komitelerde görev alması; yönetimsel, askeri, mali pekçok sorunun çözümü için gösterilen yoğun çabalar; karşılaşılan ideolojik ve politik sorunların çeşitliliği ve böylesine devrim dönemlerinin öğretici niteliği nedeniyle kadroların bilinç düzeyinde, becerilerinde hızlı bir gelişme, bir deney birikimi görülüyor. Ama Parti, devrim öncesinde yeter sayıda nitelikli politik kadroya sahip olamamanın sıkıntılarını da çekiyor.

Parti, işçilerden kent eşrafına kadar geniş yurtsever kesimleri, işçi ve köylüleri, aydınları, öğrencileri, köy mollalarını saflarında birleştirmiş görünüyor. İran Kürdistanı'nda işçi sınıfı nitelik ve nicelikçe zayıf olduğu için işçilerin parti içinde oranı yüksek değil. Büyük çoğunluğu yoksul ve orta köylülük oluşturuyor.

Parti, kadroların politik ve askeri eğitimi için bugüne dek belli çabalar göstermiş. Birkaç yüz partili -ki çoğunu gençler oluşturuyor- kısa vadeli politik eğitimden sonra örgütte çeşitli görevler almışlar. Ancak politik eğitim için yeter sayıda uzman kadro olmayışının sıkıntısı çekiliyor.

"Yekıti Lawan" denen gençlik örgütü de Kürdistan'da yaygın bir örgütlenme sağlamış.

Parti üyeleri arasında kadınların oranı da birhayli. Özellikle kentli kadınlar çeşitli parti işlerinde aktif görev alıyorlar. Pêşmergeler arasında genç kızlara da rastlanıyor. Önceleri sayıları daha çokmuş, ama barınma güçlükleri yüzünden buna gerek görülmemiş.

İran Kürdistanı'nda çarşaf ve peçeye rastlanmıyor. Kürt kadınları da erkekler gibi ulusal giysiler giyiyorlar.

Parti'nin kitlelerle ilişkisi oldukça canlı. Köylüler sorunlarının çözümü için Parti'ye başvuruyorlar ve ihtilaflar partili görevliler tarafından kısa sürede oldukça pratik biçimde çözülüyor. İran devletinin bürokratik, baskıcı mahkemelerinde yıllarca sürünen ve sömürülen köylüler, şimdi bundan çok memnunlar.

İran Kürdistanı halkımızda, Hu-

*) Bakınız *İran ve İran Kürdistanı Devrimi*, PSKT (Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi) Yayınları, Kasım 1981

meynicilerin bugün daha da kışkırttıkları dini bağnazlıktan eser yok. Sömürgeci, şoven uygulamalara ve bugün halkımıza karşı sürdürülen haksız saldırı savaşına rağmen kitlelerde gerek Fars halkına, gerekse pasdarların çoğunu oluşturan Azeri halkına karşı bir düşmanlık, ya da şovence bir tutum kesinlikle görülmüyor.. Tersine gerek politik kadrolar, gerek pêşmergeler, diğer halkların emekçilerinin kendi kardeşleri olduğunu hep dile getiriyorlar.

Parti Kürdistan'a girip çıkan mallardan belli bir gümrük alıyor. Parti üyelerinin aidatları düzenli biçimde toplanıyor. Ama en büyük gelir kaynağı halkın yaptığı bağışlar. Halk fitre ve zekatını Parti'ye ödüyor, bunun yanısıra, gönüllü olarak türlü yardımlarda bulunuyor, pêşmergeleri barındırıyor ve onlara yiyecek, giyecek sağlıyor.

Bu yaz, tahıl ürününün kaldırılmasında köylülere yardımcı olunması için Parti pêşmerge birliklerine direktif verdi. Ayrıca savaş koşullarının elverdiği zamanlarda, pêşmergeler izin alarak ailelerine yardımcı oluyorlar.

Parti'nin merkez üssü dağlık alanda ve uçak saldırılarına karşı da iyi gizlenmiş, iyi korunuyor. Burada Parti'nin 50 dolayında üst düzey kadrosu ve teknik personel bulunuyor. Merkez bürolarında işbölümü ve uyumlu bir çalışma gözleniyor. Alt örgütlerle, üyelerle, pêşmerge sorumluları ve halktan kişilerle canlı bir diyalog var. Merkezdeki kadrolar arasında 10 kadar da kadın var. Yemekleri tüm kadrolar ve konuklar, kadın-erkek birarada, geleneksel biçimde yerde otturarak yiyorlar.

Parti'nin tüm Kürdistan'da ve yakın çevrede rahatlıkla dinlenebilen radyo vericisi günde iki saat Kürtçe (Sorani ve Kurmanci lehçelerinde), Farsça ve Azerice yayın yapıyor ve halk arasında iyi dinleniyor. Mahabad örgütü, dağ üssündeki matbaada 15 günlük bir gazete çıkarıyor (Arap yazısıyla, Kürtçe).

Şahlık döneminde İran Kürdistanı'nda Kürt diliyle okullar yasaktı. Ama Irak Kürdistanı'nda Sorani lehçesinde -zaman zaman aksamakla birlikte- eskiden beri Kürtçe okulların varolması bu lehçenin gelişmesine ve etkilerini İran Kürdistanı'nda da göstermesine yolaçmış. Pazarda, aile içinde, siyasi toplantılarda ve yazışmalarda, özetle hayatın her alanında Kürtçeden başka dil kullanılmıyor.

Savaş nedeniyle, Şahlık döneminde varolan okullar da, özellikle kırsal kesimde kapanmış durumda. Parti, geçen yıldan başlayarak bu okulların öğrenimi sürdürmesi ve okul olmayan köylerde de okul açılması için tedbirler aldı. Bu yaz birkaç yerde öğretmen kursları açıldı. Buralarda çoğu üniversite ve lise öğrencilerinden gençler 3-4 ay süren bir eğitimle öğretmenliğe hazırlanıyorlar. Bu ders yılı başında pekçok köy okulu öğrenime başlamış olmalı. Öğrenim Kürtçe ve Farsça olacak. Bir köy okulunda açılmış böylesine bir öğretmen kursunu gördük. 10 kadarı kız olmak üzere 55 öğretmen adayı vardı.

Dengê Komkar'da çıkan yazı dizisinde Yadin, KDP politbürosunun yapısıyla ilgili olarak şunları söylüyor:

Politbüro'da görev dağılımı Genel Sekreter dışında, askeri, mali, örgütlenme, basın-yayın-propaganda, sosyal işler ve bunlara bağlı komisyonlar şeklindedir. Bunlardan Sosyal İşler Bölümü, Kürdistan'ın özgürleştirilmiş bölgelerinin bir nevi kabinesi görevini sürdürüyor. Kendi içinde Eğitim, Hukuk, Yol ve Bayındırlık, Sağlık, Şehit Ailelerine Yardım, Toprak ve Tarım komisyonları olarak görev yapıyor.

Politbürodaki bu görev bölümü bölge, yöre ve köy komitelerine de aynen yansıyor. Doğal olarak yetkilerde değişim var. Bu komiteler içinde en önemlisi kuşkusuz, bölge komitesi. "Komiyeyi Şaristan" dedikleri bölge komiteleri, Politbüro'nun direktifi altında ve her politbüro üyesine karşı görev alanına göre sorumluluk taşıyarak çalışma sürdürüyor. Bölge sorumlusu ve askeri sorumlu genellikle Merkez Komitesi üyeleri arasından ve atama yoluyla, diğer üyeler partililer tarafından seçimle göreve getiriliyorlar.

Bu gözlem ve bilgiler, Kürdistan'ın büyük bölümünün kurtarılmış bölge olduğu yıllara ait. Oysa daha sonraki yıllarda durum değişti. Kentlerde ve onları birbirine bağlayan yollarda denetim İran birliklerinin eline geçti. Mollalar yönetimi bölgeyi Şah döneminden çok daha yoğun biçimde militarize etti. Eskilerine ek olarak pekçok yeni askeri üs, kışla ve karakol yapıldı. Bunların toplam sayısının 2000'i aştığı belirtiliyor.

Ancak gerilla savaşı taktik değiştirerek, yeni koşullara uyum sağlayarak etkin biçimde sürüyor. Rejim kırsal kesimi denetliyemiyor. Partizan birlikleri sık sık kentlerde de eylemler koyuyorlar. Parti yapısı da yeni koşullara uyum sağladı, çoğu yerde yeniden yeraltına çekildi. 1981 yılından beri yörede olan ve bugün de halkımızın bu parçadaki mücadelesine omuz veren yoldaşımız Newroz, 1986 yılında şu bilgileri veriyordu:

Soma yöresindeki 53 köyün 49'unda düşman karakolu var. Partiye bağlı pêşmerge birlikleri seyyardır. Heryerde vardır ve iyi gizlenmektedir. Düşmanın hiç düşünmediği yerde ve zamanda ona darbe vurmakta ve çoğu kez hiç kayıp vermeden gözden kaybolmaktadır.

*Soma geceleri "karakol çıraları" denen elektriğe dayalı aydınlatmadan dolayı bir şehri andırıyor. Gündüzleri ise yasak bir bölgeye veya bir **padigana** (kışla, üs) benziyor. Tümüyle militarize edilmiştir.(*)*

İran-Irak arasındaki savaş sona erdi, ama Kürdistan'da savaş sürüyor.

(*) **Newroz'un Mektubu,** *Riya Azadi*, Şubat-Mart 1986,sayı 44-45

Kürdistan'ın bu parçasında Tahran yönetimi ile kurtuluş güçleri arasındaki savaş 12 yılı aştı. Kayıplar, hem insan kaybı, hem de maddi kayıplar olarak iki taraf için de ağırdır. Kürt halkı haklı bir dava için savaşıyor ve savaşın bunca uzamasına, uğranan kayıplara ve acılara rağmen boyun eğmiyor. Ulusal güçler, diğer yandan, barış kapısını sürekli açık tuttular. Tahran yönetimine öneri üstüne öneri götürdüler. Ama rejim barışçı bir çözüme kapalı olduğunu yeterince kanıtlamıştır.

Uzayıp giden bu savaşı Humeyni'nin katı, inatçı tutumuna bağlayanlar ve Humeyni'den sonra, özellikle de Rafsancani işbaşına geldikten sonra, Tahran yönetiminin daha yumuşak, sorunlar karşısında daha gerçekçi bir politika izleyeceğini düşünenler vardı. Ne var ki, böylesine gerçekçi, esnek bir politika Kürt sorunuyla ilgili olarak henüz ortalarda yoktur. Aksine, Humeyni'den sonra, Viyana'da sözde barış görüşmeleri için biraraya gelmişken, Dr. Kasımlo'nun ve Abdullah Kadiri'nin 13 Temmuz 1989'da tuzağa düşürülerek alçakça katledilmeleri, bu rejimin iğrenç ve alçakça yöntemleri, kaba güç ve terörizmle sonuç alma umudunu elden bırakmadığını birkez daha gösterdi.

Kasımlo yetenekli, deneyli, seçkin bir liderdi. Onun ölümüyle yalnız KDP-İran ve İran Kürdistanı halkımız değil, Kürt ulusu bir bütün olarak önemli bir kayba uğradı. Ne var ki İran rejimi bu cinayetle amaçlarına ulaşamadı. Liderlerin ortadan kaldırılmasıyla haklı davaların ortadan kalkmıyacağı, ulusal kurtuluş mücadelesinin dinmeyeceği birkez daha görüldü. İran Kürdistanı halkımız, KDP önderliğinde, Kasımlo'nun anısına yaraşır biçimde bugün de mücadeleyi sürdürüyor.

□□□

ROJ WÊ BÊ

Tu nıkari bıçırpini şabûnên mın wek ajeki teze
Hêviya mın dı lûlan da ye
Roj wê bê
Topên cejnê wê bıgurminın
Xort û keç wê bımeşın

Çemek e şabûna mın
Mehinek e, jı şereki dıbeze yê dın
Dıbeze ber bı şevaqa paş çiyayê sor
Mın jı dılê xwe şûştiye poxzini
Lı vi şeri rev tune

Tu nıkari mın jı rê vegerini
Bışku lı ber ajdanê ye
Av lı ber gıhanê
Menzil ne dûr e

Ne xem e derbazbûna mın jı deriyên derd û kulan
Ewqas zıncir, ewqas zindan
Fermanên ku jı bo me tên nıvisandın
Ne xem e
Hêviya mın dı lûlan da ye
Roj wê bê
Topên cejnê wê bıgurminın

www.rsivakurdi.org

RESMİ TARİHİN KOMPLEKSİ

AHMED BELÛL

Resmi ideoloji, Türk Tarih Tezi ve bunların biçimlendirdiği egemen söylemin iskeletini bugün için iki kompleks oluşturuyor. Birincisi Türklük kompleksi, ikincisi Kürt kompleksi. Birincisi aşağılık kompleksine denk düşer, ikincisi büyüklük kompleksine... İster sınıfsal ırası gereği böyle görülsün, ister sınıflarüstü algılansın her iki durumda da sağlıksızlığın göstergesidir. Söylemek bile gereksiz; Türk'ün, Türklük'ün ırası değildir bu. Olsa olsa dilini, kültürünü yasaklayarak bir ulusu yoketmeyi amaçlayan Şark Islahat Kurulu'nun, katliamların sonunda, "Modern nüfus planlaması yapıyoruz" diyenlerin, Takrir-i Sükun Kanunu'nu hazırlayanların, insanları yurtlarından sürenlerin, kurmaca tarihle tatmin olanların, Kemal'den çok Kemalist kesilenlerin ırası olabilir.

Altmış yılı aşkın bir süredir egemenliğini sürdüren bu söyleme Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve inşası sorunları kan vermiş bulunuyor. Sorunlar da, çözümler de birer tarihsel sonuç olarak ortaya çıktıklarından bu söylemin anlamını kavrayabilmek için Türk tarihinin gerilerine gitmek gerekiyor.

Türkler; tarihleri ve ulusal kimlikleriyle ilgili kaydadeğer belgeleri 6. yüzyıldan başlayarak bırakıyorlar. Orhun Yazıtları tarih sayılırsa bu zamana dek tarihlerini Kürtler gibi Türkler de kendileri yazmamışlardır. Düşmanları, Çinliler ve Araplar yazmıştır. Göçebe kültürün zorunlu bir sonucu olarak Türkler önemli belgeler, özgün ve kalıcı bir uygarlık yaratamamış, Orta-Doğu ve Anadolu'ya geldiklerinde karşılaştıkları yerleşik ve ileri kültürce özümsenmiş, dahası horlanmışlardır. Orhun Yazıtları, Kutadgu Bilig gibi çalışmalar bu horlanmaya karşı tepki oldukları kadar, horlanmışlığın yarattığı ulusal kompleksin ilk izlerini taşırlar günümüze. Günümüzde de egemen tarih anlayışı, bu iki yapıtla birlikte öteki ilk yazılı ulusal ürünleri de yüceltme eğilimindedir. Bu eğilim resmi tarihçinin kompleksini eleverir. Mevlana, Türkçe bile yazmamıştır; ama çekinilmeden şovenizmin aracı olarak kullanılır. Divan şairleri Osmanlıca'yı Türkçe'ye yeğlemiş oldukları halde yapıtları Türkçe'nin şaheseri gibi gösterilir.

Elbette ki Türkçe yeterli bir dildir. Ancak yerleşik kültür karşısında bu dil ulusal kimliği savunmada yetersiz bulunmuştur.

Anadolu'da göçebe yaşayışın dili olarak kalmıştır. Gündeme gelişi de Köroğlu, Karacaoğlan, Dede Korkut'la veya yaratılan yeni bir uygarlıkla gerçekleşmez.

1789 Fransız İhtilali Balkanlar'dan Osmanlı aydınlarına da bulaşır ve Türkler keşfedilir. O sırada Türkler Osmanlı söylemi karşısında Cumhuriyet Türkiyesi'nin Kürtlerine benzemektedirler. Horlanmakta, reddedilmektedirler. Ulusal bilinç, ulusal bütünlük yoktur. Devletin asli etnik unsuru olmaları gerekirken Osmanlılık Türklüğe yeğlenmektedir. Avrupalı'nın da Türk kompleksi vardır. Bu kompleks Osmanlılığa yönelişi etkilediği gibi Türk ulusal kompleksinin oluşumunda daha sonra, daha çok etkendir. Türk'ün yeniden keşfiyle birlikte Turancılık mefkuresi de doğar. Osmanlı tutuculuğu ile Batılılaşma tartışmalarının arasına girer ve üçüncü cepheyi oluşturur.

Mustafa Kemal, Batı terbiyesini de almış bir Osmanlı subayıdır. Balkanlar'daki ulusalcı hareketler gibi bir seçeneğin devletin asli unsuru sayılması gerekirken, ihmal edilmiş Türkler'le denenmesini gerçekçi bulmuş olmalı. Şaşılası bir öngörüyle yola koyulur; ancak dayanağı halkın ulusal coşkusu yeterli değildir. Bir ulusal diriliş atılımına girişir; ulusal önderlik yaratmak için de ulusal öğelere ve bildirimlere ağırlık verir. Bu eğilim Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın kazınılmasında ve örgütlenmesinde o kadar etkili olmasa da, ulusal kurtuluşun gerçekleşmesiyle onurlanır. Böylece burada, ulusal aşağılık kompleksini aşmış olmakla kalmaz; Cumhuriyet'in inşası sürecinde şoven bir boyuta tırmanır, tırmandırılır. Derken ulusal büyüklük kompleksine dönüştürülür. Türk Tarih Tezi, Güneş Dil Teorisi türetilir. Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu resmi tarihin, iktidardakinin buyrukları doğrultusunda yeniden tekrar tekrar üretilmesine araç olurlar. Öylesine ırkçı aşırılıklar yapılır ki, Mustafa Kemal, dili çıkmaza soktuklarını itiraf etmek durumunda kalır. Çünkü tarih çalışmalarında olduğu gibi dil çalışmaları da ulusal kişiliği kazandırmanın çok ötelerine varmıştır.

Tarih destana dönüşür; destan gerçek diye yaygınlaştırılır. Tarih bilincinden yoksun yurttaşlar kurmaca bir tarihle ulusal büyüklük kompleksi içine sokularak, sürü psikolojisi yaratılır. Tarihi kişiler, en başta da Mustafa Kemal kutsanır, tanrılaştırılır.

Bütün bunların en önemli nedeni yukarıda da belirtildiği üzere genç Cumhuriyet'in ve Cumhuriyet'i sahiplenecek yığınların yaratılmasıdır. Emperyalizme karşı verilmiş olan sınav başarılıdır. Ama artık tarihtir, soyuttur emperyalizm; üstelik ekonomik seçenek bir emperyalizm düşmanlığına engeldir. Siyasal ve ekonomik bunalımların atlatılması, halkların taleplerinin geçiştirilmesi için resmi tarih düşman yaratır. Ardı ardına gelişmiş olan Kürt isyanları, Yunan düşmanlığından daha tahrik edici görülür. Çünkü bir Yunan saldırısından daha ciddi sonuçlar doğurabilir. Resmi tarih devletin bekası için Kürt düşmanlığını merkezine alır. Aşkınlaştırılan ulusal kimlik ve ulusal değerler ulusal kompleks durumuna gelirken şeriat karşıtlığıyla, Arap düşmanlığıyla yetinilemezdi. Bunlar tehlikeli de olabilirdi. Bütün tarihin mağduru halk, bütün zamanlar boyunca yaşadıkları soykırımlardan, istilalardan, içlerinde kalan yabancı yılgısını aşarak Türklere dostca omuz verip Kurtuluş Savaşı'na destek olmuş Kürtler, tek hedef, tek dayanak durumuna getirilir. En demokratik hakları yoksayılır; en haklı karşı çıkışları kanla bastırılır. Kürtlerle birlikte öteki halklar da aşağılık kompleksi içine sokulurlar.

Sömürgelerin çoğunda ve kapalı toplumlarda böyledir: "Tarih kurmacaya dayanır." Merkezi otoritenin çıkarları doğrultusunda yeniden uydurulur. Mustafa Kemal de bunun ayırdındadır. Belki de "Tarihi yapanlar ve tarihin malzemesi..." gibisinden ırkçı bir tarih çözümlemesi getiren Makyavel'e fazlaca dayanmış olduğunu gördüğü için, belki de Oscar Wilde'nin, "...herhangi bir budala da tarih yapabilir, ancak onu yazmak için deha gereklidir" görüşünü sezinlediğinden; "Tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir." düşüncesine başvurur. Ama ok yaydan çıkmıştır; tarihi yapan yığınlar Makyavelist anlayışın malzemesi olmuş, devletin kölesi durumuna getirilmişlerdir. Türk Tarih Tezi'nden rengini alan resmi görüş, tarih bilincine ket vurmuştur. Uyduruk tarihi, devletin çeşitli örgütleriyle, en başta yaygın ve örgün eğitim kurumlarıyla ve güdümlü kitle iletişim araçlarıyla insanların bilinçaltına yerleştirilerek, koşullanmış kullar yaratılmıştır. Seçenek tarihi üretim ve düşüncesinin olanakları böylece ortadan kaldırılmakla kalmamış, bu alanla ilgili ceza yasaları bile işletilmiştir.

Özde ve biçimde Turancı ırası taşıyan Türk Tarih Tezi ve bu tezin dünyaya bakış açısı durumuna gelmiş olan ulusal büyüklük kompleksi, ırgatından profesörüne, lumpeninden marksistine, bir hedefi de olmasına karşın İslamcısına kadar herkese yedirilmiş, herkesi etkisi altına almıştır. Kürt aydınlarının bile bu tezin baskısından kurtulması güç olmuştur.

Oysa bu tarihin açmazları da çoktur. Sözgelimi hem Osmanlı'ya karşıdır, hem hayranlık duyar. Batılılaşma yanlısıdır; ama Osmanlı'nın en parlak döneminde Avrupa'nın keşifler ve icatlarla atağa geçmiş oluşunu gözardı eder. Avrupa'nın yükselişini Osmanlı'nın yükselişi yanında yoksayar.

Elbette bütün bu oluşumda Doğu mistisizminin, yasaları tanrı buyruğu gören İslam inanışının da etkisi var. Türk-İslam sentezi savları da bunun bir göstergesi sayılabilir. Ama sorunun özünde Batı karşısındaki küçüklük kompleksiyle, Kürtler karşısındaki büyüklük kompleksi yatar.

Türk devrimci ve demokratlarının Türklük kompleksinden kurtuldukları söylenebilir. Filistin, Vietnam, Angola, Güney Afrika halklarının savaşımları karşısında duyarlı, içten ve dürüst davranmışlardır, koşullar elverdiği ölçüde olumlu tarafta etkinlik de göstermişlerdir. Ama Kürtler için aynı şeyleri söylemenin olanağı yoktur. Kürtler hiçbir ulusal dayatma ve değer yargısıyla kendilerini koymadıklarından olsa gerek, gündelik ilişkilerde bir çatışma görülmez, etnik sorunları yok gibidir. Ama Kürt ulusal sorunu ne zaman siyasal bir talep olarak gündeme getirilse Türk büyüklük kompleksi kendini gösterir.

Kürt rönesansı olarak da adlandırılan son yıllardaki gelişmeler karşısında paniğe kapılarak resmi tarihin değişik versiyonlarını kullanıma sokmak üzere öne çıkan yarı aydınlara bakılırsa, resmi tarihten kurtulmak kolay olacağa benzemiyor. Bu tarih, Kürtleri mağdur etmiş oluşu bir yana, soykırımların sanığıdır. Gerçeğin inkarıdır. Kürtlere kendi yurtlarında anadillerini yasaklayandır. İkinci derecede bir memurluğu onlara çok görendir. Ülkelerinde topraklarının kendilerine kiraya verilmesini çok görenlerin görüşüdür.

Siyasi yelpazenin neresinde yer alınırsa alınsın, yakın tarihin pisliklerini örtbas etmenin yararı yoktur artık. Bu kompleksler aşılmalı, tarih yaşanan güne ve yarına ışık olmalı.

Bonn

ULUSLARARASI KÜRT KONFERANSI

"Kürt Halkı: İnsan Hakları Olmadan Gelecek Olamaz"

R. ADIGÜZEL

"Kürdistan İnsan Hakları Girişimi" ve Aşağı Saksonya Eyalet Hükümeti tarafından 27-28 Eylül 1991 tarihleri arasında Almanya'nın Bonn kentinde uluslararası bir konferans düzenlendi. Aşağı Saksonya Eyaleti Başbakanı Gerhard Schröder'in himayesinde, Medico International, KOMKAR ve Tehdit Altındaki Halkları Koruma Örgütü'nün desteğiyle düzenlenen Konferans'a, dünyanın değişik ülkelerinden 300 dolayında davetli katıldılar.

Konferans, Aşağı Saksonya Adalet Bakanı **Heidrun Alm-Merk**'in divan başkanlığında çalışmalarına başladı. Daha sonra, Konferans'ın himayedarlığını üstlenmiş olan Aşağı Saksonya Eyalet Başbakanı **Gerhard Schröder**

Konferanstan bir görüntü *Foto: Heide Reiss*

www.kurdiyarsiv.org

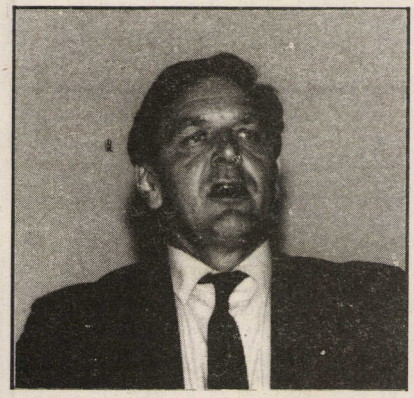

Schröder Foto: Heide Reiss

Alm-Merk Foto: H. Reiss

Ttittin Foto: H. Reiss

mikrofona geldi. Schröder konuşmasında böyle bir konferans düzenlemelerinin nedenlerine değindi ve şöyle devam etti:

"Körfez savaşı sırasında Alman halkı Kürt halkının akibeti ile yakından ilgilendi. Ancak bu ilgi her geçen gün azalıyor. Baltık devletlerinin bağımsızlıklarının tanındığı, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarının tanınmasının gündeme girdiği günümüzde, Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı gözardı edilemez."

Daha sonra "Kürdistan İnsan Hakları Girişimi" yöneticilerinden **Sertaç Bucak** konuştu. Bucak konuşmasında Başbakana, bakanlara ve konferansa katılanlara teşekkür ettikten sonra, şunları söyledi:

"Konferans, Kürt sorununun barışçıl bir şekilde çözümü için önemli görevler yerine getirmelidir. Kürdistan'dan ve Avrupa'dan parti temsilcilerinin, insan hakları savunucularının, konferansa katılarak düşüncelerini açıklamalarını ve ortak tartışma yürütmelerini sevinçle karşılıyorum."

(...) "Kürt halkının mücadelesi bugüne kadar başarıya ulaşamadı. Ama bu, onu aralarında bölüşen devletler tarafından da yok edilemedi. Biz özgürlüğü, bizi hiçbir zaman yalnız bırakmayan dağlarımızı seviyoruz. Biz, insanca yaşamı ve kendi kaderimizi özgürce belirlemeyi istiyoruz. Gelinen aşamada halkımız ve ülkemiz için gerçek ve olumlu değişikliklerin ortaya çıktığını görüyoruz. Bu şansın kaçırılmaması gerekiyor. Bunun için salt bizler sorumluluk taşımıyoruz, aksine, dolaylı veya dolaysız bir şekilde soruna taraf olan ülkeler ve devletler de sorumluluk taşıyorlar."

Bucak'tan sonra, Aşağı Saksonya Eyaleti Avrupa ve Federal İşler Bakanı **Jürgen Trittin** de bir konuşma yaptı. Trittin konuşmasında, Kürt halkının içinde bulunduğu şimdiki duruma, yüzyılın başından itibaren özgürlüğü için mücadele yürüten bu halkın Türkiye, İran ve Irak yönetimlerince nasıl baskıya uğradığını ve mücadelenin kanlı bir biçimde bastırıldığına değindi ve şunları söyledi:

"Gelecekte Kürdistan'ın tüm parçalarında Kürtlere soykırımın yinelenmesini önlemek amacı ve umuduyla 'Kürt halkı: insan hakları olmadan gelecek olamaz" uluslararası konferansı burada, Bonn'da toplandı. Kürtlerin geleceği daha fazla süre karanlık ve belirsiz olmamalıdır. Benim için bu konferans, Kürdistan'da ve tüm bölgede barışçıl çözüme ulaşmak için bir fırsatı kullanma yönünden gereklidir. Konferans, politik ve uluslararası hukuk açısından kalıcı ve barışçı olanaklar geliştirmelidir."

Daha sonra sırasıyla, **Dr. Peter Jankowitsch** (Başbakanlık Devlet Sekreteri-Avusturya), **Ann Clywd** (İşçi Partili Gölge Kabine'nin Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Bakanı-İngiltere), **Dr. Doeke Eisma** (Demokratlar 66 milletvekili-Hollanda-Avrupa Konseyi Mülteciler Komisyonu Adına), **Prof. Dr. Johann Galtung** (Barış Araştırmacısı-Norveç) birer bildirge sundular. Konuşmacılar, değişik perspektiflerle Kürt sorununun çözümü yönünde önerilerde bulundular.

İkinci bölümde ise, Kürdistan'lı parti ve örgüt temsilcileri soruna nasıl baktıklarını ve çözüm yönünde düşüncelerini dile getirdiler. Türkiye Kürdistanı'ndan PSKT Genel Sekreteri **Kemal Burkay** (Kürtçe olarak), İran Kürdistanı'ndan İKDP Yurtdışı Temsilcisi **Fetah Abdulli,** Irak Kürdistanı'ndan Kürdistani Cephe Temsilcisi **Kemal Fuat** ile Suriye Kürtlerinden **Ömer Şeyhmus** birer konuşma yaptılar.

Aynı günün akşamı Kürdistan'ın dört parçasından parti ve örgüt temsilcileriyle, bağımsız kişilerin katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantıda kurulması düşünülen dernek ile ilgili tartışmalar yürütüldü. Böylesine bir kuruluşun, Kürt halkının mücadelesine uluslararası planda dostlar kazanacağı ve bu doğrultuda önemli çalışmalar yapacağı, tüm konuşmacılar tarafından vurgulandı.

Aynı akşam 450 dolayında konuğun katıldığı bir resepsiyon verildi. Resepsiyonu takiben tanın-

mış Kürt ozanlarından **Emekçi** ve **Şıvan**, Kürt halk ve direniş türkülerinden oluşan bir küçük müzik şöleni sundular. Her iki Kürt sanatçısı, politik desteğin yanı sıra, sanatsal olarak da Konferans'a katkıda bulundular.

Jankowitsch *Foto: H. Reiss*

Clywd *Foto: Heide Reiss*

Eisma *Foto: H. Reiss*

Konferansın ikinci günkü ilk oturumunda **Hans Koschnik** (SPD Milletvekili-Almanya), bağımsız milletvekili **İbrahim Aksoy, Claudia Roth** (Yeşiller Avrupa Parlamentosu Milletvekili), **Antonis Tritsis** (Atina Belediye Başkanı) birer bildirge sundular. Daha sonra ise tartışma bölümüne geçildi.

F. Almanya Türkiye Büyükelçiliği'nin talebi ile Türk tezlerini savunmak üzere Türkiye'den **Prof. Türkkaya Ataöv** ile **Prof. Hasan Koni** de konferansa katılmak üzere gelmişlerdi. Tartışma bölümünde Prof. Türkkaya Ataöv söz aldı. Ataöv konuşmasında, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma bazı yapıların bir günde değişmesi beklenemez. Daha çok insan hakları, daha çok demokrasi yolunda ilerlediğimiz unutulmamalıdır." dedi. Ataöv, Türkiye'de Kürtlere her türlü hakkın verildiğini, isteyenlerin özgür bir şekilde işyeri açabildiğini, parlamentoya seçilebildiğini, Türkiye'de Kürtlerin, F. Almanya'da yaşayan Türklerin hakkından daha fazla hakka sahip olduğunu dile getirdi. Ataöv'ün konuşması salonda çoğu kez gülüşmelere neden oldu. Ataöv'den sonra, Aşağı Saksonya Adalet Bakanı Heidrun Alm-Merk (kendisi iki yıl önce Türkiye'de bir mahkemeyi izlerken gözaltına alınmıştı) söz aldı. Alm-Merk, "Ataöv söyledikleriyle Türk devletinin gerçek yüzünü ortaya koydu. Burada konuşulanlar, insanların sundukları onun söyledikleri kadar Türk devletinin niteliğini ortaya sermeye yetmezdi." diye sürdürdü. Alm-Merk'in konuşması alkışlarla sık sık kesintiye uğradı.

Öğleden sonraki bölümde ise, **Tove-Kari Viken** (Merkez Parti Milletvekili ve Parlamentodaki Kürt Dayanışma Komitesi Başkanı-Norveç), **Prof. Ove E. Bring** (Dışişleri Bakanlığı Hukuk Danışmanı-İsveç), **Prof. Bimal Ghosh** (BM Kuzey-Güney Koordinatörü-İsviçre), **Björn Elmquist** (Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu Başkanı, Avrupa Konseyi Türkiye eski raportörü ve aynı zamanda Avrupa Konseyi Liberal Partiler Grup Başkanı), **Andrew Whitley** (Ortadoğu İnsan Hakları Helsinki İzleme Komitesi Müdürü, Amerikan İnsan Hakları İzleme Komitesi Başkanı), **Skutnabb-Kangass, Tove & Phillipson, Robert** (Roskilde Üniversitesi Dilbilimcileri-Danimarka) ve **Prof. Nadir Nadirov** (Sovyetler Birliği) çeşitli konularda bildirge sundular.

Toplantı gündeminin önemli bir maddesini ise, uluslararası planda Kürt halkının haklarını savunabilecek bir derneğin kurulması oluşturuyordu. Buna yönelik olarak hazırlanan tüzük taslağı ile kurucular listesine yönelik tartışma yürütüldü. Tüzük tartışması bittikten sonra aralarında **Hans Koschnik** (Federal milletvekili), **Jürgen Trittin** (Aşağı Saksonya Eyaleti Avrupa ve Federal İşler Bakanı), **Heidrun Alm-Merk** (Aşağı Saksonya Adalet Bakanı), **Volker Kröning** (Bremen Adalet Bakanı), **Andrew Whitley** (Ortadoğu İnsan Hakları Helsinki İzleme Komitesi Müdürü, Amerikan İnsan Hakları İzleme Komitesi Başkanı), **Claudia Roth** (Avrupa Parlamentosu Milletvekili), **Jörn-Erik Gutheil** (Protestan Kilisesi Yönetim Kurulu Üyesi), **Pelle Voigt** (Milletvekili-Danimarka), **Ole Richter** (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Paralel Aktivite Koordinatörü-Danimarka), **Eva Christof** (Yeşiller Avrupa Parlamentosu Milletvekili), **Tove-Kari Viken** (Milletvekili-Norveç), **Tilman Zülch** (Tehdit Altındaki Halkları Koruma Derneği Başkanı), **Hans Brandscheidt** (Medico International), **Antonis Tritsis** (Atina Belediye Başkanı), **Jürgen Roth** (Gazeteci-yazar), **Pieter Müller** (Hollanda Kürt Dayanışma Komitesi Başkanı), **Şıvan Perwer** (Kürt sanatçısı), **Emekçi** (Kürt sanatçısı) **Sertaç Bucak** (Kürdistan İnsan Hakları Girişimi Yöneticisi)'nin de bulunduğu 60'ı aşkın politikacı, bilim adamı, yazar, sanatçı dernek kurucusu oldular. Bunların arasından da 13

''Uluslararası Kürdistan İnsan Hakları Derneği'' Yönetim Kurulu toplu halde *Foto: H. Reiss*

kişilik yönetim kurulu seçildi. Böylelikle uzun yıllardan beri üzerinde tartışılan **''Uluslararası Kürdistan İnsan Hakları Derneği''**, Kürdistan'ın tüm parçalarından yurtsever insanların yanı sıra, dünyanın dörtbir köşesinden Kürt dostlarının katılımıyla oluşturuldu.

Uluslararası Düzeyde Bir Katılım

Aralarında İspanya, Polonya, Yunanistan, Kıbrıs, Bulgaristan, Finlandiya, İsveç, Norveç ve Hollanda Elçiliklerinden temsilciler, Avrupa devletleri ve F. Almanya Eyalet hükümetleri temsilcileri, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu üyeleri, İsrail İşçi Partisi Uluslararası İlişkiler Sekreteri **İsrail Gatt,** İstanbul'da kurulan **''Kürt Hak ve Özgürlükler Girişimi''** üyelerinden **K. Soypak** ve **Y. Çamlıbel,** gazeteci-yazar **Murat Belge,** İHD temsilcisi, yazar ve yayıncı **Ragıp Zarakolu,** uluslararası örgüt temsilcileri, Kürdistanlı parti ve örgüt temsilcileri, politikacı, yazar, sanatçı, basın mensubundan oluşan 300'ü aşkın davetli Konferans'a katıldılar.

İki gün boyunca Kürt sorunun değişik yönleriyle ele alındı. Tartışmalar yürütüldü. Sorunu çözümü için öneriler yapıldı. Televizyonun çeşitli kanalları, günlük basın konferans ile ilgili yayın yaptılar.

F. Alman Cumhurbaşkanı Weizsäcker başta olmak üzere, dünyanın çeşitli ülkelerinden hükümet ve devlet düzeyinde dayanışma mesajları gönderilmişti.

Konferansın bitiminde ise bir sonuç bildirgesi yayınlandı. □□

Skutnabb-Kangas, Tove & Phillipson, Robert *Foto: H. Reiss*

BONN SONUÇ BİLDİRGESİ

"Kürt Halkı: İnsan Hakları Olmadan Gelecek Olamaz"

Aşağı Saksonya Eyalet Başbakanı Gerhard Schröder'in himayesinde düzenlenen "Kürt Halkı: İnsan Hakları Olmadan Gelecek Olamaz" başlıklı uluslararası konferans, 27-28 Eylül 1991 tarihlerinde Aşağı Saksonya Eyaletinin Bonn'daki Federal Temsilcilik binasında toplandı.

Uluslararası Konferans, Kürt halkının durumunu ayrıntılı bir biçimde değerlendirdi. Konferans, Türkiye, İran, Irak ve Suriye hükümetlerinden:

— Kürt halkının varlığını, kendi kaderini belirleme hakkını, özgür ve onurlu bir yaşam istemini tanımalarını;

— Kürt halkına karşı yürütülen savaşa derhal son vermelerini ve devlet terörünü durdurmalarını;

— Kürtlerin ülkelerinden sürülmelerine, köylerin ve doğanın tahrip edilmesine son vermelerini, yurdundan uzaklaştırılan insanların geri dönüşlerini sağlamalarını ve zararları karşılığı tazminat ödemelerini;

— Kürtçeyi resmi dil olarak kabul etmelerini ve onun toplumsal yaşamın her alanında, özellikle de genel eğitim dili olarak kullanılmasına Helsinki Anlaşmaları uyarınca destek olmalarını;

— Tüm politik tutukluları serbest bırakmalarını, işkence ve halka karşı aşağılayıcı uygulamalara son vermelerini, sürgündeki ya da vatandaşlıktan çıkarılmış Kürt politikacı, sanatçı, yazar ve tüm diğer meslekten kişilerin yurtlarına geri dönüş hakkını tanımalarını;

— Kürdistan'da konuşlandırılmış tüm özel ordu ve polis birliklerinin geri çekilmesi ve dağıtılmasını, Kürtleri aşağılayan tüm yasa ve yönetmelikleri yürürlükten kaldırmalarını;

— Türkiye Kürdistanı'ndaki olağanüstü halin ve olağanüstü yetkilerle donatılmış "Bölge Valiliği"nin kaldırılmasını;

— Tüm Kürt parti ve örgütlerinin serbest bırakılmaları ve yasallaştırılmalarını;

www.arsivakurdi.org

talep eder.

Uluslararası konferans ayrıca:

— Kürt halkının ulusal varlığının tanınmasını ve BM'nin tüm kurumlarında temsilcilik hakkına sahip olmasını;

— BM, üye ülkeler ve yetkili örgütleri ile uluslararası humaniter kuruluşlardan, Kürtlerin yeni bir insancıl trajedi daha yaşamalarını önlemek amacıyla, şimdiden acil yardım önlemleri almaları ve bunları doğrudan Kürt bölgelerine ulaştırmaları talebinde bulunur.

— Konferans, BM, AET ve Avrupa Konseyi üyesi ülkelere, bu bildirgede dile getirilen istemler doğrultusunda Kürt halkı ve onun haklı mücadelesi ile dayanışma içinde olmaları çağrısında bulunur.

— Kürtlerin ve diğer azınlıkların takibata uğradığı ve baskı gördüğü ülkelerle yapılacak tüm politik ve ekonomik işbirliği çalışmaları, temel insan haklarının ve kendi kaderini tayin hakkının gerçekleşmesine bağlı kılınmalıdır.

— Uluslararası Konferans, BM'den, Kürdistan'da insan haklarının durumunu inceleyecek özel bir raportör tayin etmesini, ve hazırlanacak raporun değerlendirilmek için yetkili organlara sunulmasını ve yayınlanmasını talep eder.

— Uluslararası Konferans, Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Sovyetler Birliği ile Kürt temsilcilerinin katılacağı, BM himayesinde düzenlenecek 2. Ortadoğu Konferansı'nın toplanmasını ister.

— Tüm dünya ülkelerine, Türkiye, Irak, İran ve Suriye'ye yaptıkları her türlü askeri ve polisiye yardımı kesmeleri çağrısında bulunur.

— Konferans, özellikle Avrupa ülkeleri yönetimlerine, Kürt göçmen ve sığınmacıları ayrı bir ulus olarak tanımaları; Kürt çocuklarına ana dilde eğitim ile radyo ve televizyonda Kürtçe yayın yapılmasını sağlamaları çağrısında bulunur.

— Konferans, Federal İçişleri Bakanı ile eyalet İçişleri Bakanlarından, sığınma başvurusu kabul edilmeyen Kürt, Süryani ve Ermeni sığınmacıların, Kürdistan'da insan haklarına aykırı koşullar devam ettiği sürece ülkelerine geri gönderilmelerini durdurmaları talebinde bulunur.

— Konferans, Federal Almanya'daki ve Avrupa'daki Üniversite ve Enstitü'lere, yüzbinlerce Kürt göçmen ve sığınmacının varlığını da gözönünde bulundurarak, Kürtler ve Kürdistan sorunu ile ilgilenmeleri, bu konuya ilişkin araştırmalarda bulunmaları ve birbirine bağımlı olarak ortaya çıkan çeşitli sorunlara çözüm önerileri sunmaya yönelik girişimlerde bulunmaları çağrısını yapar.

— Konferans, Saddam yönetiminin Kürtlere karşı yeni bir saldırı tehlikesi konusunda uyarıcı olurken, Kürtlerin korunması için uluslararası güvencelerin sağlanmasını talep eder.

— İhracatları ile, Irak Kürdistanı'ndaki kimyasal saldırılara olanak sağlayan ülkelerin, saldırı kurbanları ve yakınlarına tazminat ödemeleri isteminde bulunur.

1989 yılının Temmuz ayında, görüşmeler sırasında Viyana'da katledilen İKDP Genel Sekreteri Abdulrahman Kasımlo ile arkadaşlarının katillerinin, Avusturya hükümeti tarafından mahkeme önüne çıkartılıp, yargılanmasını talep eder.

Günümüzdeki değişimler, yeryüzündeki demokratikleşme ve barış süreci Kürt halkına da sorunu barışçıl bir biçimde çözme olanağı sunuyor.

Konferans, tüm Kürt parti, örgüt ve tanınmış kişilerine kendi aralarındaki sorunları barışçıl bir şekilde çözmeleri ve ortak amaçları doğrultusunda birleşmeleri yönünde çağrıda bulunur. Bu, Kürt sorununun çözümü konusundaki anahtarlardan biridir.

Bu konferansa katılanlar ve sonuç bildirgesinde emeği geçenler:

Avrupa devletleri ve Federal Almanya Eyalet Hükümetleri temsilcileri, Avrupa ülkelerinden parlamenterler, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Kurulu üyeleri, Bonn'daki diplomatik temsilcilik üyeleri, ayrıca Kürdistanlı parti ve örgüt temsilcileri, Kürt göçmen örgütleri, kültür kuruluşları ve sürgündeki tanınmış Kürt şahsiyetleri de konferansta yer aldılar. Birleşmiş Milletler nezdinde gözlemci statüsünde bulunan uluslararası kuruluşların temsilcileri ile insan hakları örgütleri ve birçok ülkeden dayanışma komiteleri de konferansta bulundular.

□□□

Konferans'a Gönderilen Dayanışma Mesajları

Andersson, S. (Dışişleri Bakanı-İsveç) **Aktaş İsmet** (Eğit-Sen Sendikası Başkanı) **Bednarz, Klaus, Dr.** (TV Monitor Programı Yapımcısı-Almanya) **Beysülen H.** (Yazar) **Bender, Cemşit, Dr.** (Gazeteci-Yazar) **Benkow, J.** (Norveç Parlamentosu Başkanlığı) **Biedenkopf, Kurt, Prof.** (Sachsen Eyaleti Başbakanı-Almanya) **Bindig, Rudolf** (Federal Parlamento Milletvekili-Almanya) **Björck, Anders** (Avrupa Konseyi Parlamenterler Konseyi Başkanı-Strasbourg) **Blau, Joyce, Prof.** (Kürdolog-Fransa) **Blokh, Alexandre** (Uluslararası PEN Sekreteri-İngiltere) **Brandt, Mathias** (FDP Aşağı Saksonya Eyaleti Grubu-Almanya) **Brunhard, H.** (Lichtenstein Hükümet Başkanı ve Dışişleri Bakanı) **Chrisby, Daniel O.** (İsveç Asuriler Birliği Genel Sekreteri) **Collins, Gerard** (Dışişleri Bakanı-İrlanda) **Corbyn, J.** (Milletvekili-İngiltere) **Cornillon, P.** (Uluslararası Parlamenterler Birliği Genel Sekreteri-Cenevre) **Cuco, Alfons** (Avrupa Konseyi Mülteciler Komisyonu Başkanı-Strasbourg) **Da Costa, F. M.** (Portekiz Sosyalist Partisi Dışilişkiler Sorumlusu) **De Hoop Scheffer, Jaap G. Dr.** (Milletvekili-Hollanda) **Diallo, Y.** (BM İlişkiler Sekreteri-İsviçre) **Dieng, Adama** (Uluslararası Hukukçular Komisyonu Genel Sekreteri-Cenevre) **Dienstbier, Jiri** (Çek ve Slovak Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı) **Dumas Roland** (Dışişleri Bakanı-Fransa) **Ekmen, M. Adnan** (Milletvekili) **Engholm, Björn** (Schleswig-Holstein Eyaleti Başbakanı-Almanya) **Espersen, Olu** (Milletvekili-Danimarka) **Estrup, Jörgen** (Milletvekili-Danimarka) **Florec Elena** (İspanya Sosyalist İşçi Partisi Uluslararası İlişkiler Sekreteri) **Kasımlo, A.H. Krulich** (Fransa) **Goppel, Thomas, Dr.** (Bayern Eyaleti Avrupa ve Federal Devlet Bakanı-Almanya) **György, Konrad** (Uluslararası PEN Başkanı-İngiltere) **Hammarberg, Thomas** (Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Sekreteri-İsveç) **Hanisch, Axel** (Avrupa Topluluğu Sosyalist Partiler Konfederasyonu Genel Sekreteri-Belçika) **Hirsch, B. Dr.** (Milletvekili-Almanya) **Hurd, D.** (Dışişleri Bakanı-İngiltere) **Jagland, Thorbjörn** (İşçi Partisi Genel Sekreteri-Norveç) **Joinet, Louis** (BM İnsan Hakları Alt Komisyonu Uzmanı ve Başbakanlık Danışmanı-Fransa) **Kennedy, Edward M.** (Senatör-ABD) **Kindli, W.** (Fürstentums Eyalet Parlamento Sekreteri-Liechtenstein) **King, Francis, CBE, FRSL** (Uluslararası PEN İkinci Başkanı-İngiltere) **Kinhide, Mushakög, Prof.** (IMADR Genel Sekreteri-Japonya) **Klier, Freya** (Rejisor, yazar-Almanya) **Kock, M.** (Protestan Kiliseleri Birliği-Almanya) **Koisser, W.** (BM Yüksek Mülteciler Komiserliği Temsilcis-Almanya) **Kopelew, L.** (Yazar-Almanya) **Krüger, H. C.** (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Sekreteri-Strasbourg) **Lafontaine, Oskar** (Saarland Eyaleti Başbakanı-Almanya) **Lantos, Tom** (ABD Temsilciler Meclisi Üyesi ve İnsan Hakları Komitesi Başkanı) **Larsen-Jansen, C.** (İşçiler Konfederasyonu Uluslararası İlişkiler Sekreteri-Danimarka) **Leuprecht, Peter Dr.** (Avrupa Konseyi İnsan Hakları Direktörü-Strasbourg) **Loncar, Budimir** (Federal Dışişleri Bakanı-Yugoslavya) **Long, Giovanni** (Milletvekili-İtalya) **Lord Avebury** (Avam ve Lordlar Kamarası İnsan Hakları Komisyonu Başkanı-İngiltere) **Mac Donald, C. G. Dr.** (Florida Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Kürsüsü Başkanı-ABD) **Marxer, R.** (Liechtenstein Dışilişkiler Bürosu) **Micksch, Jürgen, Dr.** (Tutzing Protestan Akademisi Yöneticisi-Almanya) **Möllemann, Jürgen W.** (Ekonomi Bakanı-Almanya) **Müller, Michael** (Federal Milletvekili-Almanya) **Münch, Werner, Prof. Dr.** (Sachsen-Anhalt Eyaleti Başbakanı-Almanya) **Neumann, Volker** (Federal Milletvekili-Almanya) **Ölber, Per M.** (Norveç Elçiliği-Bonn) **Onur, Leyla** (Avrupa Parlamentosu Milletvekili-Almanya) **Opel, M.** (Milletvekili-Almanya) **Onay M.** (Avusturalya Kürdistan Topluluğu) **Palley, C. Dr.** (BM İnsan Hakları Alt Komisyon Üyesi-İngiltere) **Pell, Claiborne** (ABD Senatosu Dışilişkiler Komisyonu Başkanı) **Phillips, A.** (Azınlık Hakları Grubu Direktörü-İngiltere) **Prout, Christopher, Sir** (Avrupa Parlamentosu Demokratik Grup Başkanı-Belçika) **Rau, Johannes, Dr.** (Kuzey Ren Westfalya Eyaleti Başbakanı-Almanya) **Rosas, Alan, Prof.** (İnsan Hakları Enstitüsü Direktörü-Finlandiya) **Roth, Stanley O.** (ABD Temsilciler Meclisi Asya ve Pasifik Okyanusu Alt Komisyon Direktörü) **Schaefer, H.** (Dışişlerinde Devlet Bakanlığı-Almanya) **Scharrenbroich, Heribert** (Milletvekili-Almanya) **Scherf, Henning, Dr.** (Bremen Belediye Başkanı-Almanya) **Schmidt, Renate** (Federal Parlamento Başkan Yardımcısı-Almanya) **Schuchardt, H.** (Aşağı Saksonya Eyaleti Kültür ve Bilim Bakanı-Almanya) **Skubiszewsk, Krzysztof** (Polonya Dışişleri Bakanı) **Stenlund, Peter** (Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Bölümü Başkanı-Finlandiya) **Streibl, M. Dr.** (Bayern Eyaleti Başbakanı) **Sugden, Jonathan** (Uluslararası Af Örgütü Sekreteri-İngiltere) **Süssmuth, Rita, Prof. Dr.** (Federal Parlamento Başkanı-Almanya) **Tanilli, S. Prof.** (Öğretim Üyesi-Fransa) **Tietjen, G.** (Milletvekili-Almanya) **Tummers, Nic** (Avrupa Konseyi Kültür ve Eğitim Kurulu Başkanı-Strasbourg) **Van Boven, Theo, Prof.** (BM Alt Komisyon Uzmanı-Hollanda) **Vogel, F.** (Milletvekili-Almanya) **Weltke, E.** (Hessen Eyaleti Ekonomi, Ulaştırma ve Teknoloji Bakanı-Almanya) **Wiersma, J.M.** (İşçi Partisi Uluslararası Sekreteri-Hollanda) **Wolfart, R.** (Yabancı Aileler Danışma Merkezi-Almanya) **Zoller, A.C.** (Uluslararası İnsan Hakları Servisi Direktörü-Cenevre)

PSKT Genel Sekreteri Kemal Burkay'ın Konferans'ta Kürtçe Olarak Yaptığı Konuşmanın Türkçesi:

"Ne halkımızın, ne de Türk halkının acı çekmesinden yana değiliz. Sorunun barışçı, demokratik, adil bir çözümünü istiyoruz"

☐ *Kürt sorunu da özgürce tartışılsın, herkes bu konudaki görüşünü, programını ortaya koyabilsin; Kürt yurtsever partileri de serbestçe örgütlenebilsinler*

☐ *Kürdistan'da olağanüstü hale son verilsin ve bunu uygulayan Bölge Valiliği sistemi kaldırılsın*

☐ *Kürt halkına karşı kitlesel tutuklamalara, işkenceye, baskılara son verilsin*

Değerli Bayanlar, Baylar!

Kürt sorunuyla ilgili olarak uluslararası nitelikte ilk konferans 1989 Nisanında Bremen'de toplanmıştı. Daha sonra Paris'te, Stokholm'de ve diğer ülkelerde yapılan bir dizi konferanstan sonra, ikinci kezdir ki Alman dostlarımız yine böylesi bir uluslararası toplantıya ev sahipliği ediyorlar. Böylece onlar, uluslararası düzeyde insan hakları ve demokrasi mücadelesine destek vermenin güzel bir örneğini veriyorlar. Bu nedenle, başta toplantıyı himayesine alan Aşağı Saksonya Eyaleti Başbakanı sayın Gerhard Schröder olmak üzere, tüm düzenleyicilere ve destek verenlere teşekkür ediyorum.

Öyle sanıyorum ki, Kürt halkına gösterilen dayanışmanın başkaca haklı nedenleri de var. Şu anda Batı Avrupa ülkelerinde, ezici çoğunluğu işçilerden, küçük bir bölümü ise politik mültecilerden oluşan, 500 bin dolayında bir Kürdistanlı kitle var. Bunun 300 bin kadarı Federal Almanya'da yaşıyor. Az sayılmayacak bu kitle Kürt sorununun kamu oyuna tanıtılmasında önemli bir rol oynuyor ve halklarımız arasında önemli bir dostluk köprüsü oluşturuyor.

Sayın Bayanlar, Baylar,

Uluslararası düzeyde Kürt sorunu ile ilgili olarak geçmişte varolan sessizlik son yıllarda büyük ölçüde kırıldı sayılır. Dünya kamuoyu artık Kürt sorununun farkındadır. Bugün tartışılan şey, üç-beş yıl öncesi yapıldığı gibi, böyle bir sorunun var olup olmadığı değil, ona nasıl bir çözüm bulunabileceğidir. Ve son üç yılda Batılı ülkelerde Kürt sorunuyla ilgili olarak birbirini izleyen, büyük ilgi gören konferanslar da gösteriyor ki bu sorun artık çözüm için dayatmıştır.

Diğer yandan, geçerli ve haklı bir çözüme ulaşmak için de yalnızca sorunun varlığını bilmek yetmez; onun doğru biçimde kavranması, yani gerçekte nasılsa öyle tanımlanması gerekir. Buna gelince, ben, Kürt sorununun şu anda, uluslararası düzeyde gerçek kapsamlı ve niteliğiyle bilindiği kanısında değilim. En azından, bilenlerin çoğu bile, onu gerçek boyutlarıyla tanımlamaktan kaçınıyorlar.

Örneğin, Kürt sorunu salt bir insan hakları sorunu mu, salt bir azınlık sorunu mu? Ama resmi düzeydeki açıklamalarda ya da uluslararası toplantılarda, örneğin Birleşmiş Milletler organlarında ve Helsinki toplantılarında, devlet ve hükümet temsilcileri, ya eski geleneğe uyarak Kürt sorununu sessizlikle geçiştiriyorlar, adlandırmaktan bile kaçınıyorlar, ya da onu salt bir "insan hakları sorunu", "azınlık" sorunu olarak niteliyor ve bu çerçevede, Kürtlere bazı haklar tanınması gereğini dile getiriyorlar.

Kürt sorununu böyle nitelemek ve bu çerçevede çözüm önermek haklı ve gerçeğe uygun bir tutum mudur?

Kürtlerin şu anda yaşadıkları ülkelerde -yani, gerçekte bölünmüş olan kendi yurtlarında- azınlık haklarına, hatta sıradan insan haklarına bile sahip olmadıkları bir gerçektir. Bu durum, onların karşı karşıya oldukları baskı ve haksızlığın derecesini gösteriyor. Ama diğer yandan, Kürtler bir azınlık değil bir ulustur; ülkeleri zorla bölünmüştür ve Kürt sorunu ulusal bir sorundur; çözümü de bu kapsamda ele alınmalıdır.

İnsan hakları sorunu, çok uluslu ol-

sun ya da olmasın, her ülke için şu ya da bu ölçüde gündeme gelebilir. Azınlık sorunu da öyle. Ama ulusal sorun, bunun boyutlarını aşan, çok daha kapsamlı bir sorundur. İnsan hakları ve azınlık sorunları her bir devletin kendi sınırları içinde çözülebilir türdendir. Oysa bir ulusun hakları ve özgürlükleri sorunu farklı birşeydir. Ulusal hakların temeli kendi kaderini özgürce belirlemektir. Bir ulus başkasıyla birlikte mi yoksa ayrı mı yaşayacağına özgür iradesiyle kendisi karar vermelidir. Bunu yapamayan ulus özgür değildir.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı yüzyıllardır ki insanlığın benimsediği bir ortak değer, bir hukuk ilkesidir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde bu temel hak benimsenmiştir. Aynı şey Helsinki Nihayi Senedi'nin 8. Maddesinde de net biçimde saptanmıştır.

Ne var ki Kürt halkına sıra gelince bu ilke, sözbirliği edilmiş gibi, resmi platformlarda bir yana itiliyor. Buna gerekçe olarak ise devletlerin toprak bütünlüğü, sınırların değişmezliği gösteriliyor.

Bu mekanik yaklaşım, uluslararası hukuk ve adalet ilkeleriyle tam bir çelişme içindedir. Yurt, her bir ulusun üzerinde yaşadığı topraklardır. Bu anlamda her ulusun sınırlarına, onun yurdunun bütünlüğüne elbette saygı gösterilmelidir, bunlar dokunulmaz olmalıdır. Ama bir başka ulusu parçalayan sınırlara saygı gösterilmesi için ne sebep var? Kürdistan'ın durumu budur: O, dört devlet arasında parçalanmış ve her parçası zorla, terör gücüyle elde tutulmaktadır. Halkımız bu sınırları asla tanımadı. O uzun yıllardır özgürlüğü için savaşıyor ve bu uğurda yüzbinlerce kurban verdi.

Kürdistan 520.000 kilometrakare genişliğinde bir ülkedir ve Kürt ulusunun nüfusu bu topraklar üzerinde günümüzde 30 milyona ulaşmaktadır. Kürtler eski bir tarihe, kendilerine özgü bir dile ve zengin bir kültüre sahiptir. Bizim kimsenin toprağında gözümüz yok, kimsenin ülkesini parçalayacak değiliz; biz yalnızca kendi ülkemizde, Kürdistan'da özgür yaşamak istiyoruz. Eğer ulusların kendi kaderini tayin hakkı böyle bir durumda uygulanmayacaksa hangi durumda uygulanacak? O zaman bu ilkeleri uluslararası belgelerden çıkarmak daha doğru olmaz mı?

Bir ulusu parçalayan sınırları dokunulmaz saymak, bu sınırları o halkın özgür yaşama isteğinin karşısına dikmek, hak ve adalet adına savunulacak birşey olamaz. Bu, "haksız ama güçlü"nün yanında yer almak demektir.

Elbet biz, resmi platformlardaki sözkonusu tutumların nedenini biliyoruz. İlkeler devletlerarası ilişkilere, çıkarlara feda ediliyor. Diplomasi ise, uluslararası hak-hukuk adına, bu yoz çıkarlara kılıflar hazırlıyor. Ne var ki mızrak çuvala sığacak gibi değildir. Koca bir ülkeyi bölüşmüş ve 30 milyonluk bir ulusu yok etmeye çalışan güçlerle aynı platformları paylaşarak, onların yaptıklarına göz yumarak, hatta destek vererek insan hakları ve demokrasiye hizmet edilemez. Bu tutumla sorunların çözümüne yardımcı da olunamaz.

Sayın Bayanlar, Baylar,

Ben elbet resmi platformların tutarsızlığından söz ediyorum. Ama bir de halkların vicdanı var. Yoz çıkarlara alet olmayan, gerçeği ve adalet prensiplerini onurluca savunan demokratik güçler var. Bu güçlerin önemini küçümsemiyorum. Kürt sorunuyla ilgili olarak da bu güçlerin sayı ve etkinlikçe giderek büyüdüğü ve resmi platformları artık zorladığı kanısındayım. Dostlarımız günden güne artıyor.

Özetle, ben, Kürt sorununun çözümünde genel geçerliği olan ilkenin altını çiziyorum. Bu kendi kaderini tayin hakkıdır. Her ulusun hakkı olan şey Kürt ulusunun da hakkıdır.

Bu sorunun bir yanı. Diğer yandan, bugün pratikte Kürt halkının istemleri nedir, karşı tarafın tutumu nedir, bir de buna bakalım.

Irak ve İran Kürdistanı parçalarında mücadele yürüten yurtsever örgütler, Irak ve İran çerçevesinde otonomi istemekteler. Yıllardır bunun için mücadele ediyorlar. Bize göre otonomi tam bir hak eşitliği sağlamaz. Ama biz, bu parçalardaki yurtsever hareketin içişlerine karışmıyoruz, onların istemlerine saygılıyız.

Diğer yandan, Irak ve İran buna bile razı olmadıkları için savaş yıllardır sürüp geliyor. Demek ki bu ülkeler Kürt halkına sınırlı haklar bile tanımaya razı değil. Onlar Kürtleri halk olarak ortadan kaldırmak, Kürt kimliğini yoketmek istiyorlar. Bu açık.

Türkiye Kürdistanı'na gelince, bu parçadaki yurtsever örgütlerin çözüm konusundaki görüşlerinde bazı farklar var. Bazı örgütler çözümün ancak ayrı bir devletle mümkün olacağı kanısındalar. Ama belli koşullarda federatif bir birliğin mümkün olduğunu söyleyenler de var. Örneğin Partimizin, Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi'nin görüşü budur.

Bize göre Kürt halkının kendi kaderini özgürce belirleme hakkı tartışılamaz. Biz vesayeti kabul etmiyoruz. Kendi geleceğimiz hakkında kendimiz karar vermeliyiz. Bu iki biçimde gerçekleşebilir: Ya Kürt halkı ayrılıp kendi devletini kurar. Ya da, tam bir hak eşitliğine dayalı iki cumhuriyetli bir federasyon kurulur; Kürdistan böyle bir birlik içinde eşit iki cumhuriyeten biri olur.

Şimdi bu görüş Türkiye'deki Kürt yurtsever hareketi içinde giderek güç kazanmaktadır; hatta tüm örgütler aşağı yukarı bu görüşe yaklaştılar. Eğer Türk devleti böyle bir eşitliğe ve demokratik çözüme razı olursa biz buna varız. O zaman, Türk yönetiminin onca demagojisini yaptığı "ülkenin bölünmesi", sınırların değişmesi de sözkonusu olmayacak demektir.

Türk devleti Kıbrıs'taki yüzbin Türk için bunu, yani hak eşitliğine dayalı, iki bölgeli, iki cumhuriyetli bir federasyon istiyor. Biz de bunu, Türkiye Kürdistanı parçasındaki 15 milyon Kürt için istiyoruz. Üstelik burası binlerce yıldan beri bu halkın yurdudur; onlar bir göç sonucu, ya da işgal ordusuyla gelmemişlerdir.

Ama Türk yönetimi böylesine eşitlikçi, demokratik bir çözüme evet demek şurda kalsın, Kürt halkına en basit demokratik haklar tanımaya bile yanaşmıyor. O, basın ve örgütlen-

me özgürlüklerinin önündeki engelleri kaldırmıyor; kültür ve eğitim haklarına evet diyemiyor.

Türk yönetimi bir tek araç tanımaktadır: terör. O, geçmişten bu yana terör yoluyla ulusal mücadelemizi ezebileceğini, halkımızı yok edebileceğini sandı. En doğal, en basit hak istemlerimize terörle, işkenceyle, kıyımla cevap verdi ve Kürdistan'da sürekli olarak savaştı.

Ancak bu politikanın sonuç vermediği ortadadır. Kürt halkı yok olmadı, mücadelemiz durmadı, aksine günden güne büyüdü. Bu politika hem Kürt halkına, hem Türk halkına ciddi zararlar verdi ve vermeye devam ediyor.

Her zaman söyledim, şimdi de bir kez daha açıkça söylüyorum: Biz şiddetten yana değiliz. Ne halkımızın, ne de Türk halkının acı çekmesinden yana değiliz. Sorunun barışçı, demokratik, adil bir çözümünü istiyoruz. Türk yönetimi eğer kapatmaya devam etmezse bunun yolu vardır. Öncelikle devlet terörüne son verilsin. Türk yönetimi sorunun barışçı, demokratik, adil bir çözümüne açık olduğunu böylece ortaya koysun. Bunun için de:

— Kürdistan'da olağanüstü hale son verilsin ve bunu uygulayan Bölge Valiliği sistemi kaldırılsın;

— Kürt halkına karşı kitlesel tutuklamalara, işkenceye, baskılara son verilsin;

— Yeni zindanlar, kışlalar, karakollar ve silahlarla Kürdistan'ın aşırı militarizasyonu yerine, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesine yönelik yatırımlar yapılsın;

— Ülkede tam bir düşünce ve örgütlenme özgürlüğü sağlansın. Tüm anti-demokratik yasa hükümleri ayıklansın; demokratik bir anayasa yapılsın;

— Kürt sorunu da özgürce tartışılsın, herkes bu konudaki görüşünü, programını ortaya koyabilsin; Kürt yurtsever partileri de serbestçe örgütlenebilsinler;

— Kürt dili-kültürü üzerindeki baskılara son verilsin. Kürtçe basın-yayın, eğitim serbest bırakılsın.

Bunlar, atılması zorunlu ilk ve acil adımlardır. Sorunun çözümüne giden yol ancak böyle açılabilir. Özgürce örgütlenelim, programlarımızı halk kitlelerine sunalım; kararı halk versin. Bakalım o ne istiyor, hangi çözümü tercih ediyor?

Barışçı bir çözüm ancak böyle mümkün olabilir. Eğer Türk hükümeti buna varsa, biz varız. Bu önerilerimiz yeni de değildir.

Ama ne yazık ki, Türk yönetimi böylesine demokratik, barışçı bir çözüme kapalıdır. O, bugün de ordusunu, polisini seferber etmiş, yakıp yıkarak, kan dökerek, işkence ederek sonuç alabileceğini sanmaktadır. Üstelik çok ilginçtir ki Kürt ulusal hareketini, tüm yurtsever partileri terörizmle suçlamakta ve dünya kamuoyunu da buna inandırmaya çabalamaktadır.

Sayın Bayanlar, Baylar,

Ortada gerçekten de bir terörist var, ama bu Kürt halkına acımasız bir devlet terörü uygulayan Türk devletinin ta kendisidir. Ve o, böylece, demokratik ve barışçı bir çözüm için uygun olan tüm kapıları kapatarak bizi de şiddeti başlıca araç olarak seçmeye zorluyor. O, milyonluk ordu ve polisine, yıkıcı silahlarına, NATO dayağine güveniyor. Herşey bu kadar açık.

Türk yönetimi yıllar yılı Türkiye'de Kürtlerin varlığını inkar etti. Ancak bu tavır artık çok gülünç olmaya başlayınca, şimdi sözde Kürtlerin varlığını kabul ediyorlar. Diğer yandan, onlara hiçbir hak tanımaya da razı değiller. Öyle olunca da, Kürtler vardır ya da yoktur demenin yararı ne?

Türk yönetimi, Kürt yurtsever hareketini tanımaya, bir çözüm ve uzlaşma yolu aramaya ise tümden kapalı. Türk yöneticiler şimdi Irak'lı Kürt liderlerle görüşüyorlar. Ne var ki Türkiye'nin kendi Kürt sorunu sınırın öbür tarafından değil, bu taraftadır. O Kürdistan'ın toprak ve nüfus olarak en büyük parçasını, yaklaşık yarısını elinde tutuyor. Iraklı Kürt liderlerle görüşmekle Türkiye Kürdistanı'ndaki sorun çözülemez.

Görülüyor ki Kürt sorunu bugüne kadar çözülmemişse ve mevcut durum Kürt halkının yanısıra tüm bölge halklarına, hatta tüm dünyaya acı veriyorsa, bunun sorumlusu Kürt halkı ve onun yurtsever güçleri değildir. Sorumlular, Kürt halkına haklarını tanımamakta ısrar eden ve terörü başlıca araç seçen, Kürdistan'ı bölüşmüş sözkonusu devletlerdir.

Bu durumda bizim için, meşru her araçtan yararlanarak mücadeleyi sürdürmekten başka yol yoktur. Belki uzun sürecek, yeni ve daha büyük acılar çekeceğiz, ama teslim olmayacağız. Kendi ülkemizde özgür insanlar olarak yaşamakta kararlıyız. Nihayi zaferden ise kuşkumuz yoktur.

Bu mücadelede Türk halkının, yanyana yaşadığımız diğer halkların aydın ve demokrat insanlarını dostlarımız olarak görüyoruz. Onlar da sorunun barışçı ve demokratik çözümü için seslerini yükseltmeli, terör rejimlerine hayır demelidirler.

Bu mücadelede diğer ülkelerdeki dostlarımızın, sizlerin dayanışması bizin için çok önemlidir. Birlikte çalışarak uluslararası kuruluşları, resmi platformları harekete geçirmeliyiz.

Avrupa Konseyi ve AGİK bu konuda daha etkin, sonuç alıcı bir tutum takınmalı. Birleşmiş Milletler Örgütü Kürt ulusuna karşı görevlerini artık yerine getirmeli. Kürt sorunu Genel Kurul'un gündemine alınmalı ve ilgili devletlere baskı yapılmalı. Bir ulusu tutsak etmek ve yok etmek, BM'in 688 sayılı kararının da belirttiği gibi, hiçbir devletin içişi değildir.

Uluslararası kuruluşların, dünün soğuk savaş dünyasında bu konuda adım atmaları belki güçtü; ama bugün durum farklı. İki kutuplu, gerilimli dünya yerini işbirliğine ve bölgesel sorunların görüşmeler yoluyla barışçı çözümüne bırakıyor. Böyle bir ortamda kanlı despotluklara, terör rejimlerine sırt vermek için neden yoktur, olmamalıdır. □

KAWA DERGİSİ SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ABDULLAH SOYDAN İLE RÖPORTAJ

12 Eylül öncesi yayınlanan KAWA Dergisi sahibi ve yazı işleri müdürü Abdullah SOYDAN, şartlı olarak tahliye edildikten sonra Dergimizin İzmir Bürosu'nu ziyaret etti. İzmir temsilcimizin kendisiyle yaptığı söyleşiyi okurlarımızın ilgisine sunuyoruz.

DENG

DENG: *Sayın SOYDAN, bize siyasi özgeçmişiniz hakkında bilgi verebilirmisiniz?*

SOYDAN: Kürdistan'ın üniversiteleri olarak nitelendirilen medresede yetişen babam yurtsever özelliklere sahip olduğu için, yurtseverlik özümü bir nevi aile mirasım olarak değerlendiriyorum. 70'li yılların siyaset curcunasında kendimi sol yelpazede en belirgin özelliği ile Sovyetler Birliği'ni "Sosyal Emperyalist" olarak değerlendiren kesimin yanında buldum. 1979'da Kawa Dergisi'nin sahibi, daha sonra da hukuki olarak Sorumlu Yazı İşleri Müdürü oldum. O dönemi değerlendirirken; dürüst, kararlı ve mücadele azmi olan arkadaşlarla iyi dostluklarım vardı diyebilirim. 1980'de, önce kendime ait özel nedenlerden dolayı, sonra ayrışmanın da yarattığı soğukluktan dolayı ayrı kalmayı uygun buldum. 12 Eylül'le birlikte hakkımda açılan basın davalarından dolayı aranma durumuna düştüğümde, TC'de devlet memuru olarak çalışıyordum. 1982 Nisan ayına kadar bireysel çabamla saklanabildim. Tutukluluğum süresince 7 dava dosyasından 53 yıl hapis cezası istemiyle yargılandım. Savunmamı hukuki açıdan "mevkute sahiplerinin sorumlu tutulamayacağı" doğrultusunda yaptım. 1984 yılında tahliye olduğumda davalarımın bir kısmı sürüyordu. Ancak bir ay serbest kalabildim. Tekrar tutuklama kararı ile birlikte arandığımda, 1987 yılına dek İzmir'de kaldım. Ülke dışına çıkmak istemedim. Son olarak 142. maddenin yürürlükten kalkmasıyla birlikte serbest kaldım.

1985 ile başlayan, başta Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki değişiklikler beni yeniden araştırma konusunda etkiledi. "Sosyal Emperyalizmi" reddederken, içerideki yaşamdan çıkardığım dersle demokrasi anlayışını çağdaş bir şekilde kabul sorununu kendimce irdeledim. Sonuçta vardığım yer yürüdüğüm yol ile belirlenir. Eksiklerimiz ve hatalarımızla birlikte, ülkem için, kimi zaman

halkın önünde, kimi zaman arkasında katedilen mesafede pay sahibi olmanın onurunu, dostlarımla birlikte paylaşıyorum. Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde önemli olan siyaset yelpazesinin herhangi bir yerinde yer almaktır. İttifaklar temeli bu anlayış üzerine inşa edilir ve dışarıda kalanlar için de cazibe merkezi haline gelir. Farklılıklardan ayırım değil, devinim doğabilmeli inancındayım. Asgari müşterekler varsa hayata geçirilmelidir düşüncesi hala bende hakim ve hareket noktamdır.

DENG: *Bir basın mensubu olarak cezaevinde kaldığınız sürenin bir değerlendirmesini yaparmısınız?*

SOYDAN: Genelde hakim düşünce, cezaevlerinin okul olarak kullanılmasıydı. Bu ereğe ulaşmanın göstergesi ve ulaşılan sonuç, dışarıda ne denli varlık gösteriyor normu ile ölçülür. TC Devleti 12 yıldır asıl siyasi rakiplerini ortadan kaldırmak için fiziki olarak yok etmek dahil, her yol ve yöntemi denedi. Başarılı olduğu yerler zaman zaman oldu a-

ma, belirleyici olan, girişimlerinin fiyasko ile sonuçlanmasıdır. Devletin bu günkü yapısında önemli gedikler açılmış ve bu gün belli bir yere gelinmişse, cezaevlerindeki devrimci-yurtsever güçlerin bunda payı vardır. TC'ye veya TV'ye esir olmayıp ayakta kalanlar ve siyasi gelişmeleri izleyenler için dışarıdaki gelişmelerin etkisi oldukça belirgindir. Dünyadaki olumsuz gelişmelerin yarattığı psikolojik etkiyi, ülkemizde gelişen mücadelenin sesi ile düzeltiyor, hayat buluyorduk. Önemli olan teslim alınmaya karşı direnme geleneğinin artık yerleşmiş olmasıdır. Acılar, acıları boğuyordu. Tutsaklığın üzerine işkence, açlık ve ölüm eklenmişti. Bu gün çok açık bir şekilde önümüzde duran şey, yapılan bunca işkenceye hiç kimsenin doğrudan sahip çıkmamasıdır. Gerçekler su yüzüne çıkınca yasal kimliklerini kaybedip, yavaş yavaş yeraltına çekiliyorlar. Dün serbest yapılanlar, bu gün gizli yapılıyorsa bu giderek kimliklerinin tamamen kaybolmalarına neden olacaktır. 142. maddeden ceza almış bir kişi olarak, cezaevinde yattığım sürenin bu gün hiç kimse hesabını veremiyor. "Suçsuzdur" diye TC savcılarından kağıt alınca üzüldüm. Çünkü, düşünceme göre siyasi anlamda onların "suçsuzdur" dedikleri kişiler fazla makbul değil, aksine "suçludur" diye niteledikleri siyasi rakipleri makbuldur. Böylesi bir ülkede siyasi suçlu olma onurunu binlerce siyasi mahkumla paylaşıyorum.

DENG: *141, 142 ve 163. maddeler kaldırılarak yerine Anti-terör Yasası getirildi. Bu konudaki düşünceleriniz neler?*

SOYDAN: Türk Ceza Yasası'nın 141, 142 ve 163. maddeleri anti-demokratiklik suçlamasında sıkça kullanılan, TC'nin her yerde karşılaştığı ve cevap vermekte güçlük çektiği bir konuydu. Uygulanır yanı kalmamıştı. Bu kamburla yürüyemiyordu. Bu maddelerden, cezaevinde kala kala 24 gazete ve yayın sorumlusu kalmıştık. Tepkileri göğüsleyememesi ve bu yükten kurtulma zorunluluğu, ilgili maddeleri kaldırmayı gerektirdi. Buna rağmen, elindeki tüm imkanları kullanarak, geciktirebildiği oranda geciktirerek kaldırmama yolunu denedi. Kendine güveni yoktu, demokratlaşamazdı, yoksa TC elden gidebilirdi. Yerine Anti-terör yasasını koymadan kaldıramadı.

HEP kurtlar sofrasına yatırılıyor. Önce düzen partileri parçadan pay kapmak için mücadele veriyorlar. Sonuçta katı devletçi, Kürt halkının tescilli düşmanı, Kemalist statükocu yapısıyla SHP malı götürüyor. Böylece milletvekilliği özlemiyle yanıp tutuşan bir kısım HEP'liler, sandalyesini seven diğer bir kısım HEP milletvekilleri, kitle tabanını bırakarak, özlemini çektikleri kucağa dönüyorlar. Babasının mirasını devralan "asker kucağında büyümüş" oğul İnönü, zevkten dörtköşe lokmalarını yutarken, resmi ideoloji mensuplarına göz kırpıyor.

Her çıkardıkları kanun veya kanun hükmünde kararnamede olduğu gibi, kendini sağlama alma düşüncesi ile daha da şiddetli baskı unsuru oluşturan anti-demokratik bir yöntem seçtiler. Aslında "Anti-terör" yasasının umutsuz bir çırpınış olduğunu kendileri de biliyorlardı. Bütün çabalarına rağmen, yer yer işleyemez durumda oluşu onları daha da çaresizliğe, çelişkilere sürüklüyor.

DENG: *Anayasa Mahkemesi'nin son verdiği kararla 125. maddeden yargılananlar cezaevinde kaldı. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir ve bu karara karşı gerekli toplumsal tepki ne olmalıdır?*

SOYDAN: Bir önceki soruda TC'nin çaresiz çırpınışlarına değinmiştik. Şimdi bu çaresizliğe nasıl düştü ona bakalım. TC tarihin mirasçısı sömürgeci bir devlettir. Statüsü korunamayacak kadar eskimiştir. Tarihi gerçek, Kürt halkının önüne Ulusal Kurtuluş Mücadelesini koymuştur. Çok büyük bir hızla kendi ulusal kimliğine kavuşma mücadelesi yaşanıyor. Ulusal farklılıklar ve çelişkiler bütünüyle açıklık kazanıyor. Korktuğu tehlikeye karşı açık tavır alıyor. Herkesin aynı haklara sahip olduğu teranelerine bakmamak lazım, ayrı olana karşı ayrımcıdır. Bu ayrımcı politika ve doğan durum hukuk sistemlerini altüst etmiştir. Bir kaos ve karmaşaya dönüşen "adalet mekanizmaları" çökmüştür. Ceza yasalarına koyamıyorlar ama, uyguladıkları ırk ayrımına göre, ceza ve infaz sistemlerini işletmeye çalışıyorlar.

Büyük bir çoğunlukla Türk aydınları ve hukukçuları da olayın ya yanında, veya seyircisi duru-

mundadırlar. Resmi ideolojinin etkisi altında veya tutsaklarıdırlar. Statükocu, devletçi Kemalist yapıları demokrat olmalarına engeldir. Her yerde olduğu gibi yine Kürt halkının sorunu (Kürt aydınlarının öncülüğünde) yine kendi omuzundadır. "Türk halkı alnına sürülen kara lekeye layık değildir." Kendi onur mücadeleleri için de olsa, Türk aydınlarının bir kez daha Kürt halkının yanında yer alması gerektiğine inanıyorum. 125. maddeden dolayı cezaevinde yatan Kürdistan'lı yurtsever ve devrimcilerin kurtuluşu da ancak böyle sağlanır.

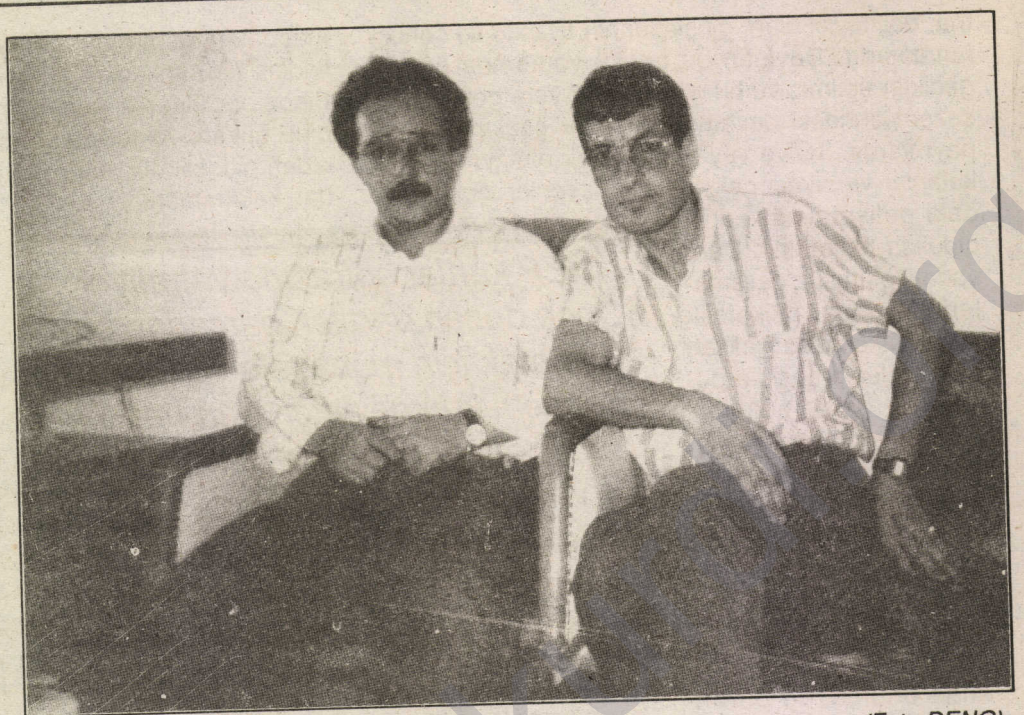

İzmir Temsilcimiz N. SÖYLEMEZ, Abdullah SOYDAN ile. *(Foto DENG)*

DENG: *Merkezi İstanbul'da bulunan ve Kürt aydınlarının oluşturdukları "Kürt Hak ve Özgürlükler Girişim Komitesi" çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? İzmir'de de bu tür bir çalışma başlatılabilinir mi?*

SOYDAN: Kürt halkı global sorunlarını dile getiren kurumlarını yaratıyor, bu bir zorunluluktur. Bunun için kimsenin özel izine ihtiyacı yoktur. Asgari müştereklerimiz ortadadır. Tek tek sıralamaya gerek yoktur. Her fert ve kurumun görevi, bu asgari müşterekler etrafında birleşmektir. Kürt aydını İstanbul, İzmir, Ankara gibi metropollerde böylesi kurumlar arasında değilse nerededir? Hangi güne saklanıyor veya daha neyi bekliyor? Biliniyor ki, bizim herkesten çok kültür, tarih, sanat vb. konularda yoğunluklu çalışıp, dünya ölçeği baz alındığında mesafeyi kapatmamız gerekir. Ülkesinden göçe zorlanan, sürgün edilen halkımızın çarpık kapitalist, yoz bir yapının içerisinde, çeşitli kültürlere angaje olup erozyona uğramasını istemiyorsak, kollarımızı sıvamalıyız inancındayım. Yanı sıra Mezopotamya Kültür Kurumu gibi bir başka çalışmadan da söz ediliyor. İsim üzerinde durmuyorum. Birliğin zorunluluğuna ve çalışmanın yoğunlaştırılması gereğine özellikle yer verilmesi gereği aciliyet kazanıyor.

DENG: *Son günlerde kamuoyunun gündemine erken seçim konusu yerleşti. Geniş bir kitle tabanı olan HEP Seçimlere katılamıyor. HEP'teki kimi çevreler SHP listelerinden aday gösterildiler. Bu konudaki düşünceleriniz neler?*

SOYDAN: Devlet mekanizması kilitlenmiştir. Çare arayışına gidiliyor. Kürt halkı bir parti etrafında birleşti. Bu parti liberal çözümler önerse de tehlikeli görülüyor. Tek çare bu partiyi, yani HEP'i seçime sokmamak. Buna en iyi kılıf ta seçim kanunundaki, seçimden 6 ay önce kongre yapma koşuludur ve HEP kurtlar sofrasına yatırılıyor. Önce düzen partileri parçadan pay kapmak için mücadele veriyorlar. Sonuçta katı devletçi, Kürt halkının tescilli düşmanı, Kemalist statükocu yapısıyla SHP malı götürüyor. Böylece milletvekilliği özlemiyle yanıp tutuşan bir kısım HEP'liler, sandalyesini seven diğer bir kısım HEP milletvekilleri, kitle tabanını bırakarak, özlemini çektikleri kucağa dönüyorlar. Babasının mirasını devralan "asker kucağında büyümüş" oğul İnönü, zevkten dörtköşe lokmalarını yutarken, resmi ideoloji mensuplarına göz kırpıyor.

DENG: *DENG okurlarına iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?*

SOYDAN: Halkımızın tümüne, mevcut yapıya karşı asgari müşterekler ön planda tutularak, zaman zaman da olsa bir arada olmalarını; aktif mücadele içinde kurumlarına sahip çıkmalarını öneririm.

DENG: *Teşekkürler sayın SOYDAN.*

SOYDAN: Ben teşekkür ederim.

Fatoş GÜNEY:

"ULUSAL KİMLİK BİLİNCİ AÇISINDAN KÜRT SİNEMASI GEREKLİ!"

Fatoş GÜNEY'le Arkadaş filminin gösterimi için geldiği İstanbul'da bir röportaj yaptık. Röportajı, ilginizi çekeceği inancıyla yayınlıyoruz.

DENG

DENG : *Genellikle sizinle yapılan röportajlar, Yılmaz GÜNEY'le ilgili sorularla başlıyor. Biz bir değişiklik yapalım istiyoruz. Bize Fatoş GÜNEY'i anlatır mısınız?*

GÜNEY: İstanbul'da doğdum. Burjuva bir aileden geliyorum. Yılmaz'la tanışmadan, evlenmeden önce, yabancı okullarda okuyor ve hayatın gerçeklerinden kopuk olarak yaşıyordum diyebilirim. Yani hayatın esas gerçeğinin, halkın acılarının, içinde bulunduğu şartların, köylerdeki, kasabalardaki, diğer kentlerdeki yaşamının, dramının bilincinde değildim. Çünkü çok farklı bir çevredeydim, ilişkilerim farklıydı. Fakat Yılmaz'ı tanıdıktan sonra, kendi duyarlılığımla diyeyim buna, -gerçi etkileri olmuştur Yılmaz'ın bende ama yine de kendi duyarlılığımla- bazı şeyleri kavradım. Yılmaz'ın kişiliğinde başladı bu duygular, Yılmaz'ı tanıdıkça da gelişti ve içinde bulunduğum çevreden kopmaya karar verdim. O günlerde bile, -Yılmaz'ı 1968 yılında, 16-17 yaşlarındayken tanıdım- onun farklı bir çevreden olduğu gerçeğini kavramıştım. Onunla hayatımı birleştirmeye karar verdiğim zaman farklı bir dünyaya adım attığımın farkındaydım. Yılmaz'ın ilk tutukluluğu evlendiğimizden 1 yıl 3 ay sonraydı ve ondan sonra tamamen yalnız başıma kaldım. Gerçi Yılmaz'la ilişkimiz sürüyordu ama çok sınırlıydı. Yılmaz Selimiye Askeri Cezaevi'nde tutukluydu ve görüşmelerimiz haftada 10 dakikayla sınırlıydı. Bu dönem içinde ben yeniden bir değerlendirme yaptım ve onunla birlikte mücadele etmekte karar kıldım. Zaten Yılmaz, o günlerden itibaren benim için bir sembol haline gelmişti. Toplumun tüm eşitsizliklerini, haksızlıkları, baskıları üzerinde toplayan bir sembol ve ben onunla olan birlikteliğimi bir yol arkadaşlığı ve yoldaşlık temelinde sürdürmeye başlayacaktım. Benim gelişmem de bu süreç içerisinde oldu ve bugün de hala Yılmaz'la olan birlikteliğim bu anlamda sürüyor. Yılmaz'la ilgili işler yaparken, Yılmaz'ın mücadelesini sürdürürken, aynı zamanda toplumsal mücadelenin, Türkiye demokrasi mücadelesinin içinde olduğumu düşünüyorum ve kendimi Yılmaz GÜNEY kurumunun bir elemanı olarak görüyorum.

DENG: *1981 yılının Ekim ayında Yılmaz GÜNEY'le birlikte yurtdışına çıktınız. Avrupa'da kaldığınız dönemi, Yılmaz GÜNEY'in Türkiye'den ayrılmasını gerektiren koşullarla birlikte değerlendirir misiniz?*

GÜNEY: Yılmaz'ın ülkeden ayrılmasını gerektiren esas nedenler, düşüncelerinden ötürü yaklaşan, 100 yıla varan ceza istemleriydi. Bunlar, hapishanedeyken çıkardığı sanat ve kültür dergisi "**Güney**"de yayınlanan yazılardan dolayı açılan davalardı. Bundan önce, Yumurtalık olayından haksız yere aldığı 19 yıllık cezaya rağmen, kesinlikle ülkesinden ayrılmayı, kopmayı düşünmemişti. Burada bir şeyi özellikle vurgulamak istiyorum. Yumurtalık olayıyla ilgili dava dosyasında, dosyaya göre 9 yıllık bir ceza sözkonusuyken, 19 yıl ceza verilmişti. Buna rağmen, hapishaneden her dönem kaçma olanağına sahipken bekledi. Şöyle bir sözü vardı; "Avrupa'nın en lüks, en güzel yerleri, benim ülkemdeki bir hapishane hücresinden daha iyi olamaz." Bunun için, sadece Yumurtalık olayından ötürü, 7,5 yıl cezaevindeki mahkumiyet sürecinin bitmesini bekledi. Cezasının bitmesine 2,5-3 yıllık bir süre kaldığı sırada, 100 yıla yakın ceza kesinleşme aşamasındaydı. Tekrar kapalı cezaevine alınacak, bütün ilişkileri koparılacaktı. O zamana kadar içeride yazdığı senaryoları, dışarıdaki arkadaşları aracılığıyla hayata geçiriyordu. Fakat artık o dakikadan sonra bu imkan da kalmayacaktı. Yani dışarıyla olan bütün hayat bağları, damarları koparılacaktı. Bir tek çare kalmıştı, o da geçici bir süre için Türkiye'den ayrılmak.

Kararı birlikte aldık. O dönem, ülkemizde yaşanan çok karanlık dönemlerden biriydi. Öyle ki, ilk Avrupa'ya gittiğimiz zaman bizi en çok sevindiren şey, istediğimiz kitabı evimizde bulundurabileceğimiz duygu-

su oldu. Bu duyguyu gerçekten unutamıyorum. Bu tür duyguların yanında, ülkeden ayrılmış olmanın acısı, üzüntüsü de hep sürdü. Fakat buna rağmen hep, Yılmaz'ın "Sürgün benim için sürgün demek değildir" şiirinde de vurguladığı duygularla yaşadık. O duyguları ben de hep taşıdım. Çünkü, sürgün bir anlamda dünyaya açılmak, değişik ülkelerdeki, değişik kültürlerdeki, değişik dünyalardaki insanlarla ilişkiler kurmak; onlara kendi sorunlarımızı, kendi türkülerimizi iletmek demekti. Nitekim **Yol**, **Duvar**, daha önce **Sürü**, **Umut** gibi Yılmaz'ın oynayan tüm bu filmleri, Türkiye'den dünyaya açılan pencereler olmuşlardı. Özellikle de **Yol** ve **Duvar** filmleri, Yılmaz'ın da orada bulunmasıyla birlikte Türkiye'de o günlerde yaşanan olayları tartışmalı bir biçimde, Yılmaz aracılığıyla yeniden, güçlü bir biçimde gündeme getirdi. Çünkü bir yandan da filmler çok geniş kitlelere ulaşıyorlardı. Özellikle de **Yol** filmi, **Altın Palmiye Ödülü**'nü almasıyla birlikte, çok hızlı bir biçimde tüm dünyaya yayıldı.

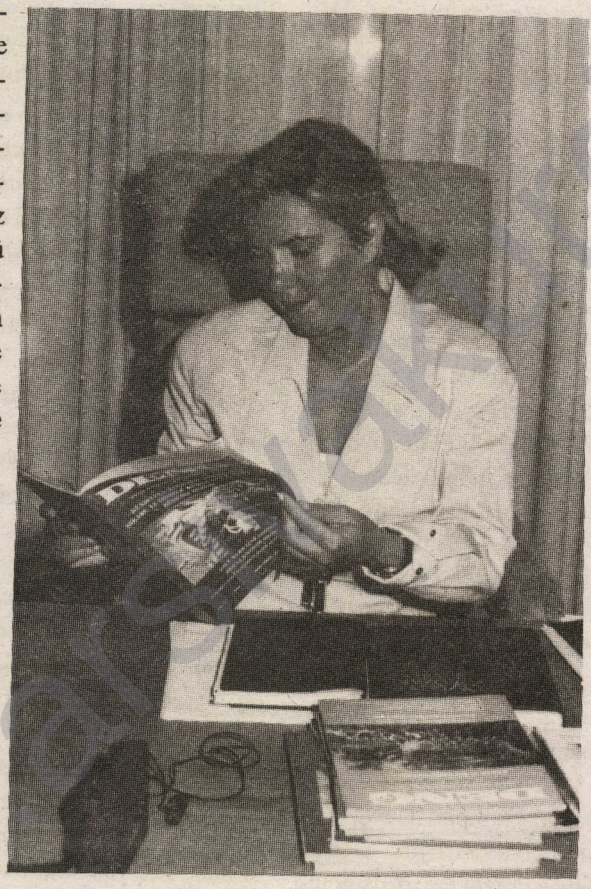

DENG: *Biliyoruz ki Yılmaz GÜNEY, halen çalışmalarını Paris'te sürdüren Kürt Enstitüsü'nün kurucuları arasında yer aldı. Yılmaz GÜNEY'in geçmişten bu güne Kürt sorununa yaklaşımı nasıl bir seyir izledi? Bu tür bir kuruluşta kurucu olarak yer almasını nasıl yorumluyorsunuz?*

GÜNEY: Ben Yılmaz'ı 1968 yılında tanıdım ve ilk defa Kürtlerin ayrı bir halk olduğunu ondan duydum. Bana kendisinin Kürt olduğunu; babasının Zaza, annesinin Kürt olduğunu söylemişti. Kürtçe diye bir dilin varlığını ilk kez annesini tanıdığımda duydum. Annesi üzüldüğü, geçmişteki acılarını anımsadığı zaman Kürtçe ağıtlar yakardı ve biz Yılmaz'la bunlara birlikte ağlardık. Yılmaz'ı tanıdığım andan itibaren, onun Kürt kimliğinin bilincinde olduğunu gördüm. Onların endişelerini içinde duyduğuna, Kürt ulusunun ezilen ve asimilasyona uğratılan bir ulus olduğunun bilincinde olduğuna daha o dönemlerde şahit oldum. Yalnız önemli bir noktaya değinmek istiyorum. Hiç bir zaman Kürt olduğunun üzerine özellikle basmadı, kendisini Türkiye'li bir sanatçı olarak ortaya koydu. O da şundan ötürüydü: Ona göre Türkiye çok uluslu bir yapıdaydı, çok zengin kültürlerin bileşiminden oluşmuştu ve bu ülkenin sanatçısı bütün bu kültürlerin karışımından, bileşiminden ortaya çıkıyordu. O kendisini böyle değerlendiriyordu. Kürt olduğunu her zaman söyledi ancak, kendisini bir takım yerlerde ifade ederken, her zaman, Türkiyeli sanatçı deyimini kullandı. Yani şunu söylemek istiyorum; keskin bir milliyetçiliği yoktu. Bunun yanında Kürt sorunu çözülmeden, Türkiye'de demokrasinin kurulabileceğine inanmadığını da her zaman vurguladı. Ona göre bu mücadele Türklerin ve Kürtlerin birlikte mücadelesiydi.

Enstitü ise, sadece bir kültür ve sanat kurumu olarak Paris'te kurulması düşünülen bir kurumdu. Bunun için de hiç bir siyasi görüş ve guruba bağlı olmamalı, bir kültür ve sanat kurumu olarak tamamen bağımsız olmalıydı. Yılmaz da, diğer kurucu arkadaşlar da bu konuda titizlik gösteriyorlardı. Ayrıca Yılmaz, Enstitü'nün kurucuları arasında bulunan Cigerxwin'le ilgili bir röportaj filmi de çektirmişti.

Fransa'da Kürt Enstitüsü'nün kurulması olayı, **Yol** filminin **Altın Palmiye Ödülü**'nü almasıyla daha da çabuklaştı diyebilirim. Çünkü Kürt sorunu çok güçlü bir biçimde gündeme gelmişti. Özellikle Fransa gibi özgürlükler ülkesi olarak bilinen bir yerde bu adımın atılması önemliydi. Ancak **Yol** filmi de bu olaya yardımcı oldu, daha önce proje halinde olan bu işi çabuklaştırdı.

DENG: *Ulusal Kürt Sineması ve Sinemacılığı konusunda düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?*

GÜNEY: Ulusal Kürt Sineması gibi bir olayın kesinlikle gerekli olduğuna inanıyorum. Ayrıca bu konu-

da gerçekleştirmeye çalışacağım bir proje de var. Önümüzdeki süreç içerisinde Yılmaz'ın bütün filmlerini, tüm Kürdistan'da -İran Kürdistan'ı, Irak Kürdistan'ı ve diğerlerinde- Kürtçe dublajla göstermenin çarelerini zorlayacağım. Tabi ki Kürtlerin şiir, edebiyat ve benzeri alanlarda nasıl sanatçıları olması gerekiyorsa; sinema alanında da kendi yönetmenleri, kendi senaryocuları vb. olmalı. Kendi uluslarının acılarını, kendi insanlarının sorunlarını en iyi şekilde, ancak aynı ulusun insanları dile getirebilir. Çünkü aynı şartlardan geçmiş, aynı şeyleri yaşamışlardır. Onlar kendi sorunlarını başkalarından çok daha iyi bir biçimde ifade edebilirler. Her şeyden önce böyle bir olay, bunun için gerekli ve önemli. Ayrıca ulusal kimlik bilinci açısından da Kürt Sineması gerekli.

DENG: *Son dönemlerde Mem û Zin, Siyabend û Xecê gibi Kürt klasikleri filme alınıyor. Bu tür çalışmalar hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

GÜNEY: Bu filmler hakkında ayrıntılı bilgim yok. Ancak bence yapılan bu tür çalışmalar önemlidir. En azından "ilk Kürt hikayesi, destanı" türü haberlerin basında yer alması bakımından önemli. Bence bu tür çalışmaları baştan mahkum etmek yanlış. Her şey, kendi içinde olumlu ve olumsuz yanları barındırır. Bir şeyi baştan "ticaridir" diye toptan mahkum etmek yanlıştır bence. Ancak dediğim gibi çekilen filmler ve senaryoları üzerine yeterli bilgim olmadığı için şimdiden bir yorum yapamayacağım. Filmleri görmeden değerlendirme yapmanın yanlış olacağını düşünüyorum.

DENG: *Genel olarak sanatın, özel olarak Sinema Sanatının ve sanatçısının mücadeledeki yeri sizce ne olmalıdır?*

GÜNEY: Bu soruya yanıt verirken, "Sanat sanat için midir, sanat toplum için midir?" sorusundan yola çıkmak gerekiyor. Benim açımdan sanat toplum için olmalıdır. Sanatçı çağının, döneminin tanığıdır; sorunları sanatı aracılığıyla aktarma göreviyle karşı karşıyadır. Sanatçıların bir takım sorumluluklarla yüklü olduğuna inanıyorum. Özellikle sinema sanatı en etkin dallardan bir tanesi. Her sanatçı kendi çapında, kendi olanakları dahilinde, yapabileceği şeyleri yapmalıdır. Kürt sinemacısıysa, kamerasını Kürt halkına çevirmeli; yazarsa eğer, kalemini yine Kürt halkının acılarını, sorunlarını dile getirmekte kullanmalıdır. Ancak kendini de sınırlamamalıdır, tüm dünya halklarının sorunlarına da eğilmeli, duyarsız kalmamalıdır. Kültür ve sanatın, genel mücadele içerisinde etkin, eğitici ve de bilinçlendirici önemli bir rolü vardır.

DENG: *Son dönemlerde Türkiye'de bir takım siyasal gelişmeler yaşanıyor. Bu gelişmeleri Türkiye'ye dönüş gerekçelerinizle birlikte değerlendirebilir misiniz?*

GÜNEY: Yılmaz'ı kaybedeli 7 yıl oluyor. Onun hemen ardından, "Demokrasinin olmadığı, Yılmaz'ın filmlerinin gösterilmediği, insan haklarına ve özgürlüklere yönelik saldırıların, Kürt ulusunun üzerindeki baskı ve kıyımların sürdüğü bir ülkeye ayak basmam" demiştim. Özellikle de Yılmaz'ın filmlerinin oynatılmadığı bir ülkeye. Zaten Yılmaz'ın filmlerinin oynatılması da yukarıda saydığım olaylarla bağlantılı. Bugün Yılmaz'ın filmlerinin oynatılması hemen hemen serbest. **Yol** filmi için de oynayabilir kararı çıktı. Bir tek **Duvar** filmi için henüz başvuru yapmadığımızdan bir şey söyleyemiyorum. Bir de Güney Prodüksiyon olarak Yılmaz'ın ardından, Fransa'da, bir Fransız yönetmen aracılığıyla yaptığımız dökümanter film var. Türkiye'nin yakın tarihi, Yılmaz'ın mücadelesi ve sanatı üzerine çekilen bir film bu. Bu günkü koşullarda bu film kesin oyanayamaz. Ayrıca yine bu günün şartlarında Anti-terör Yasası'na bağlı olarak Yılmaz'ın düşüncelerinin yer aldığı kitapları yayınlanamaz. Yani Yılmaz GÜNEY yasaklı derken Türkiye'deki tüm bu yasakları ve engelleri anlatmak istiyorum. Çünkü bunlar bir bütünün parçaları. Bütün bunlar, ülkedeki genel manzaranın Yılmaz üzerine yansıyan boyutları.

Fakat tüm bunlara rağmen dönme kararı aldım. Evet, Türkiye'ye demokrasi gelmedi. Kürt ulusu bu gün yine baskı altında. Kıyıma, asimilasyona uğratılıyor, şarkılarını söylemeleri hala yasak. Tüm bunlara rağmen dönmem gerekiyordu. Çünkü, Yılmaz'ın filmleri serbest bırakılmıştı, bu filmleri bir mücadele aracı olarak geniş kitlelere ulaştırma göreviyle karşı karşıyaydık ve bunu yapacak olan insanlardan biri de bendim. Köşeme çekilemezdim. Bu işin bizzat içinde olmak benim için, kendime karşı taşıdığım bir sorumluluktu ve mücadeleye devam edecektik. Nitekim bir sürü engellenmelere, baskılara rağmen ve bir çok çevreden destek görmememe rağmen, yalnız başıma bırakılmama rağmen bu işi götürme kararı aldım. Şöyle ki: Bir Yılmaz GÜNEY gecesi, film gösterisi düzenlerken; Yılmaz GÜNEY bir yazardı, Yazarlar Sendikası'na baş vurdum, Yılmaz GÜNEY bir sinemacıydı, Sinemacılar Dernekleri'ne baş vurdum. Bir çok sanatçıya, aydın, ilerici, demokrat kesimlere çağrı yaptım. Nur SÜRER, Halil ERGÜN, Müjdat GEZEN, Azra BALKAN, Kerim AFŞAR gibi bir kaç arkadaş dışında kimseden destek görmedim. Katılım ve ilgi olma-

dı. Bence bunların da esas nedeni, benim Kürt sorunu konusundaki kararlı tavrım, özellikle de İstanbul Gecesi'nde Mehdi ZANA'yı konuşturma kararım ve Kürtçe afiş bastırma niyetim oldu. Daha sonra Kürtçe afiş bastırma olayına polis engel oldu, izin alamadık ama; ben baştan böyle olması gerektiğini, sembolik olarak da olsa Kürtçe afiş basılmasını ve Kürtçe konuşma yapılmasını savunuyordum. Bütün bu kurumlara, insanlara ulaşırken, onlara çağrı yaparken sorunu böyle ortaya koyuyordum. Esas olarak, olayda belirleyici olan bence bu olmuştur. Ama onun dışında, "Yılmaz GÜNEY yeniden halkıyla" dedik ve İstanbul'da, Ankara'da gecelerimize halk çok büyük ilgi gösterdi. 10 yıl yasaklı bırakılan bir sinema sanatçısı olarak bile baksak, Türkiye sinema tarihinde görülmemiş bir olay yaşandı. Ayrıca şunu da belirtmek istiyorum. Benim kesin dönüş yapmak gibi bir kararım henüz yok. Bu tür işleri organize etmek için burada bulunuyorum.

DENG: *Film gösterimleri ve buna bağlı olarak bir Vakıf kurma çabalarınızın olduğunu biliyoruz. Bu çalışmalara başlarken neyi hedefliyordunuz ve nasıl tepkiler aldınız?*

GÜNEY: Henüz film gösterimleriyle ilgili olarak sağlıklı bir değerlendirme yapabilecek durumda değiliz. Çünkü daha önümüzde Adana, İzmir, Diyarbakır ve Almanya'da yapacağımız gösterimler var. Ancak yalnızca İstanbul ve Ankara açısından değerlendirirsek, ben çok olumlu buldum. Daha önce de belirttiğim gibi, halkın yakın desteği, ilgisi, sıcak yaklaşımı sözkonusuydu ve bu 10 yıllık bir aradan sonra başka bir kimseye, herhangi bir filme kolay kolay nasip olmayacak bir olaydı diye düşünüyorum. Tabi bu, Yılmaz'ın bu güne kadar sadece bir sanatçı olarak görülmemiş olmasına bağlı. Yılmaz aynı zamanda bir mücadele insanıydı. Bu olayda da bir çok insan ona bir vefa borcunun ötesinde, demokrasi ve özgürlüklere olan bağlılığından ötürü ilgi gösterdi. Geldi, filmini izledi. Genç kuşaklar, onu hiç tanımayan, sadece adını duymuş insanlar gelip izlediler. Hatta Açık Hava Tiyatrosu ilk tutulduğu zaman bana, "Orası 4-5 bin insan alıyor, sen 10 yıldan sonra nasıl cesaret edebiliyorsun?" dendi. Ben de, "4-5 bin kişilik yeri tutacağız. Oraya 300 kişi de gelse biz üzerimize düşen görevi yerine getirmiş olacağız. Eğer gelmezlerse sorun onların olacak, bizim değil." diye yanıtlamıştım. Nitekim benim öngörüm doğru çıktı ve salonlar gelen insanlarla doldu. Gerçekten bu çok duygulandırıcı ve anlamlı bir olaydı.

Bunun yanında Yılmaz GÜNEY, büyük kıyıma uğratılmış bir sanatçı. 104 tane filminin negatifi yok edilmiş bu gün, akibetleri meçhul. Yani 104 tane çocuğu katledilmiş bu sanatçının. Bu, bir sanatçı için çok acı bir şey. Çünkü gerçekten, sanat eserleri, sanatçının çocuklarıdır. Kendisi yaratmış, kendisi üretmiş, kendisi doğurmuştur bu ürünleri. Yılmaz GÜNEY her şeyden önce böyle korkunç bir haksızlığa uğramış. Canlarını kurtarabildiğimiz 10-12 filmi var. Bunların da bir kısmının negatiflerinin tamire ihtiyacı var. Çünkü bu negatifler aşınmış vaziyette ve ölüyorlar. Yani artık kullanılamayacak hale gelmiş bulunuyorlar. Onarımları için astronomik rakamlar gerekiyor. Çünkü çok ince, hassas, özel laboratuarlarda yapılması gereken çok zor bir iş. Kuracağımız Vakıf her şeyden önce, bir kurum olarak bunları ele alacak. Yılmaz GÜNEY'in eskiyen filmlerinin onarılması, arşivlenmesi, bulunabilecek eserlerinin toparlanması, bir araya getirilmesi gibi. Tabi yine esas amaçlarından bir tanesi de, Yılmaz GÜNEY'in insanlığa ulaştırmak istediği mesajını sürekli kitlelere taşıma çabası içinde olmak. Yanlız ben, Vakıf sadece bu olayla sınırlı kalsın istemiyorum. Türkiye genel kültür ve sanat mücadelesinde de etkin bir rol oynasın istiyorum. Çünkü, Yılmaz GÜNEY kurumlaştırılabilinirse eğer, bu, geçmişin mirasıyla birlikte Türkiye kültür ve sanat mücadelesinde onurlu bir mevzi olacaktır. Bunun dışında neler yapabileceğimizi kesin hatlarıyla ancak önümüzdeki aylarda açıklayabiliriz.

DENG: *Basından da izlediğimiz kadarıyla siz Körfez Savaşı sonrasında Irak Kürdistan'ında incelemelerde bulundunuz. Bu incelemeler sırasındaki izlenimlerinizi aktarabilir misiniz?*

GÜNEY: O dönemde, Kürt halkının acısına seyirci olarak kalmamanın gerekliliği beni böyle bir çalışmaya itti. Olaylara sadece seyirci kalamazdım. Bir şeyler yapmak gerektiğine inandım. Ne yapabileceğimi düşündüm. Gönüllü hemşirelik, doktorluk gibi işler yapamazdım; çünkü bu tür vasıflara sahip değildim. An-

cak sinemanın, kameranın tanıklık gücünü kullanabilirdik. Gidip, o dönem orada yaşanan olayları, acıları, ileriki kuşaklara aktarma amacıyla kanıtlayabiliriz diye düşündüm. Gitme kararım çok ani oldu. 3-5 gün içerisinde, bir film ekibiyle birlikte, 40 ton battaniye ve ilaçla yüklü bir kargo uçağıyla bölgeye gittik. Yaptığımız incelemeler sırasında 10 saatlik bir dökümanter film çekimi gerçekleştirdik ve bizim çektiğimiz filmlerin bir kısmı Avrupa Televizyonlarında anında yayınlandı. Bu çabanın kamuoyunu enforme etmek açısından önemli olduğuna inanıyorum.

Gördüklerim benim için müthiş manzaralardı. Orada, bizzat yaşanan şeylerin içinde olmak, oradaki hayatın gerçeğinin içinde olmak çok farklı etkiler yaratıyor. Kürdistan'da yaşadığım o günler, hayatımın en unutulmaz olaylarından biriydi.

Ayrıca benim açımdan o günlerin en önemli olaylarından biri de şuydu ve o endişeyle ayrıldım bölgeden: Her şeyleri yakılmış-yıkılmış bir halk gördüm orada. Yani her şeyi yeni baştan kurmaları gerekiyor. Her şeye yeni baştan, sıfırdan başlamaları gerekiyor ve orada tek başlarınalar. Hatta, "Keşke oraya seferberlik ilan edilse; dünyadaki Kürtlere, Türklere, bütün uluslardan, halklardan insanlara, ellerinden gelen şeyleri gidip orada yapmaları için bir çağrı yapılsa" diye düşündüm. Çünkü gerçekten, bir ülkenin yeni baştan kurulması sözkonusuydu.

DENG: *Türkiye'de demokrasinin kurumlaşması, Kürt sorununun çözümü gibi son dönemlerde özellikle çok tartışılan konuları, dünyada ve Ortadoğu'da yakın zamanda yaşanan değişimleri de değerlendirerek yorumlayabilir misiniz?*

GÜNEY: Şu anda bir mücadele söz konusu. Fakat onların stratejilerini, yöntemlerini ben benimsemiyorum. Ancak orada yıllardır ezilen bir ulusun çocukları var, bu işe baş koyuyorlar. Ben, bu genç ve inanmış insanlara saygı duyuyorum. Şiddete devlet şiddetle karşılık veriyor. Şiddete şiddetle karşılık verilmesine ben karşıyım. Bu insanlara korkunç silahlarla karşılık veriliyor, av hayvanları gibi öldürülüyorlar, tuzaklara düşürülüyorlar. İnsan olan herkesin tepkiyle karşılaması gereken şeyler yaşanıyor.

Bence bu yöntemle bir sonuca varılması zordur. Bu gidiş olumsuz gelişmelere neden oluyor. Oradaki insanlar üzerindeki baskıların artmasına, bir takım insanlık dışı uygulamalar yapılırken, bu olayların bahane gösterilmesine, toplumda, kamuoyunda, giderek kendilerini haklı kılma anlayışının yerleşmesine neden oluyor.

Demokrasi nasıl yerleşecek? Bu hepimizin kafasındaki soru. Bence demokratik yöntemleri hiç elden bırakmamak, özellikle uluslararası planda bunu çok iyi yürütmek, sorunları uluslararası plana ulaştırmak lazım. Ancak bu gün, dünyada şiddet eylemleri her zaman tepkiyle, antipatiyle karşılanıyor. Uluslararası planda enformasyon ne kadar etkili kılınırsa, uluslararası çevreler ve kurumlar, -ki bunlar insan hakları dernekleri, senato ve benzeri bir takım kuruluşlar bünyesinde çalışan kurumlar vb. dir- ne kadar ikna edilebilinirse, Türkiye'ye baskı o oranda artacaktır. Bunun yanında Türkiye'de bir demokrasi tiyatrosu oynanıyor. "141, 142'yi kaldırdık, düşünce suçu yoktur" diyorlar, arkasından Anti-terör Yasası'nı getiriyorlar. "Kürtçe serbesttir" diyorlar, öte taraftan uygulamalarda, en basitinden Kürtçe kasetleri yasaklıyorlar. Mümkün olduğunca bunları teşhir etmek, bunların üzerine gitmek gerekiyor bence.

Tabi esas olarak, Türkiye'de demokrasiyi kurumlaştıracak olan, Türk ve Kürt halklarının demokrasi güçlerinin mücadelesi ve sıkı birlikteliği olacaktır. Özellikle bu gün, halklar arasından suni düşmanlıkların yaratılmaya çalışıldığı bir dönemde, birliktelikler daha da önem kazanıyor.

DENG: *Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?*

GÜNEY: Tüm duyarlı insanlardan, Yılmaz'la ilgili kartpostaldan afişe, film kopyasına, mektuplara kadar varsa, ellerinde bulunan dökümanları bize iletmelerini istiyorum. Ayrıca size teşekkür ediyorum. Tüm dostlara selamlar, sevgiler. Başarılar diliyorum.

DENG: *Biz teşekkür ederiz.*

ALMANYA'DA YILMAZ GÜNEY VAKFI'NA DESTEK GECELERİ

11 Ekim 1991 Hamburg Sporthalle, 12 Ekim 1991 Böblingen Sporthalle, 13 Ekim 1991 Köln Sporthalle

KATILANLAR: Şivan - Gulistan, Grup Yorum, Selda, Ahmet Kaya, Nur Sürer, Halil Ergün, Müjdat Gezen, Mehdi Zana, Server Tanilli, Muzaffer Erdost, Vera Hikmet.

DEVLET TERÖRÜNE KARŞI KİTLESEL MÜCADELE YÜKSELİYOR

N. DARA

Kürt Hak ve Özgürlükler Girişim Komitesi'nin Telgraf Eylemi

TC Devleti'nin, Kürt halkı üzerindeki baskı ve sindirme politikaları gün geçtikçe azgınlaşıyor. Daha dün HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat AYDIN'ın, sonrasında HEP Diyarbakır İl Delegesi Remzi İL'in hunharca katledilişi belleklerde tazeliğini korurken; bu gün, ulusal güvenlik adı altında Güney Kürdistan halkımıza karşı askeri operasyonlara girişiliyor. Özellikle Güney Kürdistan'da yaşayan sivil insanlara yönelik olarak girişilen bu operasyonlar, TC Devleti'nin ırkçı-şoven politikalarını bir kez daha gözler önüne sermektedir. Buna karşın Kürt halkının özgürlük ve demokrasi güçleri, TC'nin bu ırkçı-şoven politikalarını teşhir etme yönünde bir çok eylemlilikler içine girdiler. Bunlardan biri de, Kürt Hak ve Özgürlükler Girişim Komitesi'nin 13.8.1991 tarihinde düzenlediği telgraf eylemiydi. Yaklaşık 50 kişilik bir kitlenin katılımıyla İst. Sirkeci Büyük Postane'den gerçekleştirilen eylem, hazırlanan basın açıklamasının dağıtılmasıyla başladı. Basın açıklamasında özetle;

"Kürtler bir kez daha soykırım tehdidi ile karşı karşıya gelmiş bulunmaktadır. Başka TC Devleti olmak üzere, bölge devletleri tarafından ulusal güvenlik, sıcak takip gibi gerekçelerle Kürt toprakları bombalanıyor. Askeri operasyonlar düzenleniyor, sivil halk katlediliyor.

Bugün Kürtlere karşı yapılmakta olan ilan edilmemiş bir savaştır. Her türlü insanlık dışı kural egemen olmaktadır. Gerek insan hakları, gerekse uluslararası hukuk ilkeleri bakımından yapılmakta olan soykırım hazırlıklarının birer insanlık suçu olduğu açığa çıkmaktadır." deniliyordu. Daha sonra Birleşmiş Milletler Temsilciliği'ne çekilmek üzere hazırlanan telgrafların çekimine geçildi. Telgraf metni ise şöyleydi:

"TC Devletince düzenlenen, Kürt halkının imhasına yönelik askeri operasyonlara son verilmesi için başta BM olmak üzere tüm uluslararası kuruluşları göreve çağırıyor, operasyonları protesto ediyorum." Eylem bittikten sonra dağılan kitleye polisin müdahalesi sonucu, Kürt Hak ve Özgürlükler Girişim Komitesi Üyeleri Fatma KARAHAN, Kurtuluş PARLAK, Rıfat SEFALİ, Ahmet ALAN gözaltına alındı. Gözaltına alınan 4 kişi, Siyasi Şube'de 3 gün sorgulandıktan sonra çıkarıldıkları İst. DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldılar. Olaydan bir süre sonra ise telgraf çekenler hakkında İstanbul DGM Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

Devlet Terörü Yasası'na Karşı Temel Hak ve Özgürlükler Mitingi

141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılmasıyla birlikte yürürlüğe konan ve tüm özellikleriyle faşist zihniyetin bir yansıması olan "Terörle Mücadele Yasası"na karşı tepkiler sürüyor. Yasanın çıkışından bu güne, yasaya karşı yoğun bir kampanya yürüten İHD İstanbul Şubesi, uzun çabalar sonucu aldığı "izin"le 8 Eylül 1991 günü Şişli Abide-i Hürriyet Meydanı'nda bir miting yaptı. Yaklaşık 1000 kişinin katıldığı mitinge valilik tarafından son anda "izin" verildi. Bu, mitingin propogandasının yeterince yapılamaması ve dolayısıyla katılımın düşük olmasının temel faktörüydü. Miting alanının çevresi polis kordonuyla çevrilmişti. Mitinge katılmak için alana gelen kitle polis tarafından iki kez aramadan geçirildi.

Mitingde ilk olarak İHD İstanbul Şubesi Başkanı Av. Ercan KANAR konuştu. KANAR konuşmasında özetle şunları söyledi:

"Anti-terör yasası, Kürt halkı üzerinde bir baskı aracı olmuştur. Kürt halkının ulusal ve demokratik hakları için yaptığı her davranış ceza tehdidi altında bırakılmıştır. Bu yasa düşünce özgürlüğünü, sendikaların kendi iradeleriyle toplu sözleşme imzalama ve grev yapma haklarını, partilerin kendi programları doğrultusunda faaliyette bulunmalarını engellemiştir. Bunun ötesinde egemenler, son seçim yasasıyla kitlelerin istedikleri partiye oy verme haklarını da ellerinden almıştır.

Son birbuçuk ay içinde yaklaşık 50'ye yakın insan bu yasa sonucu yaşamını yitirmiştir. Yapılan ev baskınları ve sokak infazları sırasında silahsız insanlar öldürülmüştür. Demokratik bir hukuk devletinde ölü ele geçirmeler, gerekçesi ne olursa olsun terördür. Terörle Mücadele Yasası'yla beraber insanlarımız terörist ilan edilmişlerdir. Her eleştiri yapan, tenkid eden cezaevine girme tehlikesiyle karşı karşıyadır. İsmail BEŞİKÇİ, 141-142'den düşünce suçlusu olarak yargılanırken, bu yeni yasayla beraber terörist olarak yargılanıyor. Gazeteci ve yazarlar da bu yasayla düşünce suçlusu olmaktan çıkıp, terörist ilan edilmişlerdir.

Kalemlere de yasak konulmuş, basın güdümlü hale getirilmek istenmiştir.

Anti-terör yayasıyla işkencecilik imtiyazlı bir meslek haline getirilmiştir. İşkenceciler hakkında dava açmak yasaklanmıştır. Anti-terör yasası, insan haklarıyla mücadele, demokrasiyle mücadele yasası olmuştur. Anayasa Mahkemesi tarihsel bir görevle karşı karşıyadır. Vereceği karar, yasama organının yürütmeden bağımsız olap olmadığının bir göstergesi olacaktır. Bu yasa tarihin çöplüğüne atılmalıdır ve bu Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla değil, hepimizin (işçiler, köylüler, aydınlar, esnaflar v.b.) mücadelesiyle olacaktır.

Gelecek özgürlük savaşçılarının olacaktır."

İstanbul'da kitleler haykırıyor: "Anti-terör Yasası'na Hayır!" *(Foto DENG)*

Mitingde daha sonra söz alan gazeteci Ragıp DURAN, özellikle Terörle Mücadele Yasası'nın basına yönelik boyutunu irdeledi. Bu yasanın basını susturma yasası olduğunu belirtti. Haber alma ve bilgi edinme özgürlüğünün kısıtlanmasından dolayı gazetecilerin okuyucularına doğru haber ulaştıramadıklarını vurgulayan DURAN; değişik eylem biçimlerinden sonra gerekirse günlük basının boykot edilmesini, günlük gazetetelerin alınmamasını önerdi.

İHD Genel Başkanı Nevzat HELVACI ise konuşmasında, Kürt halkı üzerindeki anti-demokratik uygulamaların, fiili infazların, İHD Şubelerinin bombalanmalarının, insan hakları savunucularının tehdit altında olmalarının ve cezaevlerindeki zindancılık anlayışının Anti-terör yasasıyla daha da boyutlandığını vurgulayarak, bu yasanın kaldırılması gerektiğini belirtti.

Hava-İş Sendikası Genel Başkanı Atilla AYÇİN mitingde yaptığı konuşmada, Kürt halkı üzerinde baskı uygulayan, sokak infazları yapanların asıl teröristler olduklarını ve bunların Ankara'da meclis duvarları içerisinde oturduklarını belirtti. Şimdi emekten bahsedenlerin, sendikalaşmayı savunanların seçim zamanı geldiğinde meclise girebilmek için raksettiklerini söyledi.

AYÇİN konuşmasını "Kürt halkının bağımsızlık mücadelesini engelleyen, işçilerin hak aramasına engel olan bu insanlara, seçim yasasına ve Anti-terör yasasına karşı Kürt ve Türk halklarıyla birlikte hayır demek zorundayız" sözleriyle bitirdi.

Mitingde daha sonra söz alan Eşber YAĞMURDERELİ, düşünce suçundan dolayı yargılanıp tutuklu kaldığını, yeni yasayla serbest bırakıldığını, ancak 125. maddeden yargılanan arkadaşlarının içeride kaldığını söyleyerek, bu haksızlığın giderilmesi gerektiğini belirtti.

Mitingde son olarak söz alan Tabibler Odası İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Şükran AKIN, İHD ile ortak çalışmalarını sürdüreceklerini vurgulayarak, komisyonlarının yaptığı çalışmalardan örnekler verdi.

Konuşmacıların yanısıra sanatçı Ferhat TUNÇ'da söylediği şarkılarla kitleyi coşturdu. Kitle Ferhat Tunç'un söylediği şarkılara gerek vokal yaparak, gerekse halay çekerek eşlik etti.

Mitinge; Eğit- Der İstanbul Şubesi, Segura işçileri, Tüm Sağlık-Senliler, PTT Memurları Sendikal Yürütme Komisyonu, İÖDF, Tüm Bel-Sen Genel Merkezi, Eğit-Sen Genel Merkezi yolladıkları mesajlarla dayanışma gösterdiler.

Bunun yanında mitingde Tertip Komitesi'nce belirlenen; Yaşama Hakkına Saygı-Terör Yasasına Hayır-Kürt Tutsaklara Özgürlük-İdam Cinayettir-İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek-İşçilerin Grev Hakkı Engellenemez sloganlarının yanısıra; Bıji Azadi, Bımre Koleti-Bıji Azadiya Kurdıstan-Kürdistan Faşizme Mezar Olacak-Vedat AYDIN Namıre sloganları atıldı.

Miting sırasında Hicran İLVAN gerekçe gösterilmeden, Cemal ÖZÇELİK, Salih KAYMAK, Mahmut METİN'de yapılan arama sonucu üzerlerinde Vedat AYDIN'ın resimleri bulundurdukları gerekçesiyle gözaltına alındılar. Gözaltılar İHD yetkilileri ve kitle tarafından protesto edildi.

SEGURA İŞÇİLERİ'NİN ONURLU DİRENİŞİ SÜRECEK

Mahmut DİCLE

17 Eylül 1990'da Kore-İtalya ortaklığıyla kurulan Segura Tekstil Fabrikası'nda -işçi kıyımından önce- 420 işçi çalışmaktaydı. Kuruluş süreci henüz 11 aylık olan bu işyerinin işçi alımında dikkat ettiği; "Vasıfsız işçi, zorunlu iki aylık branş eğitimi, yaş sınırlaması, mesainin günde ortalama 9-10 saati bulması, aylık maaşların 250-500.000 TL arasında değişmesi ve Türk-İş'e bağlı Teksif-İş Sendikası'na üye olan işçilerin beş aylık müracaatlarına rağmen ilgili sendikanın Çalışma Bölgesinden henüz yasal yetki almadığından işçilerin ekonomik-sosyal haklarına yönelik yasal-hukuki işlevler yapamaması" gibi hususlar Segura İşçilerinin çalışma koşullarının anlaşılmasına yeter ölçüde bilgilerdir.

Bütünüyle işverenin belirlediği çalışma koşullarından oluşan bu üretim sürecinde, çoğunluğunu bayan işçilerin oluşturduğu 16-20 yaş gurubunda olan genç Segura İşçilerinin henüz tanıştıkları onurlu sınıfsal mücadelelerinin kısa sürede boyutlanıp eyleme dönüşmesine sebep olan, işverenin bardağı taşıran marifetlerini şöyle sıralamak mümkün:

İşçiler, koşullarının az da olsa iyileştirilmesi amacıyla, çözüm olacağına inandıkları ilgili sendikalarına 91'in Nisan ayında başvuruda bulunmalarına rağmen, yetki alınamamıştır. Sendikal çalışmalardan haberdar olan işveren, bunu fırsat bilerek önce etkin 4 işçiyi, daha sonra sendikalaşma çalışmalarına katılan veya girişimde bulunanlar dahil bir çok işçiyi birer birer işten atmaya başlar. En son atılanlarla birlikte işinden olanların toplam sayısı 70'i bulur. Bu sayının daha da yükselebileceği endişesi işçiler tarafından dile getirilir. Çünkü, işçilerin çoğunun sendikalaşma ve sosyal haklara yönelik çabaları vardır.

Henüz işçilerin işbaşı sürecinde, özellikle çocuk denecek yaşta olan işçilere maddi ve psikolojik baskılar yoğun bir şekilde sürdürülür, işten atma ve fişleme gibi korkutma taktikleri uygulanır.

Çalışma koşulları alabildiğine ağırlaşır ve önceleri söz verildiği halde ücretlerde istenilen iyileşme görülmez.

Olayları boyutlandıran son gelişme ise, 22.08.1991 tarihinde işçilerde görülen zehirlenme olayıdır. Zehirlenen işçilerin toplam sayısı 150 olup, hastaneye gönderilen 80 kişiden 25'i müşahade altında hala tedavi görmektedirler.

Tüm bu gelişmeler üzerine Segura Tekstil Fabrikası'nda oturma eylemine başlayan işçilerin zehirlenme olayıyla ilgili anlatımları şöyle;

Zehirlenme olayı ilk olarak 17 Ağustos günü görülür. Yaklaşık 15 işçi işyeri doktoruna çıkar. Hasta olduklarını ve vizite kağıdı istediklerini belirtirler. Doktor ise, ağrı kesici ilaçlarla işçileri geri yollar ve işçilere "yalancı" türü sözlü ithamlarda bulunur. 18 Ağustos Perşembe günü hasta işçi sayısı artar. İşçiler tekrar işyeri doktoruna gönderilirler. Aynı katı tutumunu sürdüren doktor işçileri azarlar. 19 Ağustos Cuma günü öğlen yemeğine doğru rahatsızlıkları ciddi boyutlarda seyreden işçiler, bulundukları yerlerde baygınlık geçirmelerine rağmen yabancı menşeyli işveren ve maaşlı doktoru hala işin ciddiyetinden uzak, olayları önemsemeyen tavırlarında diretirler. Ancak, Cuma ve Cumartesi günleri hastalar yetkililerce Kartal SSK Meslek Hastalıkları Hastanesi'ne kaldırılırlar. Gerekli tıbbi müdahaleler yapılır. Tüm bu gelişmeler olurken işveren "İş Kazası Raporu" düzenlenmesine şiddetle karşı çıkar. Varolan rahatsızlıkların "işyeri dışında gelişmiş olabileceği" yönünde, mantıki hiç bir dayanağı olmayan bir başka yalan yöntemiyle, olayı kendince değerlendirir.

Vizite Kağıdı'nın hala verilmediğini belirten Segura İşçilerinden S. K., 12 gün hastanede kaldığını, kendisinin bizzat işveren tarafından hastaneye gönderilmesine karşın İş Kazası Raporu'nu alamadığını vurgulayarak; aylığının 500.000 lira olduğunu, işverenin kendisini işten atmamasının sebebinin ise işyerinde üretimdeki konumunun işverence çok iyi bilinmesinden kaynaklandığını, ailesinin maddi yaşamına katkı amacıyla düşük ücretle çalışmak zorunda kaldığını söylüyor. 1975 doğumlu olan bu genç işçi, hastalığının hala sürmesine rağmen işçi arkadaşlarına destek amacıyla iş yeri önündeki eylem alanına gelip haklı mücadelesini sürdüreceğini dile getiriyor.

Genç Kararlı İşçiler Kısa Süreli de Olsa Eylemleriyle Segura İşverininin Korkulu Rüyası Oldular

Segura işçileri 24.08.1991 tarihinde fabrika bahçesinde, "Atılan tüm işçilerin geri alınması, işyerindeki sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve hastalanan arkadaşlarının vizite ve benzeri haklarının verilmesi" talepleriyle oturma eylemine başlarlar. Bu süreçte Teksif-İş Eyüp Şube Başkanı Hayrettin DEVRİMÖZ fabrikaya gelerek, "Arkadaşlar, her eylemin bir sınırı vardır. Siz gerekli mesajı işverene verdiniz. Bir yetkim olmasa da, işverenle sizin adınıza görüşeceğim. Fakat sonuç olumlu da, olumsuz da olsa fabrikaya girin ve işbaşı yapın" yönünde bir açıklama yapar. Buna karşın işçiler, arkadaşları işe alınmadan, sağlık koşulları düzeltilmeden, bu konularda teminat verilmeden işbaşı yapmayacaklarını kararlı bir şekilde savunurlar.

Sendika başkanı işverenle bir kez daha görüşme yapıp geri geldiğinde, atılan işçiler dahil ertesi gün herkesin işbaşı yapabileceğini duyurur. Daha sonra işçiler fabrikayı "ertesi gün tekrar gelmek" koşuluyla terkederler.

Ertesi gün servis araçlarına rastlayamayan işçiler başka araçlara binerek işyerine gelirler. Fabrikanın kapı-

Segura İşçileri "Yaşasın İşçilerin Birliği!" şiarıyla mücadele ediyor (Foto DENG)

sının kapalı olması yanında panoda asılı olan "Fabrika tadilat dolayısıyla 3 gün kapalıdır" yazısını görürler. Bu sırada bir servis aracının fabrika bahçesine girişini fırsat bilen işçiler bahçeye girerek oturma eylemlerine burada devam ederler. İlerleyen saatlerde bölgede çok sayıda polis ekipleri görülmeye başlanır. Polis amirinin, "Şimdi dağılın, yarın tümünüz gelip işbaşı yapın." demesine karşın işçiler Genel Müdürlüğün istenilen açıklamayı yapmasını isterler. Polis amiri işverenle görüştükten sonra; "Tamam. Bu gün gidin, yarın gelip işbaşı yapın" yönündeki açıklamasının tekrarlar. Bu arada işçilere, "bir günlük ücretli izin" yazılı kağıtlar kaşeli ve mühürlü olarak dağıtılır. İşçilerin bir gün önceki olaylardan dolayı güvensizliklerini sürekli belirtmelerine karşın amir, "Ben polisim, polis deyince devlet akla gelir. Sizin devlete güveniniz yok mu? Bu gün gidin, yarın gelin. Eğer geldiğinizde kapılar kapalıysa, biz açmasını biliriz" der. "Kendinden emin" bu resmi görevli, işçi kitlesine yönelik "Bir Koreli için tek Türk kızını dahi coplamam" şiarını dile getirmeyi de ihmal etmez.

Genç işçiler kaşeli-mühürlü "bir günlük izin kağıdı" ile, o gün saat 13.00'de tekrar evlerine dönerler. Takip eden gün, yine servis araçlarına rastlanmaz. İşçiler yine kendi imkanlarıyla işyerine gelip fabrikanın kapısının önünde oturma eylemine devam ederler. Polis, her 10-15 dakikada bir "dağılın, yaptığınız yasalara aykırıdır" anonsları ile kitleye gözdağı vererek korkutmaya çalışır. Bu durum 17.30'a kadar sürer. Saat 18.00 sıralarında resmi, sivil polis ve çevik kuvvetten oluşan kolluk güçleri, coplarıyla, tüm marifetlerini sergileyerek, hamile kadın, çoluk-çocuk demeden döverek ortalığı savaş alanına döndürme yeteneklerini bir kez daha sergilerler. Bu arada basın mensupları da dayaktan nasiplerini alırlar. Olaylar sırasında çok miktarda işçi de gözaltına alınır.

Tüm bu gelişmelerin akabinde, işçiler demokratik kamuoyunun olaya duyarlı kılınması amacıyla HEP Kartal İlçe Binası'nda 3 günlük açlık grevine başlarlar. İşçiler açlık grevine başlarlarken yaptıkları basın açıklamasında yaşanan olayların bir özetini yaptıktan sonra, taleplerini şöyle dile getirdiler:

"1) 23.8.1991 tarihinde hiç bir gerekçe gösterilmeden iş akitlerine son verilen dört işçi arkadaşın işe geri alınması.

2) Çalışmış olduğumuz fabrikada uzun süreden beri sebebinin ne olduğunu bilmediğimiz rahatsızlıklar ve en son olarak 22.8.1991 tarihinde kamuoyunun da bildiği gibi meydana gelen 150 işçi arkadaşın zehirlenme sebeplerinin açıklanması ve fabrikanın sağlık taramasından geçirilip sağlıklı bir çalışma ortamının sağlanması.

3) Bundan böyle çalıştığımız fabrikada iş güvenliği ve iş güvencesinin verilmesi.

Bu sebeplerden dolayı;

Sendikal hakkımızı gaspeden işverenin keyfi bir şekilde hiç bir gerekçe göstermeden 23.8.1991 tarihinde 4, daha önce de 3 arkadaşımızı işten çıkarması yanlış uygulamalarına son vermesi. Yukarıda belirttiğimiz taleplerin gerçekleşmesi için:

BİZ SEGURA TEKSTİL FABRİKASI İŞÇİLERİ DÖNÜŞÜMLÜ OLARAK 3 GÜN KARTAL İLÇESİ HEP BİNASINDA AÇLIK GREVİ BAŞLATTIĞIMIZI KAMUOYUNA BİLDİRİYOR VE DESTEĞİNİ BEKLİYORUZ.

BU HAKLI DAVAMIZDA BİZLERE DESTEK OLAN TÜM PARTİ, SENDİKA VE KİTLE ÖRGÜTLERİNE VE KARTAL HALKINA TEŞEKKÜRLERİMİZİ BİLDİRİR, YARDIMLARINI BEKLERİZ...

İŞÇİ KIYIMINA SON...

YAŞASIN İŞÇİLERİN BİRLİĞİ..."

Segura İşçileri, kamuoyunun, duyarlı olabilecek insanların desteğinin istenilen düzeyde olmamasından ve kendilerinin henüz bu mücadelede yeni olmalarından kaynaklanan nedenlerle şimdilik zorunlu olarak işbaşı yaptıklarını belirtiyorlar. Ancak işçilerin ortak amacı "hak verilmez alınır" şiarıyla sınıfsal mücadelelerinin ilk sınavının değerlendirmesini en doğru biçimde yapıp onurlu ve haklı mücadelelerini sürdürmek.

SEYYAR SATICILAR VE DEVLET TERÖRÜ

"Biz Kürtler vatanımızda insanca ve özgür yaşamak istiyoruz"

Muhabirimiz ***İlhan IŞIKTAŞ****, İstanbul Aksaray çevresinde çalışan bir gurup seyyar satıcıyla çalışma koşulları ve karşılaştıkları sorunlar üzerine bir söyleşi yaptı. Bu tür çabaların, bu insanların karşı karşıya oldukları baskıları kamuoyuna yansıtabilmek, üzerlerindeki terörü teşhir edebilmek , basının ve kamuoyunun duyarlılığını sağlayabilmek açısından katkısı olacağına inanıyoruz. Muhabirimizin seyyar satıcılara sorduğu soruları ve aldığı yanıtları yorumsuz olarak okurlarımıza sunuyoruz.*

DENG

Sorular:

1- *Nerelisiniz, İstanbul'a ne zaman geldiniz?*
2- *İstanbul'a göç etmenizi gerektiren nedenler nelerdir?*
3- *Burada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?*
4- *Sizce, size yapılan baskıların nedenleri nelerdir?*
5- *Memleketinize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?*

AYHAN BAYKARA: Siirt Eruh doğumluyum. Kan davası nedeniyle 20 yıl önce İstanbul'a geldik. O günden beri arabacılık yapıyorum. Ben genellikle mahalle arasında malımı satıyorum. Bazan zabıta ve polise denk geliyorum. Nerelisin diye soruyorlar. Siirtli olduğum için baskı yapıyorlar.

Elbette Kürt olduğum için baskı görüyorum. Konyalı ve Niğdelilerle aynı işi yaptığımız halde onların arabalarını almazlarken, biz Kürt olduğumuz için bize zarar veriyorlar. Araba ve mallarımızı alıyorlar. Ekip arabasına alındığım zaman, hiç bir şey sormadan saldırıyorlar. Bana konuşma fırsatı bile vermiyorlar ve beni "terörist" olmakla suçluyorlar. Oysa benim okur-yazarlığım bile yoktur. Benden aldıkları araba ve malları başkalarına satıyorlar ve bizi birbirimize düşürüyorlar. İnsanlar arasında ayırım yapmalarına çok kızıyorum.

SEMİH DEMİR: Siirt Eruh doğumluyum. Biz altı yıldan beridir İstanbul'dayız. Baskıdan, zulümden dolayı buraya geldik. Köyde huzur kalmamıştı. Biz 17 nüfus olarak İstanbul'a geldik. Evde, çalışan yalnız 2 kardeşiz. Annem ve babam ihtiyardırlar. Biz onlara bakıyoruz.

Baskın sırasında yakaladıklarında, önce kimliğimizi alıyorlar. Siirt yazıyorsa karakola götürüyorlar. Karakolda bizi sıra dayağına çekiyorlar. Bize yapmadıkları hakareti bırakmıyorlar. Mesela, "Ulan köpekler niçin geldiniz? Geldiğiniz yere gidin. Dağa çıkın hanzolar" gibi sözler söylüyorlar. Paramızı alıp öyle serbest bırakıyorlar.

Orada zulüm, burada zulüm. Bir defasında polisler, "avanta parasını sen topla" dediler. Ben toplamadım. Bunun üzerine beni dövdüler. Para vermeyenlerin arabalarının lastiklerini bıçakla kesiyorlar. Geçen gün polis bizi kovalarken, içlerinden biri eline bir kavun geçirmiş, kavunu kafama attı. Tam iki saat yerde baygın kalmışım. O gün terazimi aldılar. Arkadaş bir karton Marlboro verdi, ondan sonra terazimi geri verdiler. Şimdi köyde hayat kalmadı. Eğer savaş biterse hemen köye döneriz. Burada şerefimizi kaybettik.

MEHMET ŞAFAK: Siirt Eruh doğumluyum. Devletin zulmünden dolayı buraya geldim. Oralarda ölüm oluyordu, bizi rahat bırakmıyorlardı. 1985 yılında İstanbul'a geldim. Bir süre çalıştıktan sonra askere gittim. Askerlik bittikten sonra köye döndüm. Köyde her gün bize içtima yaptırıyorlardı. Karakola alıyorlar ve işkence ediyorlardı. Beni çok zorladılar ama korucu olmadım. Zaten bizim köyde hiç kimse korucu olmadı. Ben köyümde insanca yaşamak istiyorum. Köyde askerlerin köpekleri var. Tavuk, horoz, hindi ne varsa parçalayıp yiyorlardı. Askerler köpeklerini çeşmeye getirdiklerinde, halk

Gerçek terörist köyde asker, burada da polistir. Bunlar terörün hocasıdır.

askerden çok köpeklerinden korkardı. Köyde askerler bizi "terörist" olarak görüyorlardı. Gerçek terörist köyde asker, burada da polistir. Bunlar terörün hocasıdır. Ben orada daha fazla dayanamadım, tekrar İstanbul'a geldim. Burada da biz Kürtlere aynı zulüm var. Bu defa zabıta ve polis. Biri malımıza, biri canımıza. Burada bir iş kurmaya gücüm olmadığı için gene mecburen arabacılık yapmaya başladım. Polisler bizi yakaladıklarında, "Neye geldiniz? Burada çalışıp teröristlere para yolluyorsunuz." sözleriyle, "orospu çocukları, hayvan oğlu hayvanlar" gibi küfürler ediyorlar. Bize düşman gibi saldırıyorlar. Arabalarımızı parçalıyorlar, lastiklerini kesiyorlar.

Devlet Kürtlerin ne için mücadele ettiğini biliyor, ama çözmüyor. Çözmediği müddetçe, baskı da devam ettiği sürece bu savaş da, göç de durmaz, devam eder.

Devlet eğer göçü engellemek istiyorsa Kürt sorununu çözsün. Doğuda şu anda var olan savaşı durdurmak lazım. Kürtler de insandır. Devlet Kürtlerin ne için mücadele ettiğini biliyor, ama çözmüyor. Çözmediği müddetçe, baskı da devam ettiği sürece bu savaş da, göç de durmaz, devam eder. İleride daha büyük felaketler olabilir. Kürt olduğumuz için burada 4 kişi, 5 kişi bir parkta, bir kahvede oturup konuşamıyoruz. Bir kimlik kontrolü olduğu zaman, Siirt, Mardin, Diyarbakır, Urfa, Adıyaman doğumluları hemen karakola götürüp dövüyorlar. Boşu boşuna sabaha kadar hücrede bekletiyorlar. Bu mesleği ben de sevmiyorum, ama ne yapayım. Arabacılık yapmamızı istemiyorlarsa o zaman bize başka bir iş göstersinler. Ben şahsen baskılar yüzünden burada kalmak istemiyorum. Ama memleket daha beter. Köyde kalan 12 yaşındaki son kardeşimi de babam İstanbul'a gönderdi. Biz Kürtler vatanımızda insanca ve özgür yaşamak istiyoruz.

HASAN DEMİR: Ben Elazığlıyım, 1930 doğumluyum. Buraya çalışmaya geldim. Köyde geçim olmuyordu. İşsizlikten dolayı geldim. Burada polis baskısı var, mahalle aralarında bile huzur yok. Caddeye çıkmadığımız halde bize rahat vermiyorlar. Polis gelir gelmez bıçakla lastikleri kesiyor. Daha sonra başka araba getirip malımızı ona aktarıyoruz. Beni bir sefer karakola götürdüler. Akşam olduğu için arabam caddede kaldı. O gün benden başka karakolda 15-20 kişi daha vardı. Arkadaşlarımı sabaha kadar karakolda tuttular, dövdüler, ellerini şişirdiler. Beni yaşlı olduğum için dövmediler, ama hakaret ettiler. Bana, "Bu yaşta arabacılık yapmaya utanmıyor musun? Bu yaşa kadar bir baltaya sap olamadın mı, inek" diyerek hakaret ettiler. Bize hep, "Neden seyyar satıcılık yapıyorsunuz? Kazandığınız parayı PKK'ya gönderiyorsunuz. Gidin memleketinize, orada iş yok mu? Dağa çıkın, zaten başka ne işe yarıyorsunuz?" diyorlar. Biz de onlara, "Burası da bizim memleketimiz" dediğimizde, hemen ağzımıza vuruyorlar. İş yok. İş versinler biz de arabacılık yapmayalım. Biz burada gayet ucuz mal satıyoruz, halka hizmet ediyoruz. İstanbul'da en zahmetli, en rezil, kötü işleri hep biz Kürtlere layık görüyorlar, bir de bizi rahat bırakmıyorlar. Aksaray mıntıkasında 500 arabacı vardır. 3 polis 1 bekçi 500 insana zulüm yapıyor. Ne yapalım? Bizde dernek yok, öncü yok, birlik yok. Polis bizden araba başı günde 3.000 lira haraç topluyor. Belediye arabamı, terazimi götürdüğünde bazan zoruma gitmiyor, ama polis yaptı mı zoruma gidiyor. Çünkü anamıza, bacımıza küfür ediyorlar. Bir ara arkadaşlarla birleşip; bu polisleri savcıya şikayet etmeye karar verdik, sonra caydık. Çünkü, o zaman bize daha fazla baskı yaparlar diye çekindik. Benim bütün dünyam, hayatım arabamdır, o da olmazsa ne yaparım? Memlekete geri dönmeyi düşündüm. Eskiden iş yoktu; şimdi hem iş sahası yok, hem de zulüm var. Buradaki baskının aynısı orada da var.

Seyyar satıcılık yapıpta karakolluk olmayan yoktur.

DENG Dergisi'ne çok teşekkür ederim. Allah razı olsun.

CAHİT DANIŞ: Ben Mardinliyim. Köyde bağ bahçe işlerinde çalışır, çobanlık yapardım. İstanbul'a baskı yüzünden geldim. Türkçe bilmiyorum, okula gitmedim. İstanbul'a geldiğimde benden önce gelen arkadaşlarım bana yardım ettiler, el arabası aldım.

Belediye geliyor insanların arabalarını deviriyor, üç tekerleğini alıp götürüyor. Daha sonra bir hafta

boyunca kazandığımız parayla üç yeni tekerlek alıyoruz. Polisler gelip bıçakla tekerlekleri parçalıyorlar. "Neden geldiniz?" diyorlar. Kürt olduğumuz için yapmadıklarını bırakmıyorlar. "Buradan gidin, işiniz yoksa bize dert mi?" diyorlar. Aldıkları arkadaşları sabaha kadar karakolda sıra dayağına yatırıyorlar. Sabah olunca da İstanbul'u terketmemiz için bize bir gün süre veriyorlar. Seyyar satıcılık yapıp ta karakolluk olmayan yoktur. 1 gece nezaret, biraz para, o gün öyle bitiyor. Baskına geldikleri zaman onlardan kaçamayanları alıp götürüyorlar. Arabalar orada kalıyor. Nezaretten çıktığımız zaman, arabamızı ya kaybolmuş, ya devrilmiş, ya da içindeki mallar ve terazi çalınmış olarak buluyoruz. Karakolda "ulan pezevenkler, köye gidin, davarlara bakın, ne işiniz var burada?" diye hakaret ediyorlar.

Geçen gün bir kadına erik tartıyordum. Birden baskın yaptılar, bana odunla vurmaya, anama küfretmeye başladılar. Ben de, "dövün ama küfür etmeyin" dedim. Karakola götürüp beni bayıltıncaya kadar dövdüler. Bizi avantaya bağlamışlar. Bazen günde iki defa alıyorlar.

SUAT ÇELİK: Ben iki yıl önce İstanbul'a geldim. Devletin zulmünden dolayı geldim. Böyle giderse Doğuda iki sene sonra kimse kalmayacak. Devlet Kürtleri insan olarak kabul etmediği müddetçe ve Kürtlerin sorununu, çözmediği sürece göç devam edecektir.

Ben iki yıl önce İstanbul'a geldim. Devletin zulmünden dolayı geldim. Böyle giderse Doğuda iki sene sonra kimse kalmayacak.

Burada Belediye Zabıtası ayırım yapıyor. Baskın yapmadan evvel kendi hemşehrilerine haber veriyor. Polis vergi iadesi için bizden fatura istiyor, vermediğimiz zaman bize gıcık oluyorlar.

Bir çoğumuz el arabalarının üzerinde yatıyoruz. Yağmur yağdığı zaman muşamba ile örtünüyoruz. Bazen uyku sersemliği ile arabadan düştüğümüz oluyor. Kaldığımız yerde köpekler bile kalmaz, çektiğimiz rezillik anlatılmaz.

Bütün arkadaşlar memleketi çok özledik. Yokluğun ve zulmün gözü kör olsun. Köyümün temiz havası, buz gibi suyu, yüksek dağları gözümde tütüyor.

CEMAL AYDAR: Siirtliyim. 60 yaşımdayım. 27 nüfus bir evde kalıyoruz. 4 seneden beri arabacılık yapıyorum. Eğer köyümde iş olsa, baskı olmasa benim ne işim var burada? Bu yaşta polisler bize küfür ediyorlar. İki defa karakola götürdüler. Utanmazlar bana "terörist" diyorlar. Karakolda namaz kılmama izin vermediler. "Neden çok fazla oğlun var? Onları dağa göndermek için besliyorsun" diyorlar.

Akşama kadar çalışıyorum. Ekmek paramı zor çıkarıyorum. Bir de karakolda "terörist besliyorsun" diyorlar.

Insanlar arasında ayrı-gayrı yapıyorlar. Kürtler de insandır. Ben onlara "Kürtlüğümle iftihar ediyorum" dediğimde, beni dövdüler. İnşallah köyümde ölürüm.

SELAHATTİN TÜRKMEN: Ben de açlıktan ve terörden kaçıp geldim. 6 senedir buradayım. 12 nüfusum var. Arabacılık yapıyorum, bu işten bıkmışım. İlk geldiğimde bir akrabamın evinde kiracı olarak kaldım. Daha sonra orası yıkılınca kiralık ev aramaya başladım. Kimse kiralık ev vermiyor. "Nerelisin? Siirtliyim. Ne iş yapıyorsun? Arabacıyım. Kaç çocuğun var? 9, bir de annem" sorularından sonra; "kusura bakma ev yok" diyorlar. Bazen de daha hiç bir şey sormadan ev vermiyorlar. Ne yapayım, ben Türkçeyi güzel konuşamıyorum. Ben Türk değilim ki?

En nihayet bir gecekondu buldum. İşe gelmek için her gün tam iki saat yol yürüyorum. Akşama kadar çalışıyorum. Ekmek paramı zor çıkarıyorum. Bir de karakolda "terörist besliyorsun" diyorlar. Geçen ay babam öldü. Parasızlıktan Siirt'e gidemedim. Köylüler kendi aralarında yardım toplayıp annemi İstanbul'a gönderdiler.

Polis ve zabıta bize saldırıp malımızı alırken, insanların bizim için üzülmesine çok kızıyorum. Onurumuzu kırıyorlar. Allah Kürtleri dünyaya çile çekmek için mi göndermiş? Biz ne zavallı bir milletiz ki başımıza bunlar geliyor. Köyümü çok özledim, çocuklarım buraya alışamadı. Köyümde bir ışık bulsam, -iş ve devlet baskısının bitmesi gibi- hemen giderim. Biz Kürtler sahipsiziz, kimse bize sahip çıkmıyor.

DİYARBAKIR BELEDİYE'SİNDE DİRENİŞ

Şemsettin GÜRBÜZ

Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut ATALAY, içinde bulunduğu açmazları aşarak düze çıkmak için, ÖZAL'ın yöntemlerini deniyor. Kendisi har vurup harman savururken; tek geçim kaynakları emek ve alınterlerinin karşılığı olan işçilerin aylık ücretlerinden feragat etmelerini, kemer sıkarak israftan kaçınmalarını, yani çok çalışıp az yemelerini istiyor.

Mart 1989 seçimleriyle Belediye Başkanlığı görevine başlayan SHP'li ATALAY'ın, o gün bu gündür Diyarbakır Belediyesi emekçileriyle yıldızı barışmadı. SHP'li "Sosyal Demokrat" Belediye, belediye işçilerinin toplam 1 milyar 287 milyonluk alacağına el koymaya çalışıyor. Ancak işçilerin, haklarını direnerek kazanacaklarını iyiden iyiye kavramış olmaları, bay başkanın işini bir hayli güçleştiriyor.

Tüm bunları anlamak mümkün. Her türden sömürü, vurgun ve talan; SHP ve benzerlerinin başını çektiği Türk "Sosyal Demokrat" parti ve örgütleri başta olmak üzere, cümle düzen partilerinin felsefesidir. Kuşku yok ki, onların varlık koşulları zulüm, her türden sömürü ve talandır. Ancak asıl ilginç olan, "devrimci yurtsever" çıkışlar adına, "devrimci bir ağızla", başta SHP olmak üzere tüm düzen partilerini aynı kefeye koyup ateş püskürenlerin; bu gün ansızın ağız değiştirerek, Kürdistan'daki tüm mevzileri yerle bir edilmiş bu resmi ideoloji sahiplerini yeniden halkımıza şirin gösterme çabası içine girmiş olmalarıdır. İşte "devrimci söylem" sahiplerinin bu seçim arifesinde SHP'li Belediye Başkanı'nı ve dolayısıyla SHP'yi güç durumda bırakmamak için, Belediye İşçilerinin ekmek, barış, özgürlük ve eşitlik için açmış oldukları direniş bayraklarını indirmeye yönelik onca çabaları anlaşılır gibi değildir.

Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut ATALAY'ın "Sevgili Belediye İşçisi Kardeşlerim" başlıklı açıklamasında kullandığı şu sözler de ayrıca ilgi çekicidir: "...Seçimler sırasında Belediyeleri ve mensubu olduğu partileri sıkıntıya sokma gayretlerine kan vermeyelim. Aksine Belediyeleri zor duruma sokanlara derslerini vererek kentimize ve kendimize sahip çıkalım."

Diyarbakır Belediyesi işçilerinin oturma eylemi, yapılan bir "protokol"le şimdilik sona erdi. Eylemden sonra, Yurtsever Bir Belediye İşçisi'nin eylem süresince izlenimlerini ve yorumlarını anlatan ve yazılı olarak Diyarbakır Büro'muza ulaşan metni özetleyerek aktarıyoruz:

"Mart 1989'dan beri biriken işçi alacakları, yaklaşan seçim nedeniyle yeniden gündeme geldi.

Uzun zamandır sessiz kalan sendika yönetimi sonunda eylem kararı verebildi! Daha önce işçilerin bütün dayatmalarına rağmen eylem yapmaya yanaşmayan sendika yönetimi, erken seçim öncesinden bir takım hakları alıp, beş ay sonraki sendika yönetimi seçimlerine taze kanla ve güçlü katılmayı düşünmüştü. İşte eyleme karar vermelerinin en büyük nedeni buydu.

Eylemin başlamasından önce, devrimci yurtsever işçilerin, eylem kararı alan sendika yönetimini eylemi sonuna kadar sürdürme konusundaki uyarıları sendika yönetimi tarafından olumlu karşılandı.

18 Eylül 1991 sabahı saat yedide Belediye Binası'nın önünde biriken işçiler oturma eylemine başladılar. Ayrıca eyleme birçok memurun katılması dikkati çekiyordu. Eylem başlangıcında bir konuşma yapan sendika başkanı Vezir PERİŞAN'ın; "Biz buraya sadece alacaklarımızı almaya değil, aynı zamanda yok olan onurumuzu kurtarmaya geldik. Bütür haklarımızı alıncaya kadar burada oturmaya devam edeceğiz" şeklindeki sözleri coşkuyla alkışlandı.

Ardından Belediye Başkanı Turgut ATALAY bir konuşma yaptı. Belediye Başkanı konuşmasında "Beni sizler seçmediniz. Beni Diyarbakırlılar seçti. Sizin bende haklarınız değil, haketmediğiniz alacaklarınız var! 1990'dan kalan haklarınızı üç (3) ay içinde, geri kalanıda 1992'nin ilk 6 ayı içerisinde ödeyeceğim" derken, Diyarbakır halkının kendisini seçen 17 bin kişiden ibaret olduğunu sanıyordu. Acaba kendisini seçmeyen 450000 kişilik Diyarbakır nüfusuna karşı kendisini sorumsuz mu sanıyordu, yada kendisine oy vermeyen insanların alın terlerinin karşılığını ödememede kendinde yetki ve hak mı görüyordu?

Turgut ATALAY daha sonra bir bildiri dağıtıp işçileri tehdit ettikten sonra oradan ayrıldı.

Diyarbakır Belediyesi İşçileri, eylem kırıcılara papuç rakmayacak! (Foto: DENG)

Çevik Kuvvet mensupları gözden uzak yerlerde önlem almaya çalışırken, eylemin yakınlarında sivil polis ve "ANAP'çıların sıkı diyalogları" dikkat çekiyordu. Polis olaya direk müdahale etmiyordu ama, özellikle devrimci yurtseverleri çok yakından takip etmeye çalışıyordu.

Eylemimiz sık sık Diyarbakır halkının ziyaretlerine tanık oluyordu. Eylem seçim dönemine denk geldiği için, tüm düzen partilerinin temsilcileri de bizleri ziyarete geliyordu. Ayrıca Diyarbakır HEP il teşkilatından bir heyet eylemi ziyarete geldi. Ziyaret sırasında bir konuşma yapan Sedat YURTTAŞ (HEP Diyarbakır İl Sekreteri) "Halkımız solculardan çektiği kadar sağcılardan çekmemiştir. Sahte solculardan hesap soracağız" dedi. Sedat YURTTAŞ'tan sonra söz alan Merkez İlçe Başkanı Hayri YILDIRIM "Sedat YURTTAŞ arkadaşımız SHP 1. bölgede 4. sırada adaydır" dedi. Bir işçi olarak kafam karıştı, hem sahte solculardan hesap soracaksın, hem de "gerçek solcular" olarak sahte solcularla işbirliği yapacaksın. Şu politika ne menem şeymiş, neler söyletirmiş insana.

Daha sonra işçileri bir çelenkle ziyaret eden DENG Dergisi Diyarbakır temsilcisi Mazhar KARA "Özgürlük kavgamızın bu kritik dönemecinde açmış olduğunuz şanlı direniş bayrağınızı selamlıyoruz... Bu onurlu mücadelenizde sonuna kadar yanınızdayız... Sizlerin, sizi ezip sömürenlerden hesap soracağınızdan hiç kuşkumuz yoktur... Başarılar diliyoruz..." şeklindeki konuşması işçilerin coşkulu alkışlarıyla sona erdi.

Akşama doğru polisler işçilerin geceyi burada geçirmelerine izin vermeyeceklerini söylediler. Bunun üzerine sendika yönetimi eyleme yarın sabah (19 Eylül günü) ailelerle birlikte devam etmek üzere işçilerin dağılmalarını söyledi.

Ertesi gün işçiler aileleriyle birlikte daha da kitlesel olarak eyleme katıldı. Her yeni gelen eylemci büyük alkışlarla karşılandı.

Fakat ikinci gün katılımın büyük olmasına rağmen bazı grupların işçiler arasındaki kararlılığı gevşetmek, yok etmek amacıyla kulisler yaptığı gözleniyordu. Bu kişiler yapılan bu eylemin seçimlerde SHP'ye, dolayısıyla SHP'nin buradaki milletvekili adaylarına zarar verdiğini, işverenin işçilerin bütün isteklerini karşılayamayacağı, % 20-30 oranında bir hak alındıktan sonra eylemin bitirilmesi gerektiğini söylüyorlardı. Devrimci yurtsever işçileri, bazı yetkililer, "Bakın şu işçiler di-

ğer işçileri kışkırtıp eylemin bitirilmesini engelliyorlar" diye ihbar ediyordu.

Tüm bunlara rağmen işçiler kararlı bir şekilde eylemin devam ettirilmesinden yana tavır takındılar. Burada bir parantez açayım. Eylemi kırmaya çalışanlar, eylemin Anavatanın işine yarayacağını, onun denetiminde geliştiğini söylüyorlardı. Ama onlar gidip devrimci yurtsever işçileri ihbar ediyorlardı.

Tüm bunlar gelişirken işçi ve işveren temsilcileri içeride görüşmeler yapıyorlardı. Saat 11.30'a doğru sendika başkanı bazı işçilere "Eylem artık benim boyumu aştı. Her taraftan bana baskı yapılıyor. HEP'liler yapıyor, SHP'liler yapıyor, işçiler yapıyor. Ne yapacağımı şaşırdım, eylemi bitirmek zorundayım" dedi. Ancak işçiler böyle bir karar alması halinde kendisinin bir hayin ilan edileceğini söylediler. Bunun üzerine Sendika Başkanı V. PERİŞAN tekrar toplantı salonuna geçti.

Saat 16'ya doğru, görüşmeler bitmişti. Taraflar arasında bir "protokol" hazırlanmıştı. "Protokol" okunmadan önce bir konuşma yapan V. PERİŞAN "Eylemi, bazı fraksiyonların etkisi altında olduğu için bitirmek zorunda olduğunu" söyledi. Daha sonra söz alan Belediye Başkanı Turgut ATALAY "Sizleri çok seviyorum. Sizin için imkanlarımızı çok zorladım..." dedi.

Daha sonra "protokol" okunmaya başlandı. "Protokol"un okunup bitmesinden sonra bir fırtına koptu. İşçiler arasında bir protesto dalgalanması yaşandı. İşçiler topluca protesto edip hem sendikacı, hem de başkanın üzerine yürüdüler. Onlar Belediye Binası'na sığınmak zorunda kaldılar. İşçiler büyük bir öfkeye kapılmışlardı, küçük bir provakasyon, büyük bir olaya neden olabilirdi. Bu arada devrimci işçiler mümkün olduğunca işçileri, olayları kontrol altına almaya çalışıyordu.

Bir süre sonra Sendika Başkanı V. PERİŞAN, yanındaki HEP'liler ile birlikte tekrar konuşma yapmak için geldi. HEP'li konuşmaya başlayacaktı ki, işçiler arasında büyük tepki gelişti. "Senin konuşma hakkın yok, sen konuşamazsın." diyerek tek cümle konuşmasına izin verilmedi. Bunun üzerine konuşmaya başlayan V. PERİŞAN'ı işçiler yine kovdu. Tekrar karışıklık çıktı. İşçiler tekrar oturmaya karar verdiler. Bu arada yurtsever işçiler teker teker yukarıya çağrılıp işten atılmakla tehdit ediliyordu. Ancak bu tür tehditler de para etmiyordu.

Bu arada oturup ne yapılacağına karar vermek yine devrimci işçilere kalmıştı. Eylem bu şekliyle yürüyemezdi, sendika yönetimi eylemi bitirme kararı almıştı. Akşam olmuştu, birazdan işçiler polis tarafından dağıtılacaktı ve ertesi gün işçilerin tekrar burada toplanmalarına izin verilmeyecekti, engellenecekti. Ayrıca işbaşı yapmayan işçilerin üçüncü gün olması nedeniyle iş akdi fesih oluyordu. Bu nedenle katılımın az olacağı hemen göze çarpıyordu. Bunun üzerine devrimci yurtsever işçiler bazı koşullarla eylemin ertelenmesine karar verdiler. Bu koşullar:

a) İşveren ile sendika yönetimi arasında oluşturulan "protokol" hemen iptal edilecek,

b) 1 Mayıs 1991 tarihinde, yaklaşık 600 işçinin tarihsiz olarak imzalamak zorunda kaldığı istifa dilekçeleri yok edilecek,

c) Yeni bir sendika yönetimi için hemen çalışmalar yapılacak,

d) Eylemci işçiler için herhangi bir işlem yapılmayacak,

Bu koşullar kabul edilince eyleme son verildi.

Şimdi eylemi kırmaya çalışanlara, eylemin SHP-HEP "ittifakı"na, dolayısıyla Diyarbakır'da çıkarılacak HEP'li adaylara zarar verdiğini, eylemin ANAP'ın propaganda aracı haline geldiğini söyleyenlere şunları sormak istiyorum:

1) İki üç tane milletvekili çıkarmak için 2500 işçinin yaklaşık 1,5 milyar alacağını bir kenara atma mantığı sakat değil mi? Biz bu mantığı reddediyoruz.

2) Eğer eylem savunduğunuz gibi ANAP'lıların inisiyatifindeyse, neden ANAP'lıların isimleri değil de, devrimci yurtsever işçilerin isimleri bir yerlere ulaştırılıyor?

3) Meydanlarda, direnişlerde işçi sınıfının çıkarlarını savunmayanlar, mecliste neyi savunacaklar?

4) Madem ki eylemde ANAP'ın propagandası yapılıyor idiyse, neden gelip işçilerin arasına oturmadılar? Eğer gelip işçilerin arasına otursalardı, eylem tamamiyle ANAP'ın aleyhine dönüşmez miydi?

5) Üçüncü günden sonra işçilerin iş akidleri fesih olur diyordunuz. Eylem üç günlük olarak mı planlanmıştı? Bütün haklar alınıncaya kadar, hiçbir işçiye herhangi bir zarar gelmeyecek şekilde bir anlaşma yapılıncaya kadar eylem sürdürülmeyecek miydi?

İşçiler olarak eylem kırıcılarını reddediyoruz. SHP-HEP "ittifakını" tanımıyoruz. İki üç milletvekilliği için 2.5 yıldır içeride kalan alınterimizin, emeğimizin karşılığının geri planlara itilmesi utanç verici bir olaydır. Bu utanç, eylem kırıcılara aittir."

YURTSEVER DEMOKRAT BAĞIMSIZ ADAYLARIN SEÇİM BÖLGELERİNDEN HABERLER

Sedat KARAKAŞ

TBMM'nden Erken Genel Seçim kararının çıkmasından bu güne, kamuoyunda seçime yönelik yoğun bir hareketlilik yaşanıyor. Kitlelerin politikayla olan bağları daha sıklaşıyor; gerek düzen partileri, gerekse bağımsız politikalarını halklarımıza ulaştırmaya çalışan bağımsız yurtsever, demokrat, sosyalist adaylar faaliyetlerini yoğunlaştırıyorlar.

Düzen partileri, her dönem uyguladıkları taktiklerini kullanarak; ev, araba, yeşil kart, insan haklarına saygılı demokrat Türkiye benzeri demogojilerle kitleleri bir kez daha kandırmaya çalışıyorlar. Geçmişte HEP içinde politika yapan bir takım çevreler, "Ulusal Birliği Sağlama", bizzat SHP Genel Başkanı Erdal İNÖNÜ'nün deyimiyle "Güneydoğu'da tabela partisi haline gelmiş" SHP'yi yeniden diriltip halkımıza umut olarak gösterme pahasına, bu partiyle "ittifak" yapıyorlar.

Ancak, gerek HEP içinde yer alan, gerekse HEP dışında varolan, halklarımızın gerçek dostu yurtsever, demokrat, ilerici, devrimci, sosyalist kişi ve çevreler; emekçi halklarımızın bağımsız sesini alanlarda haykırmak, düzen partilerini ve bizzat düzeni teşhir etmek asgari talepleriyle biraraya geliyor ve bağımsız adaylarla seçime katılarak bu platformu emekçi halklarımızın çıkarları açısından en olumlu biçimde kullanmaya çalışıyorlar. Türkiye tarihinde ilk kez, seçimlere bağımsız adaylarla katılım bu derece artıyor. (28 ilden 66 aday) Emekçi kitleler ve Kürt halkı, çözümün düzen partilerinde değil, kendi ellerinde olduğunun giderek daha fazla bilincine varıyor ve kendi seslerini haykıran bağımsız adaylarına sahip çıkıyor.

Bu arada siyasi iktidar ve onun kolluk güçleri de boş durmuyor. Her fırsatta, hatta zaman zaman kendi yasalarını bile çiğnemekten çekinmeden, bağımsız adayların seçim çalışmalarını engellemeye çalışıyor. Bu baskıları en sıcak yaşayanlar da, propaganda çalışmalarını kendi anadilleriyle yapan, kitlelerle bu yolla bağ kurmaya çalışan, bu meşru haklarını her koşulda ve tüm zorluklara rağmen kullanmaya çalışan Kürt kimlikli adaylar.

Bu tür uygulamaların son örnekleri; Diyarbakır, Ağrı, Siirt ve Bitlis'te yaşandı. Diyarbakır 1. Bölge'den Bağımsız Aday olan Malatya Milletvekili İbrahim AKSOY'un, Ergani İlçesi'ndeki Seçim Bürosu basıldı. O sırada Seçim Bürosu'nda bulunan AKSOY'un avukatı Semir GÜZEL, karakola götürülerek sorgulandı.

Siirt'ten Bağımsız Aday olan yurtsever Abdürrahim DELİ'nin kent merkezinde açtığı Seçim Bürosu 5 Ekim günü Vali ve beraberindeki 50 civarında siyasi polis tarafından basıldı. Seçim Bürosu'nda bulunan görevlilere hakaret edildi ve büroda bulunan afişler "sakıncalı renk" ler taşıdıkları gerekçesiyle yırtıldı. Bez pankartlar söküldü. Abdurrahim DELİ, aynı gün yaptığı basın açıklamasında olayı şu sözlerle protesto etti:

"(...) Bu tür baskı ve engellemelerin bizi devrimci doğrudan alıkoyamayacağını, ilkelerimizden ve inançlarımızdan geri adım atmayacağımızı bir kez daha duyuruyorum.

Halkımızı, bu anti-demokratik uygulamalara karşı çıkmaya çağırıyorum. (...)"

Ayrıca Ağrı Bağımsız Milletvekili Adayı yurtsever demokrat Nurettin BASUT'un, Tutak İlçesi'nde açtığı Seçim Bürosu'ndan yapılan Kürtçe müzik yayını keyfi gerekçelerle engellendi. Ağrı İl Merkezi ve Doğubayazıt İlçesi'nde, üzerlerinde "KİNE EM", "ROJ ROJA ME YE" ibarelerinin yazılı olduğu afişleri toplatıldı ve yurtsever aday Nurettin BASUT hakkında dava açıldı. Bağımsız aday BASUT, yayınladığı açıklamada olayı şu sözlerle protesto etti:

"(...) Halkımız; bir yandan "Kürtçeyi serbest bıraktık" palavraları atıp, öte yandan kendi müziğimizi ve kendi dilimizi kullanmamıza yasaklar koyan egemen güçlerin oyununa gelmeyecektir. Halkımız, baskılar karşısında daha da bileniyor. Seçim çalışmalarımıza getirilen tüm engelleri el ele vererek aşacağız! Halkımızın yurtsever ve bağımsız sesi, düzen partilerinin suratına bir şamar gibi inecek. (...)"

Bunun yanında, Bitlis Bağımsız Milletvekili Adayı yurtsever demokrat A. Latif EPÖZDEMİR de bu tür baskıcı uygulamalardan nasibini aldı. Onun da, üzerlerinde Kürtçe ibarelerin bulunduğu afişleri ve pankartları toplatıldı, propaganda kasetlerine el kondu, hakkında dava açıldı.

Her türden anti-demokratik ve keyfi uygulamalara karşı hazırlıklı olduklarını belirten yurtsever demokrat bağımsız adaylar; tüm baskı ve engellemelere rağmen mücadelelerini sürdüreceklerini, hep birlikte korkuyu yeneceklerini, emekçi kitlelerle el ele vererek direneceklerini ve kazanacaklarını vurguluyorlar.

İstanbul'da Oluşturulan Devrimci Seçim Bloku'nun Basın Toplantısı

İstanbul'da; Deng, Devrim, Emeğin Bayrağı, Emek, Kurtuluş, Komün, Newroz, Özgürlük Dünyası Dergileri tarafından oluşturulan Devrimci Seçim Bloku, İstanbul'dan ve diğer seçim bölgelerinden gelen Bağımsız Milletvekili Adayları'nın katılımıyla, 7 Ekim günü, İstanbul Tabipler Odası Toplantı Salonu'nda bir basın toplantısı yaptı.

Basın toplantısından önce, Diyarbakır 1. Bölge Bağımsız Milletvekili Adayı Malatya Milletvekili İbrahim AKSOY, Bitlis Bağımsız Milletvekili Adayı A. Latif EPÖZDEMİR ve Siirt Bağımsız Milletvekili Adayı Abdürrahim DELİ'nin başarı dileyen mesajları; yine İbrahim AKSOY'un iç ve dış kamuoyuna yönelik bir Acil Çağrı'sı okundu.

Basın toplantısı sırasında tüm yurtsever demokrat bağımsız adaylar adına bir konuşma yapan Ağrı Bağımsız Milletvekili Adayı Nurettin BASUT aday olma gerekçelerini ve seçim bölgesinde yaşanan olayları kısaca değerlendirdikten sonra sözlerini şöyle noktaladı:

"Bu seçim döneminde demokrasiden, özgürlükten ve barıştan yana olan, egemen güçlere karşı duran güçlerin görevi, emekçi yığınlarla ve mazlum halkımızla el ele vererek düzen partilerini mahkum etmek, seçim meydanlarını demokrasi platformuna çevirmektir. Türkiye'de ve dünyada demokrasiden yana olan tüm güçleri birleşmeye ve dayanışmaya çağırıyoruz. Baskılar bizleri yıldıramayacak! Direneceğiz ve kazanacağız! "

Basın toplantısında Devrimci Seçim Bloku adına okunan basın açıklamasında özetle şu görüşlere yer verildi:

" (...) Seçimlerde, işçi ve emekçilerin, Kürt ulusunun gerçek sesi olacak, devrim ve sosyalizm görevlerini işçi sınıfı ve diğer emekçilerin gündemine sokacak, devrimci-demokrat, yurtsever, sosyalist nitelikli bağımsız adayları destekleyeceğiz. (...)

Seçimlerde burjuva partilerinin halklarımıza verebileceği hiçbir şey yoktur. Hangi gerekçeyle olursa olsun bu partilerden birini desteklemek işçi, emekçi yığınların lehine olamaz.

Biz, DEVRİMCİ SEÇİM BLOKU olarak ortak bir tutumla İstanbul'da; 3. Bölgeden aday olan Necati KOTAN, 4. Bölgeden aday olan Vahdettin ÖZKAN, 6. Bölgeden aday olan Düzgün AKYOL ve 8. Bölgeden aday olan Abdülkadir AKBABA'nın yanı sıra, şu an aramızda bulunan bağımsız adaylar, Ağrı- Nurettin BASUT, Adana 2. Bölge- Sevim ÖLÇMEZ, Mersin 1. Bölge- Kazım GÜRBÜZ, İzmir- Hüseyin İZGİN, İstanbul 7. Bölge Hilmi KARAOĞLAN, Ankara 3. Bölge- Kazım YILDIZ, Konya 1. Bölge- Servet DİŞÇİ'yi de tanıtıyor ve destekliyoruz. Ayrıca, yukarıdaki ilkelerimize uyan devrimci, yurtsever ve sosyalist tüm bağımsız adayları da desteklediğimizi duyuruyoruz."

www.dersimarsivi.org

DERSÊN ZMANÊ KURDİ • BARAN

Kürtçe Dil Dersleri

XVII

KURDISTAN

Kurdıstan welatê me ye. Bav û kalê me bı hezar salan lı ser axa Kurdıstanê jine. Ewana lı vır cot kırıne, pez çêrandıne, bajar û gund ava kırıne.

Lı bakûr jı Erzurumê û Qersê dest pê dıke, lı başûr heya nêzıkı Bexdayê dıçe. Lı rojhılat jı Gola Ûrmiyê dest pê dıke û lı rojava dıgıhe Sêvasê.

Kurdıstan bı deşt û zozan bı çiya û bani ye. Çiyayên wê bı nav û deng ın. Çiyayên Torosê jı aliyê Meraşê heya Çolemêrgê, serbıser, dı axa Kurdıstanê da dırêj dıbın, dıgıhın çiyayên Zagros. Lı aliyê Çolemêrgê û aliyê Dêrsım çiya lı hev dıqelıbın, rê û dırb nadın, weki cejnê dıkın. Lı aliyê rojhılata bakûr, dora Wanê, Mûşê, Gıridaxê, Qersê û Erzurumê deşt û zozan fıreh dıbın. Lı wan deran têr gıya heye, Kurd pır pez û dewar xwedi dıkın. Agırı, çiyayê Kurdıstanê heri bilınd lı vi ali ye. Bılındahiya wi 5165 mêtro ye. Lı ber gola Wanê çiyayê Sipanê bılınd dıbe, bılındahiya wi ji 4434 mêtro ye. Lı ser wan herdu çiyan tım berf û qeşa heye, pır caran serê wan jı ewran xuya nake.

Gola Wanê mina behreki fıreh e. Jı xwe, xelkê dora wê, jê ra dıbêje behr.

Çemên Dicle û Ferat jı çiyayên Kurdıstanê dızên, ber bı başûr dıherıkın, lı aliy Suriyê jı axa Kurdıstanê derbas dıbın û lı Basrê dıgıh n behrê. Ber bı başûr, Mezopotamia tê gotın jı deşta v van herdu çeman ra. Dı Kurdıstanê da gele çemê lı ji hene; ew , bı aliyê avê gelek dewlemend e.

Ber bı başûra rojava, aliyê Diyarbekır, Mêrdin, Ruha, Cızir û Entebê deşt e. Xel'ê vê dorê hım bı çandınıyê mıjûl dıbe, hım ji pez xwed dıke. Pır ciyên Kurdıstanê bı rez û baxçan xemılandi y dı çıya û darıstanan da heywanên kûvi weki hırç, gu beraz, pezkûvi, rovi, kewroşk, kûze û kew pır ın. Dı avan da masiyên delal hene.

Kurdıstan bı aliyê heyiyên bın erdê ji gelek dewlemend e. Lı pır ciyan, xasıma lı dora Kêrkûk û Musûlê, dora Kırmanşah û Diyarbekrê têr nıft derdıkeve. Lı aliyê Xarpıtê sıfar û krom,lı aliyê Cızir û Elbistanê komır, lı aliyê Sêvasê hesın, lı aliyê Dêrsım krom, komır û hwd. derdıkeve.

Lê ew hemû heyiyên sererdê û bınerdê çıra dıbın?!.

Dıjmınan Kurdıstan dı nav xwe da parçe parçe kırıne, heryeki parçek kırıye bın lepê xwe. Ewana bend kırıne stûyê me û welatê me talan kırıne, hertıştê me dızine û hin ji dıdızın. Sıfar aliki da dıçe, nıft dı aliki da. Çemên me dıherıkın û bı kêri me nayên. Çiyayên me stûxar ın.

Zozanên me tıji pez ın, deştên me têr genım, bırınc û pembu dıdın; lê disa ji em bırçi û tazi ne. Rez û baxçeyên me têr tırı, têr sêv û mışmış dıdın; lê em wan tam nakın.

Em dıxebıtın pêk tının: zordest lı serê me dıxın dıbın. Bona vê ye ku welatê me ava nabe, xelkê me xızan e. Ku azadi ne bû xebat çıra dıbe?

Beri hertışteki em hewcedari azadiyê ne.

Welat	*: Ülke, yurt*	Darıstan	*: Orman*
Kal	*: Yaşlı, dede*	Beraz	*: Domuz*
Ax	*: Toprak*	Pezkûvi	*: Yaban keçisi*
Nav	*: Ara*	Golık	*: Dana*

Ava kırın	*: Yapmak, imar etmek*	Kûze	*: Sansar*
		Kew	*: Keklik*
Bakûr	*: Kuzey*	Masi	*: Balık*
Başûr	*: Güney*	Xasıma	*: Özellikle*
Qers	*: Kars*	Heyi	*: Varlık*
Bexda	*: Bağdat*	Bınerd	*: Yeraltı*
Bani	*: Tepe*	Sererd	*: Yer üstü*
Bı nav û deng	*: Ünlü*	Hesın	*: Demir*
Çolemêrg	*: Hakkari*	Hesınker	*: Demirci*
Serbıser	*: Baştanbaşa*	Dıjmın	*: Düşman*
Gıhan	*: Kavuşmak, yetişmek*	Bend kırın	*: Bağlamak*
		Bend	*: İp, bağ*
Lı hev qelıbin	*: Birbirine karışmak*	Sto	*: Boyun*
		Talan	*: Talan*
Rê	*: Yol*	Dızin	*: Çalmak*
Dırb	*: Geçit*	Bırınc	*: Pirinç*
Cejn	*: Bayram, festival*	Bırçi	*: Aç*
Têr	*: Bol, tok*	Mışmış	*: Kaysı*
Dewar	*: Sığır*	Xızan	*: Yoksul*
Agırı	*: Ağrı dağı*	Azadi	*: Özgürlük*
Sipan	*: Süphan dağı*	Hewcadar	*: Muhtaç*
Ewr	*: Bulut*	Fırsend	*: Fırsat*
Xuya kırın	*: Görünmek*	Kingê	*: Ne zaman*
Behr	*: Deniz*	Hıngê	*: O zaman*
Jı xwe	*: Zaten*	Ber	*: Ürün*
Dicle	*: Dicle*	Tıtûn	*: Tütün*
Ferat	*: Fırat*	Nêçir	*: Av*
Zayin	*: Doğmak*	Nıft	*: Petrol*
Herıkin	*: Akmak*	Sıfar	*: Bakır*
Çem	*: Çay, ırmak*	Krom	*: Krom*
Imperyalist	*: Emperyalist*	Parçe	*: Parça*
Kolonyalist	*: Sömürgeci*	Lep	*: El*
Stûxar	*: Boynu bükük*	Lepık	*: Eldiven*
Koşkar	*: Ayakkabı tamircisi*	Pır	*: Köprü*
Mıjûl bûn	*: Uğraşmak, meşgul olmak*	Derbaz bûn	*: Geçmek*
		Sınet	*: Sanat*
Kışandın	*: Çekmek*	Çandını	*: Ziraat*

Mişli geçmiş zaman

1) Geçişsiz fiillerde:

Jin *Kök:* **Ji** Hatın *Kök:* **Hat**

	Takı		Takı
z jime	me	Ez hatıme	ıme
ı jiyi	yi	Tu hatıyi	ıyi
w jiye	ye	Ew hatıye	ıye
m jine	ne	Em hatıne	ıne
ûn jine	ne	Hûn hatıne	ıne
w jine	ne	Ew hatıne	ıne

2) Geçişli fiillerde:

ırın *Kök:* **Kır** Dızin *Kök:* **Dızi**

	Takı		Takı
ın kırıye	ıye	Mın dızıye	ye
ı kırıye	ıye	Te dızıye	ye
i, wê kırıye	ıye	Wi, wê dızıye	ye
e kırıye	ıye	Me dızıye	ye
e kırıye	ıye	We dızıye	ye
an kırıye	ıye	Wan dızıye	ye

Görüldüğü gibi, kökte son harf sessiz ise, hem geçişli, em geçişsiz fiillerde takının başına (ı) harfi eklenir. Diğer yandan geçişli fiillerde nesnenin çoğul olduğu durumlarda fiil takısı değişir, çoğul hale gelir:

Dili geçmiş

Mın masi xwar (masiyek xwar)
Mın du masi xwarın
Wan bajar ava kır (bajarek)
Wan bajar ava kırın (jı yeki zêdetır)

Mişli geçmiş

Mın masi xwariye (masiyek xwariye)
Mın du masi xwarıne
Wan bajar ava kırıye (bajarek)
Wan bajar ava kırıne (jı yeki zêdetır)

Ava kırın-ava bûn

Karker malan, rêyan û pıran ava dıkın.
Welat bı xebatê ava dıbe, lê zordest fırsendê nadın me.
Kingê Kurdıstan azad bû, hingê em dıkanın welatê xwe ava bıkın.

Berhemin (superlatif)

1- Reşko çiyaki **bılınd** e.
Sipan jı Reşko **bılındtır** e. (Comperatif)
Dı nav çiyayên Kurdıstanê da yê **bılındtırin** Agırı ye. (Superlatif)
Bu ekler kullanılmadan da şu şekilde anlatılabilir:
Dı nav çiyayên Kurdıstanê da yê heri bılınd Agırı ye.

2- Ferat çemeki dırêj e.
Nil jı Ferat dırêjtır e.
Yê dırêjtırin Misisipi ye (Yê heri dırêj Misisipi ye.)

Zayin

Çêleka me za, golıkek bû.
Dı mêrgan da av dızê.

Ali-bı ali

Dı nav herdu gundan da çem derbaz dıbe. Gundê me vi ali ye, gundê xalê mın lı wi aliyê çêm e.
Ew, bı aliyê peran dewlemend e, lê bı aliyê mêjo xızanrê merıvan e.

Mıjûl bûn

Dapira te çı kari dıke?
Ew bı zaroyan mıjûl dıbe.

Koçer pez xwedi dıkın. Ew, jı sıbê heya êvarê bı pêz ra mıjûl dıbın.

—Mamê te bı çı sıneti mıjûl dıbi?
—Ew koşkariyê dıke. Lê braziyê mın hesınkar e.

Heyiyên bın erdê: Tıştên ku jı ben erdê derdıkevın û bı kêri merıvan tên. Weki nıft, hesın, sıfar, komır, zêr, ziv û hwd...

Heyiyên ser erdê: Axa çandıniyê, mêrg û zozan, darıstan û heywanên nêçirê, av û masi; û tıştên ku merıv çêdıke, tine meydanê: weki berên çandıniyê (pembu, tıtûn, genım û ceh, fêki), pez û dewar û hwd...

Têr bûn

—Keremke em şiva xwe bıkın.
—Spas dıkım, ez têr ım.

Bıhari lı çiyan têr giya heye.

Bı kêr hatın-bıkêrhati

Tışt hene bı kêri merıvan tên. Weki av û hewa: Merıv dı saya wan da dıji. Merıv nin dıxwe, avê vedıxwe, kıncan lı xwe dıke, bı tırênê rê va dıçe. Ew hemû, tıştên bıkêrhati ne.

Merıv hene, merıvên bıkêrhati ne; ew, karên baş dıkın. Weki karker, cotkar û dersdar, hemû sınetkar.. Merıv ji hene dı ciyê xwe da rûdının, destê xwe lı sar û germê naxın û disa ji dewlemend ın. Weki axa û patronan.. Ew ne dı saya xebata xwe da, dı saya xebata xelkê da dıjin. Axa û patron merıvên bıkêrhati nının. Ew bı kêri tu tışt nayên.

Lı Kurdıstanê heyiyên sererdê û yên bınerdê zehf ın. Axa û sermiyandar, imperyalist û kolonyalist wan dıkışınin dıbın. Weki nıft, hesın, sıfar... Ew bı kêri tu tıştê me nayên.

Lê xıstın: *Vurmak* Emir : *Lê xe!*

Şimdiki zaman:	Ez lê dıxım	Em lê dıxın
	Tu lê dıxi	Hûn lê dıxın
	Ew lê dıxe	Ew lê dıxın
Dili geçmiş zaman:	Mın lê xıst	Me lê xıst
	Te lê xıst	We lê xıst
	Wi, wê lê xıst	Wan lê xıst
Mişli geçmiş zaman:	Mın lê xıstiye	Me lê xıstiye
	Te lê xıstiye	We lê xıstiye
	Wi, wê lê xıstiye	Wan lê xıstiye

Cümle içinde: Ew **lı serê me** dıxın û heyiyên me dıbın.
Ew **lê** dıxın

Wan **lı serê me** xıst û heyiyên me bır.
Wan **lê** xıst

Wan **lı serê me** xıstiye û heyiyên me bıriye.
Wan **lê** xıstiye

Hewcedar : Em hewcedari azadiyê ne.
Welat hewcedari axa û patronan nıne.
Veya: Welat, ne hewcedari axa û patronan e.

Belani *(olumlu)*	**Neyini** *(olumsuz)*
Hewcedar e	Hewcedar nıne
Veya	
	Ne hewcadar e
Tırş e	Tırş nıne.
	Ne tırş e.

www.arsivakurdi.org

Hinkırın:

Dı hevokên jêrin da ciyên wala tıje kın:

1- Merıv dı saya ..... xwe da dıbıhise, dı saya ..... xwe da dıbine, dı saya ..... xwe da tam dıke, dı saya ..... xwe da bihn dıke.

2- Merıv dı saya ..... xwe da dıfıkıre.

3- Hungıv ..... e, isot ..... û ..... e, xwê ..... e, lêmon ..... e.

4- Kevır ..... e, pembû ..... e, qeşa ..... e, roj ..... e

5- Ferat jı Diclê .....

6- Dı nav çiyayên Kurdıstanê da .... Agırı ye.

7- Brayê bavê mın ..... mın e, keça wi ..... mın e. Xwişka diya mın ..... mın e.

8- Bajarê Wanê lı ..... gola wanê ye, Qers lı ..... Kurdıstanê ye.

9- Dicle û Ferat ber bı ..... dıherıkın.

10- Dı Kurdıstanê da lı dora Kerkûkê ....., lı Sêvasê ....., lı nêziki Xarpıtê ..... û ..... derdıkeve.

-II-

Jı nav van lêkeran, yên mınasıw bıbıjêrin û lı hevokên jêrin ciyên vala tıje bıkın:

Hûr kırın, pehın, guh lê kırın, av lı xwe kırın, xew da çûn, lê çûn, dest pê kırın, ava kırın, mijûl bûn,lê xıstın, bı kêr hatın,herıkin, dızin, pê kanin, şûştın.

1— Bav û kalê me gelek bajar û gund..... ....
2— Av ber bı jêr .....
3— Ez, rojên yekşemiyê tım ... . û kıncê xwe .....
4— Kewani her roj nanê malê .....
5— Ew ..... diya xwe ....; diya wê bejndırêj e, ew kurt e.
6— Kewani bı kêrê pivazan ....
7— Bavê te bı çı ....?
8— Dıvê merıv têr hêşinayi bıxwe. Ew gelek .... merıvan.....
9— Ez çer radızêm, hema ....
10— Şeva duhını yek ketiye mala me û gele tışt .....
11— Bındest ..... zordestan ....., kingê ew dıbın yek.
12— Şahan gedeki baş e, ew .... dê û bavê xwe .....
13— Wi meheki berê .... xwendınê ..... û êdi dıkane bıxwine.
14— Wê ..... keça xwe ....., lê rınd nekır.

III

Hevokên jêrin bıkın hevokên pırsê:

1— Bav û kalê me lı Kurdıstanê jine.
2— Kurd pır pez û dewar xwedi dıkın.
3— Xelkê dora Mêrdin û Entebê bı çandınıyê mijûl dıbın.
4— Pezkûvi lı çiyan dıçêrın.
5— Nêçira kewan payizi û zıvıstani dıbe?
6— Masi dı avê da dıjin.
7— Bapirê mın par mır.
8— Na, mamê mın tune.
9— Braziyê mın danzdeh sali ye.
10— Tırên heya Diyarbekrê çar saetan da dıçe.
11— Ez jı gund bı hespê hatım.
12— Hesen kera xwe bıriye êş.
13— Şahan çûye dıbıstanê.
14— Deştên me têr genım û pembu dıdın.
15— Welat dı bın lepê zordestan da ye.
16— Axa û sermiyandar tu kari nakın.
17— Axa û sermiyandar dı saya xebatkaran da dıbın dewlemend.
18— Xelkê me bındest e. Bona wê xızan e.
19— Postê hırçê û ya kûze gelek buha ye.
20— Xelkê dora golê jê ra dıbêjın behr.

Örnek

1- Bav û kalê me lı ku jine?
Veya; Bav û kalê me lı kiderê jine?
2- Tu jı gund bı çı hati?

Soru zamirleri : Ki: kim, çı: ne

Başlıcaları **ki** ve **çı** dır. **Ki** şahıslar, **çı**, şeyler için kullanılır. Ki çekildiği zaman **kê** olur.

Ki hat? Hesen hat.
Çı dıbare? Baran dıbare.
Tu ki yi? Ez Serdar ım.
Ew çı ye? Ew hesp e.
Te jı kê ra got? Mın jı Elo ra got.

Kijan : Hangisi
— Ehmed, mamê te lı mal e?
— Tu kijani dıpırsi?
— Mamê te, Xıdır?
— Belê, lı mal e.
— Ez isotan dıxwazım.
— Tu kijanan dıxwazi, yên tûj yan ne tûj?
— Yên tûj dıxwazım.

Kijan zamiri isimler gibi çekilir, eril için **i**, dişil için **ê**, çoğul için **an** takısını alır ; *Kijani, kijanê, kijanan.*

Soru sıfatları (Rengdêrên pırsiyarki)

Soru sıfatları **çend, çı, kijan** dır:

Saleki da çend meh hene?
Çavê te çı reng e?
Tu kijan pırtûkê dıxwazi?

Kürtçede soru cümlesi:

1— Daha önce gördüğümüz gibi söz düzenini değiştirmeksizin, ses düzeni yoluyla;
2— Soru zamirleri, sıfatları, basit ve birleşik zarflar yardımıyla yapılır.
Tu Şahan i.
Tu Şahan i?

Ki	Tu Şahan i — Tu ki yi? Ew mala Elo ye — Ew mala kê ye?
Çı	Ew rovi ye — Ew çı ye?
Kijan	Brayê mezın Hesen e — Brayê mezın kijan e?
Çend	Dı gund da pênci mal hene—Dı gund da çend mal hene?
Çı	Bavê mın cotkar e—Bavê te çı kari dıke? Gur goşt dıxwe — Gur çı dıxwe?

Jı ku, lı ku, jı ku derê, lı ku derê

Şahan jı dıbıstanê tê — Şahan jı ku tê?
— Şahan jı ku derê tê?
Şahan lı dıbıstanê ye — Şahan lı ku ye?
— Şahan lı ku derê ye?

Bı çı	Zaro bı qelemê dınvisın — Zaro bı çı dınvisin?
Bı kê ra	Elo bı Xelil ra çû bajêr — Elo bı kê ra çû bajêr?
Çıma	Ez nexweş ım, iro naçım dıbıstanê. — Tu çıma iro naçi dıbıstanê?
Çawa	Şahan gedeyek baş e—Şahan gedeyek çawa ye?
Kingê	Ez jı Bingolê duh hatım — Tu jı Bingolê kingê hati?

(SÜRECEK)

BO BİRANİNA CİGERXWİN Û YILMAZ GÜNEY

CİGERXWİN

Ew Helbestvanê Gel Bû

Hozan û şairê mezın bı nav û deng Cigerxwin roja 22'ê Çıriya Pêşin lı Swêdê bajarê Stockholmê çû ser heqiya xwe.

Weki çawa helbesteki xwe da ji nıvisiye û gotiye:

"Sala hezar û nehsed û sê ez hatım dınyayê,
Bı navê Sıltan Şêxmûs ez çêbûme jı dayê."

Cigerxwin bı gotınên xwe, dı sala 1903'an lı navça Mêrdınê lı gundê Hesarê hatiye dınê, bı navê Şêxmûs Hesen. Hın zarok bû bavê xwe, salek şûnda ji dayka xwe wında dıke û sêwi dımine. Rênçberiya dewlemend û axan dıke, dıbe şıvan û gavan. Dı zarokatiya xwe da zorkari û sıtema beg û axan dıbine û pê dıhese. Yek caran jı ber pez û naxırê beg û axan dıreve bı hevalên xwe yên dıçûn xwendegehê va xwendın û nıvisandınê hin dıbe.

Dı cuwaniya xwe da hemû Kurdistanê dıgere û dıbine. Çanda Kurdan û jiyana wan ya bındest nas dıke. Rewşa gelê Kurd teda, belengazi û perişaniya wi hemû dıkeve dılê Şêxmûs. Dılê Şêxmûs jı dest axa begên Kurd û neyaran dıperıte, dıbe xwin. Ew êdi dıbe Cigerxwin. Bı gotına xwe:

"Beri sala rehmeti bı çar salên dılbırin,
Dı şı' rê da navê xwe mın datani Cigerxwin."

Dı xortiya xwe da Cigerxwin, axa û begên Kurdan yên kedxwar, zordar û gırêdayina wan bı dıjmınan ra çêkıri, baş nas kır. Lı dıji wana şer kır, qet tu caran hustiyê xwe lı ber wan xwar nekır.

Cigerxwin 18 saliya xwe da dest bı xwendına oli (dini) kır, deh salan şûnda dıbe meleyê mızgeftê. Dı sala 1927'an da dızewıce. Dı wê salê da dı nav himdarên rêxıstına Kurdistanê Xoybûn da cih dıgıre. Bı Bedırxanan ra kovara Hawar derdıxın.

Seyda Cigerxwin dıbêje ku **"mın 1924'an da dest bı nıvisandına helbestan kır. Ew sala bû despêka sala mın ya nıştımanperwer. Lı pêş vê salê helbestên mın nıvisandi da gırani lı ser xwestekên netewi û nıştımanperweri bû."** Lê rasti, ew helbestana disa lı dıji axa, beg, şêx û hemû kevneperestanın. Ew şeklê nıvisandınê heya şerê cihanê duwemin dom dıke. Dı salên 1945-1946'an da Seyda bı gotına xwe **"Dı van salan da dı helbestên mın da gırani derbazi ramana şoreşgeri û çinayeti (sınıfi) bû."** dıbêje . Nıştımanperweriya Cigerxwin dı nav karker û cotkarên Kurd geleki belav bû. Xwesteka Seyda Çigerxwin heri dawi jı bo azadiya Kurdan ew bû ku hemû Kurdên nıştımanperwer û dılsoz destên xwe bıdın hev, bı ref û ref lı dıji dıjmınan şer bıkın û zıncirên koledariyê û imperyalizmê bışkênın. Jı bo vê armancê kar kır, şer kır, mırov hışyar kırın bı hezaran. Dı vê xebata şoreşgeri da pıştgırên wi pır bûn. Ew dı nav tevgera Kurdistanê ya azadixwaz da şervaneki hemû Kurdistanê ye. Ew dı nav Kurdan da himdarê bıratiya gelan e. Hozanê hemû Kurdistanê ye. Ew dostê gelên bındest lı cihanê ye. Ew dı nav şerê Vietnamê da ye. Ew lı Qorê dıji imperyalistan bı helbestên xwe şer dıke. Ew dıjmınê imperyalizmê, koledari, kedxwari û faşizmê bû. Ew dengbêjê azadi û aşitiyê bû. Jı bo aşitiyê helbestê bı navê **"Keçên Demoqrat"** da gazi dıke:

"Keçên demoqrat bıkın qir û deng,
Em nan dıxwazın, naxwazın tıfeng,
Aşiti dıxwazın, em naxwazın ceng."

Dı sala 1951'an da Mıhricana (festivala) lı Berlina Rojhılat pêk hati da dıxwest ku amade bıbe. Jı bo ku pasport negırt, nıkarıbû bıçe. Lê ew helbestê jı bo Mıhricane nıvisandi da mırov baş dıbine ku Seyda helbestvaneki internasyonale.

"Herın mıhrican, mıhricana xweş,
Destê hev bıgırın ciwan, Çini, Ereb û Hebeş,
Hemi bıbın yek çı gewr û çı reş."

Dı sala 1958'an Cigerxwin dıçe Bexdadê. Lı wır sê salan lı zaningehê jı bo xort û keçên Kurdan ders dıde. Dı wê demê da **"Destûra Zımanê Kurdi"** dınıvisine û çap dıke. Disa lı Bexdadê dest bı nıvisandına **"Ferhenga Kurdi"** dıke û bı tipên A, B, C banda yeke-

min 320 rûpel dide çapkirinê. Dı sala 1947'an **"Cim û Gulperi"** û dı sala 1956'an da **"Reşoyê Darê"** çap dıke. Herdu pırtûk ji pırtûkên çirokanın. **Dı sala 1945'an heya iro heft diwanên wi yên helbestan hatın çapkırın. Navê diwanên wi diwana yekan 1945, Sewra Azadi 1954, Kime Ez 1973, Ronak 1980, Zend-Awısta 1981, Şefaq 1982, Hêvi 1983.**

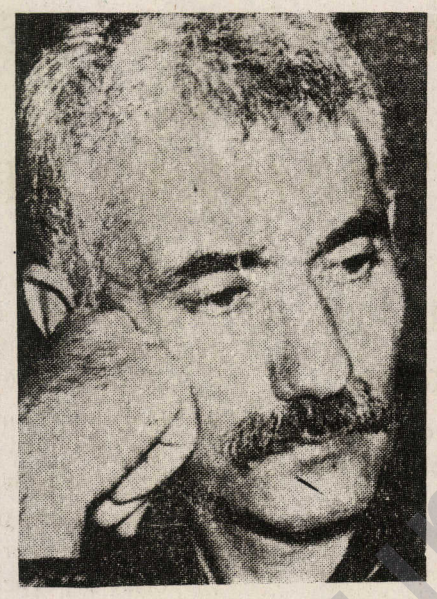

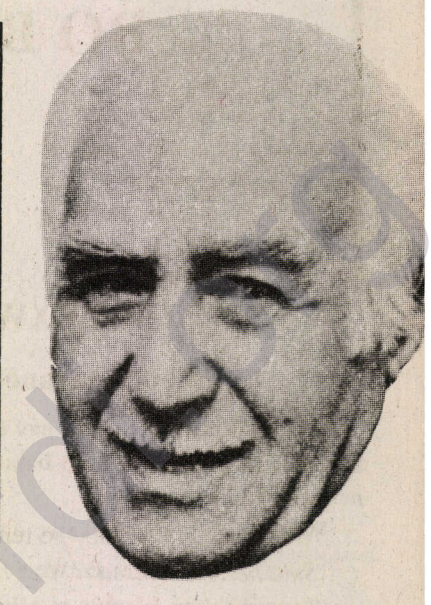

Karûbarên Seyda Cigerxwin bı van pırtûkan nayê diyarkırın. Tıştên wi nıvisandine weki xweşiya xwe da ji diyarkırıbû qasi çıl (40) pırtûk jê derkevın. Pêwiste ewana gelek baş bêne komkırın û bên weşandın. Mırovên wek Seyda dı nav gelan da hındık têne dinê. Pêwiste em qiymeta Seyda bızanıbın û lı dinê bıdine naskırın.

Seyda Cigerxwin ne tenê helbestvan bû. Ew dirokzan, zımanzan, ew mıroveki herali bû, bê guman wek deryakê bû. Seyda feylesofeki Kurdistanê bû. Karûbarên wi yên heyi û hın yên çap nebûyin roj bı roj wê derkevın ronahiyê, qiymeta Seyda hın ji bılınd be, ewê jı bo gelê me wek stêrka sor lı ezman her dem bıçıruse û wê ronahiyê belav bıke.

Seyda gelek dıxwest ku Kurdistaneke azad û sosyalist bıbine. Xwesteka Seyda dawi ew bû. Ew roja jı feleka xayin lê pır dit. Seyda, ew roja şahi û aza nedit. Lê, em bawerın ew roja ne dûre. **Jı bo ku Cigerxwin namıre. Jiyin û tekoşina gel da her dem hazıre. Seydayê mezın her û her wê bıji dı diroka Kurdistanê da.**

YILMAZ GÜNEY

"Cıvat kuda dıçın...çıma dıçın? Û dı vê çûyınê da wek şexs para me çi ye? Em wek giha dıjin yan em jı bo guhartına dunyayê dı nav irada tevayi da xwedipar û berpırsiyar ın?"

(Y. GÜNEY Hücrem - rûp, 16)

Yılmaz Güney, dı roja 9'ê İlona 1984'an da lı Parisê çavên xwe lı jiyanê gırt. Bı mırına Yılmaz Güney, gelên me û dınya sinemayê hunermendeki hêja wındakır.

Güney 47 sali bû. Ev emrê han jı bo hunermend ki têkoşer wek Yılmaz Güney jiyaneke kurt bû. Pıra ya kesên hunermend, nemaze dı nav van salên kem û gihışti da, huner û efrandkariya xwe ya heri bılınd nın meydanê. Ew naverok û şêwayê hunera xwe dıgl nın ser qimet û qonaxên nû.

Filmên Yılmaz Güney yên dawin nımûneyên berl çavın jı bo vê rastiyê. Dê hêla hunera sinemayê da G ney, dı qonaxeke zêrin da bû. Pışti derketına wi jı n lepên faşizmê lı dervayi welat jêra fersend û ganga ya xebatên nû peyda bıbû. Zehmetkêşên Tırkiyê û g lê Kurd jı vi hostayê sinemayê gelek xebatên hêja hêvi dıkır. Lê çı mıxabın ku ew jı nexweşiya kansê xelas nebû û dı wextê xwe yê heri hêja da çû ser he ya xwe.

Yılmaz Güney bı xwe jı malbateke zehmetkêş b Dê û bavê wi, jı Kurdistanê (Diya wi jı Mûşê û ba wi jı Sıwêrekê ye.) çûne lı Çukurova ciwarbûne. G ney dı zarotiya xwe û xortaniya xwe da jiyana mırov zehmetkêş, bı xwe jiya. Wi, ev jiyan derbasi serpêha yan kır.

Yılmaz Güney, cara pêşin dı sala 1960'an da, ber serpêhatiyeke xwe hate gırtın. Du (2) sal ceza ra bırin. Jı van du salan 18 meh dı gırtigehê da d baskır. Güney êdi jı wır şûnda, polês û cendırme, da geh û gırtigehên burjuvaziya Tırk lı pêşiya xwe dit. sala 1971'an da disa ew avêtın zindanê, jı ber ku alil riya rêxıstıneke şoreşger kırıbû. Dadıgehên burjuv 10 sal ceza jêra bırin. Dı efûya 1974'an da hate b dan. Lê burjuvaziya kolonyalist careki navê Yılm

Güney lı lista reş nıvisibû. Bı sansurê, bı cezayê gırtixanê azadiya Güney jê sıtandın, nehiştın ku bı serbesti bıxebıte. Bı komployeki hakımeki faşist hate kuştın û ev bûyer avêtne sıtûyê wi. Heta reva wi jı gırtixanê (sala 1981'an) bo dervayi welat, dı gırtixanê da hate gırtın. Bı vi awayi 12 salên wi dı gırtixanan da derbas bû. Lê Yılmaz Güney lı ber vê zulmê û zordestiyê sıtûyê xwe xwar nekır. Bı mêrxasi berxweda.

Yılmaz Güney, wek gelek kesên dın, xwe bı nav û dengê xwe û bı pereyên xwe pozbılınd nekır û rûyê xwe jı gelê zehmetkêş neguhast. Ew, wek ronakbireki hevdem, jı doza gelê zehmetkêş ra û jı neteweyê xwe yê bındest ra dırıst derket. Yılmaz Güney her dıçû hunera xwe bı awki zanısti, bı tekoşina gel ya şoreşger va temam dıkır.

Yılmaz Güney ne tenê bı hunera xwe va, her wusa bı goşt û hestiyê xwe va tevi tekoşina sayasi bû. Dıvê rola wi dı nav tekoşina şoreşger da wek hunermendeki şoreşger, wek mêrxaseki gel bê biranin û bê parastın.

Yılmaz Güney lı hember zordestiya netewi lı ser mıletê Kurd, bê deng nema. Gelek nıviskar û hunermend hene ku nıkarıbûn jı xwe ra bêjın em Kurdın, Kurd ji mıletekın. Ewan jı tecritbûnê, jı wındakırına nav û kariyera xwe û rıhetiya jiyana xwe dıtırsiyan. Lê Y. Güney hemû ev tıştên han da aliyeki. Wi, bı mêrxasi lı dıji zulma netewi dengê xwe bılınd kır. Güney dı gelek filmên xwe da motivên jiyana gelê Kurd ani ber çavan. Filma "YOL" jı bo danasina Kurdıstanê lı dervayi welat roleke baş leyist.

Erê, iro lı Tırkiyê, rejıma faşist, film, pırtûk, afiş û wêneyên Yılmaz Güney qedexe kıriye û dıxwaze bı vi awayi nav û efrandınên wi bıde jıbirkırın. Lê dıjmın xwe dıxapine, **hezkırın û sempatiya gel jı bo Yılmaz Güney wında nabe. Jı ber ku wi dı dılê gelê me da, lı ciheki kûr û germ cih gırtiye. Zehmetkêşên Tırkiyê û gelê Kurd bı vi lawê xwe yê hêja serbılınde.**

Efrandınên Y. Güney

Yılmaz Güney dı xortaniya xwe da dest pêkır bı edebiyatê va mıjûl bû. Paşê derbasi sinemayê bû û dı wi wari da serfıraziyên mezın nişan da. Dı bın serfıraziya Yılmaz Güney da, sedemê bıngehin ewe ku, wi belengaziya xelkê daxwaz, tevgêr û serhıldana gel dıkır babeta filmên xwe. Mırovên zehmetkêş xwe dı filmên wi da, dı listıkvaniya wi da dıditın. Y. Güney bı wextê ra bû mêrxaseki gel, bû şervaneki sinemayê bı nav û rûmet.

Roman û Serpêhatiyên Wi Yên Sereke:

Birgün *(Rojek - 1952)*
Boynu Bükük Öldüler *(Ew bı stûxari mırın - 1961)*
Selimiye Üçlüsü *(Sêberiya Selimyê)*
Hücrem *(Hucra mın - 1972)*
Salpa - *1972*
Selimiye Mektupları *(Nameyên Selimyê 1972)*

Bı Kurti Filmên Wi

Güney, jı sedan (100) zêdetır filman da, yan bı xwe leyistiye, yan ji senaryoya wan nıvisiye û rejisori kıriye. Filmên wi yên sereke;

SEYİTHAN *(Seyitxan - 1968)*
UMUT *(Guman - 1970)*
AĞIT *(Sıtrana şinê - 1971)*
ARKADAŞ *(Heval - 1974)*
ZAVALLILAR *(Belengazan - 1974)*
SÜRÜ *(Keri)*
DÜŞMAN *(Dıjmın)*
YOL *(Rê)*
DUVAR *(Diwar)*

SEYİTHAN *(Seyitxan)* - Film lı Kurdistanê hatiye kışandın û edet û kevneşopiyên Kurdan babet dıgre. Dı vê filmê da, çıma ku navên Kurdi derbas dıbın, beşdarbûna wê dı festivalên navnewi da hate qedexekırın.

UMUT *(Guman)* - Y. Güney dewreke nû vekır dı sinema Tırkiyê da. Ev film bû destpêka realistiyê dı sinema Tırkiyê da. "Guman" bala dınya sinemayê kışande ser xwe.

SÜRÜ *(Keri)* - Babeta filma "Keri" serpêhatiya eşireke koçerên Kurde ku keriya pezê xwe jı Kurdıstanê dıbıne Enqerê. Vê filmê lı Ewrûpayê rexneyên baş gırt.

YOL *(Rê)* - Filma "Rê" dı festivala Navnetewi ya Cannes-1982'an da bû filma yekem û xelata zêrin wergırt, lı cihanê nav û deng da. Jı bo danasina Kurdıstanê û rewşa gelê Kurd propagandayeke hêja kır.

DUVAR *(Diwar)* - Güney ev filma dı 1983'an da lı Fıransayê çêkır. Babeta wê lı ser gırtigeha zarokane. "Diwar" filma Güney ya dawiyêye.

ARYA RESSAMLAR GURUBU İLE RÖPORTAJ

"Bizler Kürt Aydınlarının Sanatla Yakından İlgilenmeleri, Sanatın Gerekliliğini, Sanatın Ne Olduğunu İyi Kavramaları Gerektiğini Düşünüyoruz."

*Kısa bir süre önce İstanbul'da kurulan **ARYA Ressamlar Gurubu** ile bir röportaj yaptık. Röportajı olduğu gibi yayınlıyoruz.*

DENG

DENG: *Öncelikle şunu sormak istiyoruz. Oluşturduğunuz ARYA Ressamlar Gurubu sanırız kendi alanında Kürt ressamları arasında ilk. Sizleri böylesi bir gurubu oluşturmaya iten nedenler nelerdi, bize bunu açıklayabilir misiniz?*

S. DANIŞMAN: İzin verirseniz öncelikle ben söz almak istiyorum. Bizler Arya Ressamlar Gurubu'nu oluşturmadan önce resim dalında çeşitli çalışmalar içerisindeydik, herbirimiz bireysel olarak resim sanatıyla ilgileniyorduk. Herbirimiz kendi koşullarımıza göre, ülke koşullarına göre, dünya görüşümüzden hareketle resim yapıyorduk. Arya Ressamlar Gurubu'nu oluşturan arkadaşlarla çeşitli ilişkiler içerisindeydik. Ben Kiğılılar Derneği'nde bir sergi açtım. Daha önce de M. Nayır arkadaş bir sergi açmıştı. Bu sergiler sırasında düşündük, bir Kürt Ressamlar Gurubu oluşturmaya karar verdik. Bu esnada biribirlerimizle haberleştik, değişik insanlarla görüştük ve sonunda ARYA'yı oluşturduk. Kısa bir süre sonra ARYA'yı oluşturan arkadaşlarla birlikte ortak bir sergi açtık. Sergiyi "Halepçe" adı altında Kadıköy Kültür Merkezi'nde gerçekleştirdik. Sergi sırasında bir hayli ilgi gördük. Yine de istediğimiz ilgiyi görmediğimizi hissettik. Nedeni de şuydu. Bir kez Kürt çevrelerinin sanata karşı yeterli ilgisi yoktu ve dergiler, çeşitli yayın organları bu konuda gerekli ilgiyi göstermiyorlardı.

Ayrıca şunu da belirtmek istiyorum. Artık düne kadar yaptığımız resimler önemli değil bence. Önemli olan artık bundan sonra biribirlerimizden etkilenerek, yeni şeyler ortaya çıkararak, biribirlerimizi eleştirerek oluşturacağımız çalışmalardır. Tüm bunları yaparken ülke gerçekliğine yönelen çalışmalar içinde olacağız. Zaten bunu başarabilmek için buradayız.

Dileğimiz, isteğimiz, hep birlikte daha da güzel çalışmalar yaratalım, daha güzel sergiler açalım, insanlarımıza sanat yoluyla birtakım mesajlar verelim.

F. BİLGE: S. Danışman arkadaşa katılıyorum. Bu arada şunu da belirtmek istiyorum ki, birarraya gelişimizin nedeni yeni Kürt ressamları bulmak değil, aynı zamanda ülkede gelişen mücadele koşulları içerisinde kültürel cephede oluşan boşluğu bir ölçüde giderebilmek olgusu da yatıyor. Biz ARYA'yı oluştururken sözkonusu boşluğu şu veya bu ölçüde belki kapatabiliriz anlayışıyla yola çıktık.

M. NAYIR: Ben de farklı şeyler söylemeyeceğim. S. Danışman arkadaşın da demin belirttiği gibi belli bir takım nedenler bizi biraraya getirdi. Kendi ülke gerçekliğimizi gözönünde bulundurarak, kendimize bir sorumluluk yükledik. Aydın ve sanatçılar olarak bu sorumluluğu taşımak için biraraya geldik. Tabi başlangıçta kendimizi yeterince tanıtamadık. Bunun nedenlerinin başında kendimizi değişik çevrelere duyuramayışımız geliyor. Bu yüzden de çeşitli çevreler bize bu konuda fazla yardımcı olama-

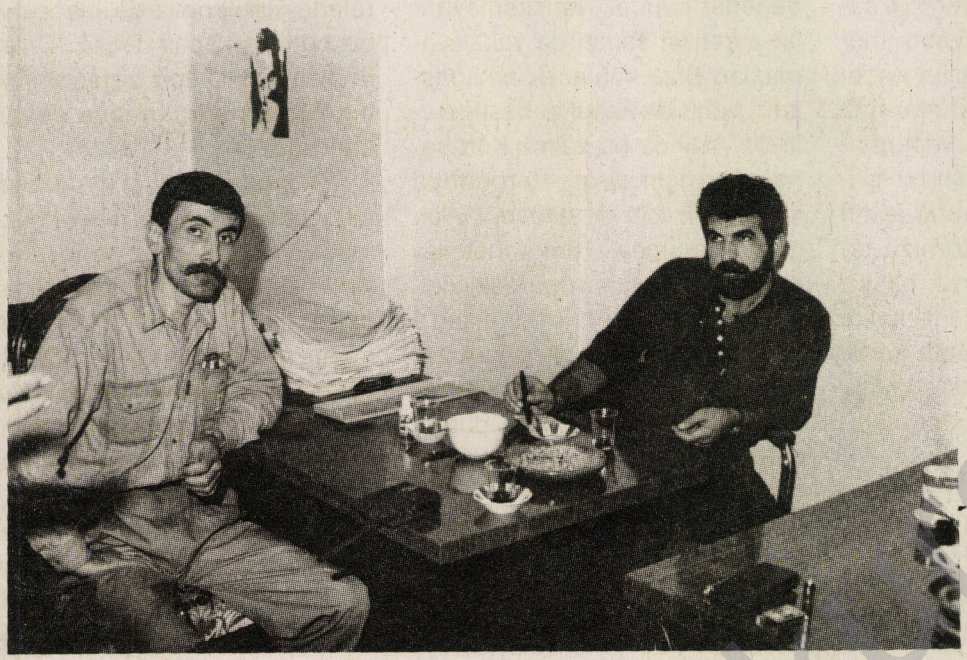

dılar, bunun eksikliğini önemli ölçüde hissettik. Buna rağmen, ilk sergi çalışmalarımız genel olarak olumlu bir havada geçti. İki sergi çalışmamız oldu. Her ikisini de insanlar gelip ilgiyle izlediler.

DENG: *Şunu da sormak istiyoruz. Sizler ARYA olarak, resim sanatı bağlamında ileriye yönelik neler düşünüyorsunuz, bu konudaki hedefleriniz neler?*

S. DANIŞMAN: Bizler biraraya gelerek, toplumsal gerçekçiliği ele alıp, sanatımızı yenileyerek, geliştirerek oluşturma düşüncesiyle yola çıktık. Ve bunu ancak birlikte, bir sanat gurubuyla birlikte yapabileceğimizi düşündük. Bunun tersinin de mümkün olmadığı kanısındayız.

Bu yüzden biraraya geldiğimizde ileriye yönelik olarak neler yapabiliriz, Kürt sanatını nasıl oluşturabiliriz, nasıl ortaya çıkarabiliriz, bunu insanlara nasıl ulaştırabiliriz, özellikle gelişen mücadelede sanatın işlevini nasıl belirleyebiliriz, sanat görevini yapıyor mu sorularını sorarak işe başladık. Kanımca, gelişen mücadelede mücadelenin kalıcılığı ve kitlelere mal edilebilmesi için bunların biryerlerde kaynaştırılması gerekiyor. Bu kaynaşmanın oluşabilmesi için onlara sanatsal yönde mesajlar ulaştırılması gerekiyor. Tabi bu da yalnız bizimle olur demiyoruz. Bu şiirle, müzikle de olabilir. Bizde kendi alanımızda, resim alanında insanlarımıza görsel bir tanım yapıp sunarsak bu mücadaleyi, insanları, Kürt halkını gerçekten bir potada birleştirebilme olanağını yaratabiliriz. Sanat bir toplumun parçalarını biribirine kaynaştırabilen bir yapı.

Aynı zamanda bizler biraraya gelerek başarabilirsek bir ekol oluşturma, bunun yanısıra bir kültür merkezinin oluşumuna önayak olmayı düşünmüştük. Daha sonra baktık ki değişik insanların böylesi girişimleri var. Bu da bizim işimizi kolaylaştırıyor diye düşünüyorum. Biz oluşturulan böylesi alanlardan kendi çalışmalarımız için yararlanmayı düşünüyoruz. Dileğimiz şudur ki, Kürt halkının bütün sanatçılarını, en azından bir kısmını biraraya getirelim, Kürt halkının sanatını, Kürdistan'ın varlığıyla birlikte sunalım.

F. BİLGE: Ben ayrıca şunu söylemek istiyorum. İleriye yönelik hedeflerimiz arasında bir müze oluşturma düşüncemiz de vardı. Biliyorsunuz daha önceki Kürt sanatçıları hep ezen ulusun sanatçıları olarak tanımlanmışlar. Türkiye Kürdistanı'nda yaşayanlar Türk, İran Kürdistanı'nda yaşayanlar İranlı ressamlar olarak tanınmış. Bizim bu girişimimiz böylesi bir şeyin engelidir. Ben bundan sonra bu tür şeylerin olabileceğini pek zannetmiyorum. Öyle sanıyorum ki bundan sonra çıkacak Kürt sanatçıları, Kürt ressamları kendi kimliklerini ortaya koyacaklar. Onlar bu temelden hareketle daha da olumlu ve güzel çalışmalar yaratacaklardır.

Bir de belirttiğimiz gibi bir ekol oluşturma düşüncemiz var. Bunu nasıl gerçekleştirebiliriz bilmiyorum, ama şimdilik istemimiz bu ve çalışmalarımız da bu yönde.

M. NAYIR: Arkadaşlarımın söylediklerine katılıyorum. Bizim içerisine girdiğimiz bu tür çalışmalar yalnızca resim alanıyla sı-

nırlı kalmayacaktır. Değişik sanatçıların girişimiyle tiyatro, müzik ve benzeri alanlarda kendi değerlerine sahip insanlarımız bunu ulusal bir motifle yoğurmaya çalışacaklardır. Bizim bu girişimimiz öyle sanıyorum ki aydın ve sanatçı arkadaşlarımıza da yansıyacak. Onlar artık başka yerlere sığıntı olarak değil, kendi kimliğini, kendi kültürünü, kendi kaynağını özümseyerek bununla birşeyler yapmak zorunda kalacak.

DENG: *Peki, ARYA olarak sizin sanat konusunda ortak bir şekilde belirlediğiniz bir manifestonuz var mı?*

S. DANIŞMAN: Bizim belli konularda görüş birliğine vardığımız ilkelerimiz mevcut. Örneğin resim sanatının ulusal olması, Kürt ulusunu anlatan, Kürdü tanıtan, Kürt kimliğini veren bir sanatın oluşturulması için Kürdistanlı insanların olması gerektiğini düşünüyoruz. Böyle karar aldık.

Öte yandan bizler yaygınlaştırılmaya çalışılan "sanat sanat içindir" burjuva görüşünün aksine sanatın toplum için, halk için olması gerektiğine inanıyoruz. Toplumu sorunlarla dolu bir sanatçı "ben sanatçıyım, ben yalnızca gülleri, çiçekleri yazarım, çizerim" derse gerçekte sanatçı olarak nitelendirilemez. Bizce gerçek sanat halkın sorunlarını yansıtan, onun gerçekliğini veren, halka çeşitli mesajlar taşıyan sanattır. Bu evrensel sanatı yaratabilmenin de önkoşuludur. Gerçekte kendi toplumunun, ulusunun gerçekliğini yakalayamayan, bunları kendi birikimleriyle imgeler yoluyla estetiksel bazı değerler katarak yansıtamayanlar evrensel sanatı da yakalayamazlar. Bize katılacak arkadaşların bunu da kabul etmesi gerekiyor. Aslında bu yalnız Kürt sanatçıları için değil, tüm dünya sanatçıları için de geçerli bir olgudur kanımca. Tüm sanatçıların kendi ulusunun gerçekliğini, onun sorunlarını eserlerinde yansıtması gerekir. Kendi ulusunun varlığını netleştirip, bunu eserlerinde somutlaştırıp, dünya uluslarına en iyisini sunmak için de olsa kendi uluslarının kültüründen yola çıkmaları gerekir. Ama bizim ayrıcalığımız, farkımız şu. Bizim ulusumuz varolma mücadelesi veriyor. Bizim sorunlarımız daha fazladır.

"Sanatçı kendi halkının sorunlarıyla yakından ilgilenmelidir" diyor Belinski. "Sanatçı halkının sırdaşı olmalıdır" diyor. Sanatçı halkının sorunlarıyla ilgilenmediği sürece sanatçı olamaz. Picasso yıllarca Fransa'da yaşamış olmasına rağmen kendi ülkesinin sorunlarını yapıtlarında yansıtmıştır. Yaşamını hep Fransa'da geçiren Picasso'nun yapıtları burcu burcu İspanya kokmaktadır. Biz de gerçek ve tutarlı yaklaşımın bu olduğunu düşünüyoruz.

M. NAYIR: S. Danışman arkadaşımız konuya genel olarak değindi. Ben de konunun bir takım yönlerine değinmek istiyorum. Sanat manifestomuz konusunda -arkadaşımız da belirttibelli bir düşünce birlikteliğimiz mevcut. Öte yandan çalışmalarımızın öncelikle ulusal özelliklerinin olması gerekiyor. Bunun yanısıra diğer sanat çevreleriyle, Türk ressamlarıyla, sanatçı çevrelerle ilişkilerimiz de olacak ve biz bunlara kapalı değiliz. Onlarla olan ilişkilerimiz zaten var ve biz bunları sürdürmeye devam edeceğiz.

Sadece ulusallığı ön planda tuttuğumuz, soruna milliyetçi bir tazda yaklaştığımız konusunda kimi çevrelerde çeşitli eleştiriler oluşabilir. Biz tüm bunlara rağmen evrensel bir takım değerler yaratmanın yolunun öncelikle ulusal değerler yaratmaktan geçtiğini düşünüyoruz. Bir Alman resminde Alman motiflerini görebiliyoruz. Bir Meksika resminde, bir Sovyet resminde de öyle. Buralarda da insanlar öncelikle kendi ulusal değerlerinden yola çıkmışlardır. Bir Alman resmi, bir Meksika resmi, bir Sovyet resmi var da neden bir Kürt resmi olmasın? Neden başkaları ulusal motiflerle yola çıktıklarında, kendi ulusunun sorunlarını dile getirdiklerinde evrensel sanatı yakalayabiliyorlar da biz yapınca milliyetçilik olsun?

DENG: *Şuna da değinmekte yarar görüyoruz. Kürtler'de resim sanatının tarihsel gelişimi ve tarihsel özellikleri konusunda bizlere neler söyleyebilirsiniz? Kürtler'de resim bir müzik kadar, bir halı ve dokuma sanatı kadar gelişmiş değil sanırız. Bu Kürt toplumunun resim saatına bakış açısını da etkiliyor. Örneğin müzik Kürt toplumunda büyük bir ilgi görüyor. Sizin bu konuda düşünceleriniz, izlenimleriniz neler, Kürt toplumu resim sanatına nasıl bakıyor?*

S. DANIŞMAN: Kürt tarihinde Kürt resim sanatı önemli ölçüde var aslında. Ama bu bir devlet

sorunu. Sanat bir üstyapı kurumu. Devletin olmadığı, veya devletin dağıldığı bir tarih içinde sanatı ortaya çıkarabilmek ancak arkeolojik çalışmalarla mümkündür. Kürtler'de de sanatın nerede olduğunu ortaya çıkarabilmek için bu tür çalışmalar gerekiyor. Kürt sanatı baştan beri, binlerce yıldan beri vardır. Olmasaydı Kürtler diye bir halk da olmazdı. Kürt halkı varolduğuna göre Kürt sanatı da var.

Sanatın kendi dönemlerine ait oluşumları var. İlkel-komünal toplum dönemindeki mağara sanatı vardır, köleci ve feodal dönemlerin sanatı vardır ve bunlar somut devlet yapısı içinde gelişim göstermişlerdir. Devlet yapısı sanatı kendine göre belirleyen, koruyan, ya da yönlendiren nitelikler göstermiştir. İşte Kürt resminin nerede olduğunu ortaya koyabilmek için böylesi bir araştırma gereklidir. Kürt resim sanatıyla ilgili eserler bugün çeşitli müzelerde başka uygarlıklara ait eserler olarak tanıtılmaktadır.

Günümüz koşullarında Kürt halkı resime ve sanata yabancı değil. Kürt halkı resim sanatıyla köylüsünden ağasına kadar değişik şekillerde ilişkilidir. Kürtler kendi evlerinde üzerine oturdukları halılara, baş koydukları yastıklara, duvarlarına astıkları kilimlere estetik bir değer vererek soyutlandırılmış figürler işlemişlerdir. Kısacası Kürt insanı hergün kendi evinde resimle iç-içe yaşamaktadır.

Ancak bizim isteğimiz, konuya bilinçli yaklaşımdır. Kürt resmi ve sanatı insanlar tarafından bilinçli olarak algılanmalı. Bunda da Kürt aydınlarına çok görev düşmektedir. Kürt aydınlarının politikayla, felsefeyle ilgilendiklerini biliyoruz. Fakat sanat sözkonusu olunca bu ilgi ve önem daha da azalıyor. Bizler Kürt aydınlarının sanatla yakından ilgilenmeleri, sanatın gerekliliğini, sanatın ne olduğunu daha iyi kavramaları gerektiğini düşünüyoruz.

F. BİLGE: Kürdistan yüzyıllar boyunca istilalara uğramış bir ülke. Böyle bir durumda Kürt halkı sürekli olarak dağlara sığınmış; dağlarda yaşamak zorunda kalmış. Bu, resim sanatının yeterince gelişmemiş olmasının bir nedeni. Bir diğer neden ise, Kürtler'in sosyal yaşantılarıyla ilgilidir. Bu, aşiret örgütlenmesi ve birlikteliğin örülemeyişidir. Öte yandan İslamiyetin etkisi de sözkonusu. İslamiyette resmin yasaklanması, günah sayılması da Kürtler'de resim sanatının gelişmesini engellemiştir. Ama bunun tersine müzik çok gelişkindir. Kürt insanı bir anda elini kulağına atarak oldukça değerli ürünler verebilmektedir ve Kürtlerde müziğe olan ilgi de daha fazladır. Ama resim sanatıyla ilgili olarak aynı şeyleri söylemek mümkün değildir.

Fakat genel olarak Kürt insanının sanatı yaşadığını, sanatla iç-içe olduğunu söyleyebiliriz.

M. NAYIR: Ben arkadaşların söylediklerine ek olarak şunları belirtmek istiyorum. "Kürtler sanatı bilmiyorlar, özelde resim sanatını bilmiyorlar" savı yanlıştır. Aksine Kürtler'in sanatla ilgilendiklerini görüyoruz. Bu resim de de öyle. Resim dediğimiz sadece yağlıboya ile tuvale çizilen şey değildir. Kürtler, bu duygularını, yaşamla olan ilişkilerini ve bununla biçimlenen amaçlarını bir kilime, halıya, ya da bir halı makinesini yaparken halı makinesine yansıtmışlardır. Bir anıta, bir mermere, mezartaşına, bir madene yansıtmışlardır. Tabi ki günümüzde resim sanatının sorunları, daha çok onun akademik yönüyle ilgili. Bugün Kürdistan'ın her dört parçasında Kürt sanatçıları bu konuda değerli çalışmalar yapmaktadırlar. Her dört parçada da resim alanında önemli bir gelişme sözkonusu.

DENG: *Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?*

S. DANIŞMAN: İnsanlarımız politikayla, felsefeyle nasıl ilgiliyseler, sanatla da ilgilenmeli, sanatı öğrenmelidirler. Bir ulusun kendi varlığını net olarak ortaya koyabilmesi için sanatı öğrenmesi, öğretmesi gerekir. Bu konuda eliştiri de oldukça önemli. Eleştiriyi öğrenmeli, eleştiri yoluyla sanatı geliştirmeliyiz.

F. BİLGE: Benim şu istemim var. DENG yayın politikasını daha da duyarlı kılmalı, Kürt kültürüne, sanatına daha geniş yer vermelidir.

M. NAYIR: Kültür ve sanat çalışmalarına verilen önem, bir yayın politikası olmalıdır diye düşünüyorum. Kültür ve sanata önem verilmeli.

Ülkemizde yaşanılan aydınlanmaya paralel olarak bu konuda çalışmalar yoğunlaştırılmalı, yaygınlaştırılmalıdır. Bunun Kürt insanı için çok önemli olduğunu düşünüyorum.

ÇAĞDAŞ KÜRT TİYATROSUNDA YENİ BİR SOLUK:

"ŞANOYA ROJA AZADİ"

S. ŞİRİN

Ulusal varlığı sistemli bir çabayla ortadan kaldırılmaya çalışılan Kürt halkının kültürü de, buna paralel olarak yoğun bir assimilasyona tabi tutuluyor. Kültürümüzün, bu yoğun assimilasyon politikaları sonucu yeterince gelişememiş dallarından biri de Kürt Tiyatrosu. Kürt Tiyatrosu, teknik anlamda yeterince gelişememiş olsa da, işlevsel olarak halkımızın mücadelesinde hak ettiği yeri almaya aday olduğunu gösteriyor.

Sömürgeci güçlerin her türden baskılarına rağmen halkımız diline, kültürüne ve tüm ulusal değerlerine sahip çıkarak ulusal değerlerini yaşatmaya çalışıyor ve geleceğe taşıma yönünde gerek metropollerde, gerek ülkemizde aktif çalışmalar yapıyor.

Bu tür çabaların bir örneği, geçtiğimiz günlerde "Roja Azadi Tiyatrosu" tarafından İstanbul'da Kürtçe olarak sergilenen Dawiya Dehaq adlı oyundu. Amatör insanlardan kurulu Roja Azadi Tiyatrosu'nun kadrosu yaklaşık 20 kişiden oluşuyor. Amaçlarının, çağdaş Kürt Tiyatrosu üzerine çalışmalar yaparak Kürt kültürüne katkıda bulunmanın yanında, Kürt halkı üzerindeki baskıları işleyerek insanları duyarlı kılmak olduğunu belirten ve yaklaşık 1 yıldan beri çalışmalarını sürdüren Roja Azadi Tiyatrosu oyuncuları; Kürtçe ve Türkçe oyunlar üzerinde yeni çalışmalarının olduğunu, bu çalışmaları önümüzdeki günlerde sergilemeyi düşündüklerini belirtiyorlar.

Roja Azadi Tiyatrosu'nun 17 Ağustos'ta Küçükçekmece HEP İlçe Binası'nda sergilediği Dawiya Dehaq (Dehak'ın Sonu) adlı oyunu yaklaşık 500 kişi izledi. Oyun; 2603 yıl önce efsanevi Kürt kişiliği demirci Kawe'nin, zorba kral Dehaq'ın saltanatını yerle bir etmesiyle halkın baskıdan ve zulümden kurtulduğu günü anlatıyor. Yani oyun, 21 Mart Newroz Bayramı'nın öyküsü.

7 bölümden oluşan oyun, Kemal BURKAY tarafından Kürtçe ve Türkçe olmak üzere iki dilde yazılmış. Ayrıca aynı oyun, kitapçık olarak DENG Yayınları arasında yayınlanmış. Oyunun müziğini; söylediği Kürtçe ve Türkçe parçalarla kitleleri coşturan, Kürt halkını tüm önemli günlerinde yalnız bırakmayan "Koma Denge Azadi" yapmış. Kostüm ve dekor ise Roja Azadi Tiyatrosu'na ait.

Dawiya Dehaq Oyunundan Bir Sahne *(Foto: DENG)*

Daha önce değişik bölgelerde Türkçe olarak oynanan oyunun ilk kez Kürtçe olarak sergilenmesi, ayrıca oyuna olan ilgiyi arttırdı.

Oyundan önce bir konuşma yapan Roja Azadi Tiyatrosu sözcüsü şu noktalara özellikle vurgu yaptı: "Aradan 2603 yıl geçse de, kılık ve biçim değiştirse de Dehaq'lar bu gün de vardır. Bu günün Dehaq'ları sömürücü güçler, Kawe'leri ise özgürlük ateşini fabrikalarda, tarlalarda, alanlarda yükseltenlerdir. Kısacası, halkın devrimci mücadelesini dile getirenlerdir."

Oyun başladıktan kısa bir süre sonra elektriklerin kesilmesine rağmen, oyunlarını mum ışığında sergileyen Roja Azadi Tiyatrosu oyuncuları, izleyicilerin büyük beğenisini kazandı. Koma Denge Azadi'nin, seyircilerle birlikte söylediği Kürtçe marşlarla oyun coşkulu bir biçimde sona erdi.

PÊKENİ... PÊKENİ... PÊKENİ...

• **Kerê Şekro**

Şekro, koçerek jı koçerên Alika ye. Jiyana wi her lı serê çiyayê Nemrûd û Sipan derbas dıbe. Ew kêm cara tê bajêr û disa dı wexteki kurt da vedıgere zozana.

Şekro qet bı Tırki nızane. Xwendın û nıvisandın qet tuneye. Lê, Şekro kûreki bı fêm û feraset; xorteki gelek jêhati û bı kêrhati ye.

Dema 12'ê İlonê, ku generalan dest danin ser hukım, dı destpêka wan rojên teng û tari da, derketına der qedexe bû. Her weha gelek kesên bê suc û bê guneh jı ber ku hayê wan jı vê qedexebûnê tunê bû, ew jı aliyê leşker û polêzan hatın gırtın. Şekro jı kesek jı wan kesan bû, ku haya wi jı "idara orfi" tune bû..

Şekro, jı Sipan xwe berda Xelat, hê negıştıbû bajêr, dit ku, du cendırme xwe avêtıne ser rêya wi. Lı destê wan du tıfingê Emriki ên G-3. Cendırman bı hevra tıfingên xwe ber bı Şekro kırın û gotın:

— Hey...! Tu çı kesi.? Kuva dıçi? Bısekıne...

Şekro wisa xeşûr û metelmayi, dı ciyê xwe da sekını. Lı gel wi kerê wi yê boz ji hebû, tışt mıştê xwe lê barkıri bû û qırma xwe ji dani bû nav barê kerê. Wi dı destpêkê da jı cendırman tışteki fêm nekır. Dema ku cendırman bı dest û tıliyan işaret kırın, wi zani ku tışteki lı halê peyda bûye.

Cendırman xwe nêzıki Şekro kırın û gotın:

— Pênasê xwe derxe, nişan bıde. Navê te çı ye, ev qırme yê kê ye? Tu bı çı mexsedi dı rojeki wıha da bı çekê xwe derketi derva?...

Şekro, jı ber ku Tırki nızani bû, ne kari tu bersiveki bıde, ehwalê xwe bêje. Lê dema ku cendarmın dıtın, ku Şekro qet napeyive, bersiv nade, hin zêdetır ser sekınin û bı lez wi anin qereqolê.

Lı qereqolê ji qumandar ewraqê Şekro amade kır û wi rast şande gırtigeha gışti û ew gırtigeh ji lı qerexa çiyayek bû û ordiya hêzen NATO ji lı wır bû. Şekro lı wê derê bı gelek kesên şoreşger ra nasi dan hev. Dı nav wan da mıhendız, dıxtor, mamoste, û gelek kesên xebatkar hebûn. Hevalan jê pırs dıkırın:

— Şekır, bavo, sucê te çı ye? Te lı ku gırtın, çıma anine vıra?

Şekro:

— Welle qet nızanım. Ez û kerê xwe dı rê da dıhatın, mın hew dit ku, cendırman pêşi lı me bırin û mın gırtın, anine vıra...

Wexta ku hawirdor araw bû û dest bı pırsiyariyê kırın, rojeki Şekro ji jı bo ifadê bırın. Gelek lê zor kırın, lê ew "tırki" nepeyivi. (Jı ber ku nızani). Teda, êşkence lê kırın, feyde nekır. Kesên ku ifade dıgırtın, dı nav xwe da peyıvin û usa fıkırin:

— Ev miroveke gelek sext û dijwar e, qet napeyive. Her bı Kurdi bersivan dıde. Diyar e ev, serokê parekaran (bölücü) e û jı ber vê yekê inat kıriye bı me ra Tırki napeyive...

Jı ber vê yekê ji lı ser Şekro pır sekınin. Rojeke hevaleki Şekro jı kesên ifade gırti ra xeber şand ku, ew bı Tırki nızane. Çend leşkerên Kurd ji dema bı Şekro ra peyivin, dıtın ku ew bı Tırki nızane.

Sê meh derbas bû, lê Şekro bernedan. Şekro her bı hêrs û acız bû. Jı ber ku, ger ew tışt nehata serê wi, heftê dinê wê dewata wi bıhata kırın. Xwezginiya wi dı mala bavê da lı benda şahiyê bû. Şekro daxwaznameyek jı komita pırskari ra bı rê kır û got: "Ez bê suc ım, mın bı zû berdın..."

Rojeki Şekro lı gel hevaleki wi bırın dadıgehê. Hakım, hevalê wi jê ra kır wergerwan û jê pırsi:

— Navê te çı ye?

— Şekır

— Bav?

— Hesen.

— Tu jı ku yi?

— Ez çiyayi me, koçer ım.

— Navnişana xwe bêje

— Şekro, şıvanê pez, lı serê Sipan.

— Tu çıma derketi derva?

— Şuxulê mın hebû.

— Tu nızani, ku rojên wusa da derketın qedexe ye?

— Ez, xên jı şıvantiyê tışteki nızanım.

— Cendırma qal dıkın, ku tu bı çek bûyi?

— Belê, ne ez tenê bûm. Em du heval bûn û qırma me ji hebû.

— Baş e, kanê hevalê te?

— Nızanım. Wında bûye. Ger ez wi nebinım, ezê gıliya cendırman bıkım.

— Nave wi çı ye?

— Bozo!..

— Tıfing bı kê ra hatiye gırtın?

- Pê ra..

Wergervan xwe negırt û dest bı kenê kır. Hakım bı hêrs pırsa kena wi jê kır. Wi qal kır ku bı Şekro dıkene. Pırsin wuha ajot:

— Tu xetabar i. Ezê te ceza bıkım. Tu bı çek hati gırtın.

Şekro:

— Tu nıheqi dıki. Çek ne bı mın ra hatiye gırtın. Bı kerê ra hatıbû gırtın, wi bavêje zindanê.

Hakım

— Tu qala kê dıki? Çek bı kê ra hatıbû gırtın?

— Çek lı pışta Bozo bû.

— Bozo kê ye?

— Bozo navê kerê mın e. Nıha wunda ye. Ez bê suc ım. Lewra tıfing ne bı mın ra bû. İcar, ger hûn lı xetebarêk dıgerın, herın kerê mın bınin û wi dadge bıkın.

Lı ser ve yekê, Hakım ji xwe negırt û dest bı kenê kır û bı ken ifada Şekro derbasi defterê kır û wi berda...

H. Diyar

DİSA ÇI BÛ

Heta
demekê
bahar bû
mızgin
bı xêr bû
wek muma geş
bûm ez.

Lê disa
lı ser
serê mın
fırokê
bombê û gulle
ketım
gora tari ez.

Herder
lı mın
biyani
heta mırınê
ma dê vekeşım
van
kul û xema
bırina reş ım ez...

8.4.1991-VAN, **Gurginê Xalıt**

ŞERM DIKIM

mın
ne xwest duhê
babilê, ninovayê, romayê, stalingradê
bêxım nav helbesta

hiroşima, nagazaki
mın ne kari
stranên wan bêjım.

iro ji nıkarım
necefê
kerbelayê
helepçê...

nıkarım bıbım
naxwazım bıbım hatına insên
gıran tıji milê mıra
şerm dıkım jı sıruştê
şerm dıkım
serê xwe rakım
jı ber dar û ber
stêr û heyv
jı ber nefel,
jı ber kulilk
jı av, ax û bılbılê
şerm dıkım
bızanın...

17 Adar/ 1991, **Gulginê Xalıt**

WELATÊ MIN

Welatê mın
ku lı ser singê wi
xençera bındestiyê;
Û dı bın piyê biyana da
dıperçıqe û dınale;
Erd û axa mın
ku mın nevê qet tu cari bıêşe;
iro dı bın darê zılmê da
bê eman e.

Lı serê çiya, lı zinara
evina mın hêşin dıke
û erd û asıman
bı qêrin û hewar ın...
Welatê mın ku
jı avzem û kaniyên wi
ava zelal û şêrin tê xwarın;
welatê mın
xeyala mın
evina mın
ku dı sinorên axêna mın da,
bêtır bılınd dıbe hêviya mın.
Nıha lı ser baskên wi zıncir
û zıman bı kılit
ku azadi
her tê zanin
çıqas xweş e
û her wıha evinek pır mezın...

Welatê mın
dı gırêneka bındestiyê da ye
nızane
xweşi û azadi çawa ye...
Azadi helfırina çıvikan e
serefraz û dılxweş e
lı kuraniya asimanê hêşin;
ku mıxabın
lı welatê mın
per û baskê çıvikan şıkestıne...
Azadi,
navê guleki ye
ku jı sıtrana pışkıvi
û siya lı ber çema,
xweşina avekiye azadi
ku pêşi lê nayê gırtın;
û lı welatê mın
lı serê avan
Dêwê çar seri
runıştıne...

H. Soran

"DERDÊ MINO"

Derdê mino
derdê gıran...
Lı nava dıl da hıl bû êtwin!
Na êt dengê
heval Sirwan!!
Çırmısin helal û beybûn!
ne diyar e...
Şirin Şıvan!
Xwune bê pez maye şevin?
Bextê we me
ka Bêrivan?!
Şengê şoxa pır nazenin...
Derdê mino
ba û bahoz...
Te gerandım
bı şev û roj
Çı xeddar bû kani ew soz?!
Awaz lı mın kıre aloz
Evan derda kırme şeyda,
Lı derman geriyam
ne bû peyda!
Xameyi zêrin bı lezine
Kovana xoşi dızine
Evan êşên
Canê mın da
Pênıvis her jê ra semyan
Hubrateye
dı ku jit derdan.
Derdê mino
derdê gıran...

Bengin

www.arsivakurd.org

? T ? I ? Ş ? T ? E ? N ? O ? K ?

? TIŞTENOK ?

• Kurê kerê
ser bêderê
kayê dıxwe
nade kerê
(mırovê tıma)

• Gayê zexel
Iı paş malê mexel
(Kundır)

• Çêlək Iı hundır dızê
golık Iı ser banê dıleyize
(Sobe û duman)

• Buk Iı hundır, por Iı derva
(Lazut = Mısır)

• Bın erde çêdıbe
zila wi Iı derva ye
(Kartol)

• Çum û çum du rêz mırari
Çum û çum du qullê tari
Çum û çum du çırayê geş e
Çum û çum zeviki beş e
Çum û çum dehleki reş e
(Dıran, poz, çav, eni û por)

• Axa razaye
xulam serê xwe daniye ser
(Kêran û martank)

• Quça Sılêymanê
ser xani dani
(Jına bı zar, hemle)

• Kulekê tari
tıji darê xul û xari
(Qoçê bızına)

• Hıldıkşım serê zınareki
Lêdıxım qolê bızmareki
Deng dıçe hezareki
(Ewr, ezman)

• Apê mınê Iıngeki
Ho dıke garana gundeki
(Mirkut)

• Ho ho dıkım, dê dê dıkım
Çıl hezarê tev Iı hev dıkım
(Stêrk)

• Bızına kal ser kendal
Ya yà dıkın nayê xar
(Hiv)

• Serê dınê, bınê dınê
Du gûhij tenê
(Roj û Hiv)

• Xûşkeke mın heye
Seri tıji rışk e
(Hêjir)

• Reş e weki qir e
Dıfire weke tir e
Xırabiyê dıke
Weki jına mir e
(Kêzık)

• Çeq-meq e, leq û beq e
heçi destê xwe bıdê exmeq e
(Dûpışk)

• Hêştira Qero
Wê Iı bêdero
Ne gur dıxwın
Ne dız dıbın
(Mûri, gêre)

• Ser text e, bın text e
Ortê da pireke bê bext e
(Kûsi)

• Reş e, reş e weke qir
Spi ye, spi ye weke çıra şir
Sor e, sor e weke jına mir
(Legleg)

• Jı mın fılıti, Iı te lepıti
(Kêç)

• Giska guri
Iı serê diwara zıri
(Zırne)

• Çûm ser dareki
Pıf dıkım nıqareki
Deng dıçe hezareki
(Zırne)

• Tışteki mın heye mıriye
Tu lêdıxi ban dıke
(Def)

• Tışteki mın heye
Qasi kewek e
Radıke barê kereke
(Sol, pêlav)

• Tışteki mın heye
Her gaveke dımeşe
Şûnda dınhêre
(Derzi)

• Hem-hemo, Iı ber çemo
Ne gur dıxwın, ne dız dıbın
(Aş)

• Ker zıri, bışkul fıri
(Tıvıng û gule)

• Tıştek heye, tu zani û nızani
(Mırın)

• Tendûra hım hımi
Tıji nanê genımi
Sıbê rabi xıtımi
(Kewara mêşê hıngıv)

• Gayê kılo, heft cılo
(Pivaz)

• Datınıme erdê nagıri
Bılınd dıki dıgri
(Zıncir)

• Çıl tas e, çılbın tas e
Çı meymun e, çı reqas e
(Saet)

• Hılındtır, bılındtır
Kur jı bavê bılındtır
(Dizik û hesık)

www.arsivakurdi.org

KINA MIN

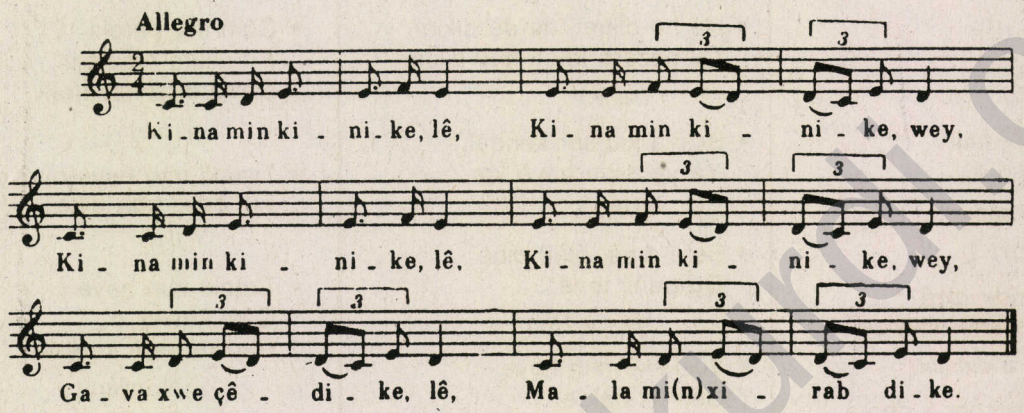

Kina min kinike, lê,
Kina min kinike, wey, } 2
Gava xwe çêdike, lê,
Mala min xirab dike.

Kina min kin nîne, lê,
Kina min kin nîne, wey, } 2
Gava xwe dixemlîne, lê,
Canê min dih'elîne.

Berbûş û Berbûşe, lê,
Berbûş û Berbûşe, wey, } 2
Ferfere bi p'ûşe, lê,
Kina min bi dergûşe.

Hêlûn û hêlûne, lê,
Kina min xatûne, wey, } 2
Gava xwe dixemlîne, lê,
Aqilê min diçelqîne.

www.arsivakurdi.org

DEVRİMCİ SEÇİM BLOKU'NDAN KAMUOYUNA

Burjuvazi, içinde debelendiği iktisadi ve siyasal krizden kurtulmanın yollarından biri olarak "Erken Seçim"i siyasal gündemin odağına oturttu. Düzen sahipleri, bu taktik manevrayla, hem yönünü düzen dışına çeviren toplumsal muhalefetin temel dinamiklerini yeniden düzen içine çekmek, hem de bu yeni dönemdeki saldırıları için güç toplamayı amaçlıyorlar. Seçimleri yeni bir zam furyası izleyecek. Seçim ekonomisinin bedeli siyasal zor yoluyla işçi sınıfı ve emekçi yığınlara fatura edilecek. Hangi biçimde olursa olsun, yeni hükümetin ilk icraatı, ezilen ve sömürülen milyonlara yönelik ekonomik ve siyasal baskıyı yoğunlaştırmak olacak. Zira, düzen sahiplerinin başka seçenekleri yok. İçinde bulunduğumuz siyasal konjonktürde, sosyalizm, temel hak ve özgürlükler taleplerinin toplumun gündemine sokulması, devrim ve sosyalizm güçlerinin sorunu olarak gündemdedir. Düzen partilerinin hiç biri bu işlevi yüklenecek kimliğe sahip değildir. Mevcut partiler içinde herhangi birini desteklemek işçi ve emekçi yığınların lehine olamaz. O halde bu seçimlerde de şiarımız, **"BURJUVA PARTİLERİNE OY YOK!"** olacaktır. Bu bakımdan, biz (★), seçimde işçi ve emekçilerin gerçek sesi olabilecek, devrim ve sosyalizm görevlerini işçi sınıfı ve diğer emekçilerin gündemine sokabilecek, devrimci-demokrat, yurtsever, sosyalist nitelikli bağımsız adayları destekleyeceğiz.

Seçim süresince düzen partilerinin yalan ve demagojilerinin açığa çıkarılması, kapitalizmin, emperyalizmin ve emperyalizmin "yeni dünya düzeni" planlarının tüm boyutlarıyla teşhirine özel önem verilmesi;

Devrim ve sosyalizm propogandasının esas alınması;

Ayrı devlet kurma hakkı da dahil, UKKTH'nın savunulması ve ulusal baskı politikasının bütün yönleriyle teşhir edilmesi; ve cins ayrımcılığına karşı mücadele yürütülmesi temeli üzerinde DEVRİMCİ SEÇİM BLOKU'nu oluşturduk.

Burjuva partileri ve parlameterist çevreleri dışta tutarak, halkalarımızın temel hak ve özgürlüklerine ilişkin ilkeler çerçevesinde, bizimle olmak isteyen herkesi bu mücadelede ve bütün süreç boyunca tüm faaliyetleri belirleyip birlikte uygulamaya ve işbirliğine çağırıyoruz.

İşçiler, Emekçiler!

Bölgenizde DEVRİMCİ SEÇİM BLOKU'nun desteklediği adaylara güç verin!

DEVRİMCİ SEÇİM BLOKU'nun bulunmadığı bölgelerde de bağımsız devrimci, sosyalist adayları destekleyin!

Kampanyamıza güç verin!

DEVRİMCİ SEÇİM BLOKU

(★) DENG, DEVRİM, EMEĞİN BAYRAĞI, İŞÇİ PARTİSİ YOLUNDA POLİTİKA, KURTULUŞ, KOMÜN, NEWROZ, ÖZGÜRLÜK DÜNYASI.

www.arsivakurdi.org

ACİL ÇAĞRI

Değerli Barışseverler,
Saygın Demokratlar, İnsan Hakları Savunucuları;
Emekçi yığınların ve Kürt halkının özgürlük ve demokrasi mücadelesinin yine engellendiği bu seçim döneminde; ezilen, sömürülen, baskı gören yığınların sesini seçim meydanlarında ve parlamentoda duyurmak için, Diyarbakır 1. Seçim Bölgesinde Bağımsız Milletvekili adayı oldum.
Emekçi halklarımıza hiç bir şey veremeyecek olan resmi ideolojinin temsilcileri, düzen partileri bu ihtiyaçlarımıza yanıt veremezdi.
Çünkü bizler:
Kürt halkı üzerinde uygulanan baskıcı ve şoven politikalara karşı çıkıyoruz!
Halkların eşit, özgür ve gönüllü birliğini istiyoruz!
Emekçi halk yığınlarının yoksullaştırılmasına ve egemenlerin sömürüsüne karşı çıkıyoruz!
Tüm çalışanların özgürce örgütlenme haklarının, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün kazanılması için çaba harcıyoruz!
12 Eylül Faşist Anayasası'nın tümden kaldırılması ve demokratik bir anayasanın kazanılması için mücadele ediyoruz!
Olağan-üstü Hal'in ve Olağan-üstü Hal Bölge Valiliği'nin kaldırılmasını, Kontrgerillanın, Özel Tim'in, Köy Koruculuğunun dağıtılmasını istiyoruz!
Genel politik af çıkartılmasını ,zindanların boşaltılmasını istiyoruz!
Baskı yasalarının olmadığı, insan haklarının ihlal edilmediği, demokrasinin egemen olduğu bir Türkiye'de yaşamak istiyoruz!
Kadınlarımızın ezilmesine ve aşağılanmasına karşı çıkıyoruz!
Çocuklarımızın ve gençlerimizin onurlu yarınları için mücadele ediyoruz!
Barış ve yumuşamadan yanayız. Tüm dünyada ve ülkemizde, gerginliğe, silahlanmaya ve militarizme karşıyız!
Doğal çevrenin korunmasına ve insan sağlığına büyük önem veriyoruz!
Kısaca, tüm global sorunların aşılmasını istiyoruz!
Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devleti, faşist yasalarının uygulayıcıları; demokrasinin ve özgürlüğün sesine tahammül edemiyor.
Ağrı 'da Yurtsever Bağımsız Aday Nurettin Basut'un Tutak İlçesi'ndeki seçim bürosundan yapılan müzik yayını, daha seçim döneminin başında engellendi. Ağrı kent merkezinde ve Doğubeyazıt İlçesi'nde, özellikle, Kürtçe ibareler taşıyan afiş ve pankartlar, güvenlik görevlilerinin saldırısına uğradı. Bunlar hakkında "Toplatma" kararları verildi, Bağımsız Aday Nurettin Basut hakkında davalar açıldı.
Mersin'de Bağımsız Aday Kazım Gürbüz'ün seçim çalışmalarına yardımcı olduğu gerekçesiyle, Cihangir Kılınç adında bir genç, 4 Ekim 1991 gece gözaltına alındı.
Ankara 3. Seçim Bölgesi'ndeki Yurtsever Bağımsız Aday Kazım Yıldız'ın hazırladığı ve oy verme günü kullanılacak olan oy pusulaları, yasaya göre görevli İl Seçim Kurulu'nca teslim alınmadı. Kazım Yıldız, ilçe, il, köy köy dolaşarak oy pusulalarını teslim etmek zorunda kaldı.
Siirt'te Yurtsever Bağımsız Aday Abdürrahim Deli'nin 5 Ekim 1991 günü, kent merkezinde açtığı seçim bürosu, 50 kadar siyasi polis ve Vali tarafından basıldı. Afiş ve pankartları söküldü, yırtıldı.
Bağımsız aday olduğum Diyarbakır'ın Ergani İlçesi'ndeki seçim bürosu polisler tarafında baskına uğradı. Güvenlik görevlilerince o sırada büroda bulunan avukatım Semir Güzel, Savcılığa götürüldü ve sorgulandı. Dağıttığımız el ilanlarının üzerindeki "Kürt Halkı" ibaresi Devlet güçleri tarafından suç sayılıyor.
Yurtsever, demokrat, ilerici bağımsız adayların üstündeki baskılar giderek artacak Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kendi resmi ideolojisinin dışında hiç bir düşünceye ve düzen partilerinin seçim propogandaları dışında hiç bir seçim çalışmasına tahammül edemeyeceğini bir kez daha kanıtlayacak. Yurtsever, demokrat bağımsız adayları ve onlara destek veren kitleleri yıldırmaya çalışacak.
Değerli Demokratlar, Barışseverler,
Tüm yurtsever, demokrat, devrimci, ilerici bağımsız adaylar adına demokrasi, özgürlük ve barış için verdiğimiz mücadelede, dayanışma duygularınızı ve her türlü desteğinizi esirgemeyeceğinizi umuyorum.
Anti-demokratik seçim sisteminden ve yurtsever bağımsız adayları engelleme çabasından kaynaklanacak olan baskıları yerinde görmeniz için sizleri, Türkiye'ye, seçim bölgelerimize davet ediyorum.
Bu seçim dönemi, Türkiye'de, demokrasi güçleriyle; demokrasinin olmadığı bir düzenin devamından yana olan güçlerin mücadelesine sahne olacaktır. Demokrasi ve özgürlük güçlerinin kazanması, ancak, tüm dünyada, özgürlük, barış ve demokrasinin egemen olmasından yana olan, insan haklarının ihlallerine karşı çıkan güçlerin, sizlerin dayanışma içinde olmasıyla mümkün olabilecektir.
Geliniz! Yurtsever, demokrat, devrimci Bağımsız Adaylara destek olunuz. Demokrasiyle bağdaşmayan seçim yasalarını ve yurtsever bağımsız adayların seçim çalışmalarına getirilen engellemeleri, baskıları yerinde görünüz!
"Türkiye'de Demokrasi Var!" diyenleri bir kez daha teşhir ediniz!
Göstereceğiniz dayanışma, her türlü destek; Türkiye'deki demokrasi güçlerine soluk aldıracak; faşizmi ve şovenizmi geriletecektir. Saygı ve teşekkürlerimle...

Diyarbakır İli 1. Bölge
Bağımsız Milletvekili Adayı
İBRAHİM AKSOY